

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2562

Vol. 4 No. 1 (January-June 2019)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศีกษาศาสตร์ และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวารสารอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 281 หมู่

13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 4946 1595, 06 5108 4746

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.

พระราชวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุวรรณหเมธารณ์, ผศ.ดร.

พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.

พระศรีปริยัติธาดา

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ที่ปรึกษาอธิการบดี

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ดร.บรรพต แคไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.

พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.

พระวัฒนา ญาณวโร, ดร.

ดร.ภานุวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

รศ.ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์

รศ.ดร.พรสวรรค์ ศิริกัญจนารณ์

ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผศ.ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด

ผศ.ดร.สาคร พรหมโคตร

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.อุดม ชัยสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: อรุณรัตน์ แก้วอรสาน

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยที่มีพระราชประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดยมีแนวทางในการจัดการศึกษา คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

การศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ แล้วเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ เป็นภารกิจที่ต้องรับผิดชอบและสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อสนองนโยบายและดำเนินการตามพันธกิจดังกล่าว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์จึงจัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขึ้น

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ระดับชาติ การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาองค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอกราบขอบพระคุณพระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. อธิการบดี พระราชวรเมธี, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่เมตตาติดตามการจัดทำวารสาร และให้คำชี้แนะวิธีการดำเนินงานที่ทรงคุณค่า รวมทั้งคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และส่วนกลาง ตลอดจนทั้งนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันเป็นพลังให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน

บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้

ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบางทอง จังหวัดชลบุรี 1
Guidelines for Development of Quality of Life the Elder in BangNang
Community, Panthong District, Chonburi Province
สุพร หวลกระจาย
Suporn Huankrajay
- การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่ 10
การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4
Development of Learning Organization in Basic Education Schools, Office
of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4
วิจิตร แพงโสภา, วิชัย ราชวงศ์,ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม
Wichit Paengsopa, Wichai Ratchawong, Theerasak Buengmoom
- การศึกษาประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค บ้านขนาตมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 19
A Study of Traditional Pa Oua Pakar in Khanadmon Sub-district,
Sangkha District, Surin Province
ภัทระ อินทรกำแหง, ลัดดาวัลย์ สีพาชัย
Phatra Intrakamheang, Laddawal Sipachai
- พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท 36
Buddhist Method on Monetary Management in Theravada Buddhism
พระยงยุทธ ภททาจาโร
Phra Yongyut Phatdajaro
- การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน 43
บ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
The Study of Parents' Satisfaction with the Teaching and Learning Management
of Ban Khoktahan School, Srakaeo Primary Educational Service Area Office 2
อนุศาสน์ วรบูรณ์ภูมิสุข, อุทุมพร สุวรรณทา
Anusat woraboonpumsuk, Utumporn Suwantha
- การส่งเสริมสุขภาพะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี 57
Promotion of Community Health Through Viriyabarami Leader of Farmer
สรรเพชร เพียรจัด, จารินี ม้าแก้ว, สิทธิพงศ์ คำเจริญ
Sanpech Phiencad, Jarinee Makaew, Sithtipong Cajarean

■ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ The Wisdom of Original Silk Weaving of Keayai Community In Muang District, Surin Province สวัสดี แก้วแบน, ยูภา ประยงค์ทรัพย์, กชนิภา อุดมทวี Sawas Keawban, Yubha Prayongtrap, Kachanipha Udomtawi ■ ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท The Study of Approach of Elimination of Impurity in Theravada Buddhism พระศรายุทธ สิริธโร, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณฺโญ Phra Srayuth Siritharo, Phrapalad Kitti Yuttitharo, Phrakruvinaithorn Amnat Palapanno	71 86
บทความวิชาการ: Academic Article	
■ วิพากษ์แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท Critique Speciesism in Theravada Buddhist Philosophy พระอดิเรก อาทิจจพโล Phra Adirek Adiccapalo ■ พิธีแหวนอหะจุยประจำปีของปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ The ‘Saen Ahayajuy’ Annual Ritual of Prasart Phosridhatu, Kuakeaw Sub-district, Samrongtap District, Surin Province กฤษณันท์ แสงมาศ, ยโสธรา ศิริภาพระภากร Kruesanan Sangmad, Yasothara Siriphapraphakorn	95 110
ภาคผนวก	
กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	126
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	127
หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	133

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง
อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

Guidelines for Development of Quality of Life the Elder in Bang Nang
Community, Panthong District, Chonburi Province

สุพร หวลกระจ่าย

Suporn Huankrajay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surin Rajabhat University

E-mail: suphrhw@gmail.com

ได้รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562

Received: May 10, 2019; Revised: June 5, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษารูปแบบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ บุคคลที่ศึกษา ได้แก่ 1) บุคคลที่ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 – 75 ปี 2) กลุ่มบุคคลที่นำมาสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและตีความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี คือ ผู้สูงอายุมีอาการสับสนในชีวิตและความทรงจำไม่ดี หลงลืมบ่อย มีอาการหลงลืมหรือคิดช้าลง มีปัญหาสุขภาพมากขึ้น เช่น เบาหวาน ความดันโลหิต หัวใจ ข้อเสื่อม สมอองขาดเลือด ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาการขาดพื้นที่การจัดกิจกรรมนันทนาการของชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ที่เหมาะสม เช่น สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีอยู่ในชุมชนตำบลบางนาง ยังเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์กรหน่วยงานภาครัฐจัดสรรให้ ทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้รับเพียงด้าน

เดียว ยังไม่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงเป็นเหตุให้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนตำบลบางนางนั้นยังไม่มีพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเท่าที่ควร การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลบางนางยังขึ้นอยู่กับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและงบประมาณจากภาครัฐที่จัดสรร ถ้าขาดงบประมาณจากภาครัฐหรือขาดนโยบายการพัฒนาจากภาครัฐในช่วงเวลาไหน การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนตำบลบางนางก็จะขาดช่วงในการพัฒนาในช่วงเวลานั้น จึงเป็นเหตุให้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลบางนางยังไม่มีดีเท่าที่ควรจะเป็น

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี คือ ควรจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้รับรู้ถึงลักษณะของการมีเหตุผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ควรจัดกลุ่มอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ควรจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ รัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุให้ชัดเจนเด่นชัด โดยมี 4 โครงการดังนี้ โครงการที่ 1 ด้านสุขภาพ โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก้ไขปัญหา ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุ โครงการที่ 2 ด้านเศรษฐกิจ โครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพเกษตรกรให้แก่เกษตรกรตำบลบางนาง ด้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการที่ 3 ด้านที่อยู่อาศัย โครงการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากจนและผู้ยากไร้ และโครงการที่ 4 ด้านนันทนาการ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมงานประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study problems relating to a quality of life of the elderly in Bang-Nang community, Panthong district, Chonburi province; 2) to study a quality of life's patterns of the elderly in Bang-Nang community and 3) to propose guidelines for improving a quality of life of the elderly in Bang-Nang community. Data were collected through an in-depth interview and a focused-group discussion. The participants of this study were divided into 3 groups including (1) the elderly who are during 60-75 years old, (2) the group who are public health officers, villagers, and community leaders, and (3) the elderly, academics, and community leaders who participated in a focused-group discussion. A research tool used for data collection was a guide of in-depth interview questions.

The study found that:

1. According to problems about a quality of life of the elderly, the study showed that the elderly living in Bang-Nang community are confused, forgetful, or think slowly. Further, there is an increasing number of health problems of the elderly (e.g. blood pressure, diabetes, arthritis, heart stroke, etc.). Moreover, economic problems of Thailand have affected a community economy. In addition, most residences of the elderly are in an unhygienic condition. Finally, there is no appropriate areas provided for recreation (e.g. a sport field, a relaxing site, a playground, or a public park) of people within a community.

2. Owing to the elderly's quality of life development, the researcher viewed that a quality of life of the elderly is usually developed by concerning government sectors. Therefore, the elderly is a group of people who are only waiting for the assistance made by concerning organizations. The elderly does not assemble and there is no participatory process of a community to improve the elderly's quality of life. Thus, the elderly's quality of life in Bang-Nang community has not been developed continuously and sustainably as it should be. Mostly, the elderly's quality of life development in Bang-Nang community is depended on budgets and policies of the government. If there is no budget or related policy from the government to develop the elderly's quality of life, the elderly's quality of life development in Bang-Nang community will be discontinuous during that time. As a result, the quality of life development model for the elderly in Bang-Nang community is not good as it should be.

3. According to guidelines for the quality of life development of the elderly, it is recommended that the elder should be provided with exercising activities. Next, information about sufficiency economy should be given to the elderly to make them to be reasonable and sufficient as an immunization. Further, an occupational group should be established to increase the elderly's income. Also, activities for the elderly should be prepared. Finally, the government should provide outstanding policies about the elderly's social welfare. According to the elderly's social welfare management, the 4 projects should be promoted. Firstly, a project concerns the elderly's health including behavioral modification projects should be promoted to solve problems of diabetes and blood pressure of the elderly. Secondly, an economic project including sub-projects to develop and

support for the agricultural profession of agriculturist and sufficiency economy should be also promoted. Third is a project to repair residences of the elderly, disadvantaged people, and poor and needy people. Finally, recreational projects to support and promote Songkran Festival and the elderly's water-pouring ceremony should be provided.

Keywords: Development, Quality of Life, the Elder

1. บทนำ

โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีจำนวนประชากรสูงอายุมากขึ้น และเมื่อมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเครือญาติที่สามารถดูแลช่วยเหลือกันได้อย่างใกล้ชิด มาเป็นสังคมเมืองที่ประชากรวัยเด็กและวัยทำงานต่างเร่งรีบออกจากที่อยู่อาศัยไปทำงาน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีเวลาดูแลผู้สูงอายุ มีการพัฒนาที่อยู่อาศัย เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ก้าวล้ำเกินความสามารถของผู้สูงอายุที่จะเข้าไปใช้งานและการเข้าถึงยังสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ในหลายแห่งยังขาดมาตรฐานที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปใช้งานได้ ผู้สูงอายุจะมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเงินและเรื่องที่อยู่อาศัย ส่งผลกระทบให้เกิดความต้องการการดูแลเพิ่มขึ้น ทั้งการดูแลภายในครอบครัวและสถานบริการสาธารณะ รวมทั้งสวัสดิการสังคม (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2552: 3)

อายุขัยเฉลี่ยของผู้สูงอายุก็เพิ่มสูงขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ส่งผลให้สังคมในปัจจุบันมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่อยู่ในสภาวะความเป็นอยู่และการดำรงชีพที่เปลี่ยนไปประชากรส่วนที่เป็นวัยทำงานต้องเข้ามาแสวงหางานทำในเมืองใหญ่ จึงเกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกละเลยหรือถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น จนประสบปัญหาครอบครัวเดี่ยว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่อยู่ในท้องถิ่นของประเทศไทยและในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางนาง ประสบปัญหาด้านคุณภาพชีวิต อาทิเช่น ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา รายได้ การได้รับการดูแลจากครอบครัวและสังคม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น สถานการณ์ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบางนางในปัจจุบันอยู่ในภาวะวิกฤติ อันมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและสังคมจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุขาดการดูแลที่ดีเหงา และสิ้นหวัง ไร้ที่พึ่งพิงเกิดปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีปัญหาสุขภาพ ขาดคุณภาพชีวิตที่ดีรวมทั้งสวัสดิการผู้สูงอายุที่ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งรัฐบาลก็ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พร้อมทั้งหน่วยงานภาครัฐเองก็เริ่มดำเนินการโครงการ กิจกรรมและต้นแบบเป็นอย่างมากในระยะเวลา 3-5

ปี ที่ผ่านมา แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการเพราะยังคงพบเห็นปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 21/1/2559)

องค์การบริหารส่วนตำบลบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี ในฐานะที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางนาง เป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดและมีหน้าที่รับผิดชอบคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดกับผู้สูงอายุในอนาคต และตอบสนองความต้องการของประชาชนและส่งเสริมพัฒนาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้ทั่วถึง และครอบคลุมด้วยความเสมอภาคและต่อเนื่อง ด้วยการนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรค และเพื่อหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงการทำงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษา จึงมีความสนใจศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี เพื่อส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ให้มีคุณภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาปัญหาในมุมมองของผู้ถูกศึกษาวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้โดยอาศัยประเด็นต่าง ๆ จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมนำเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย หลังจากนั้นได้นำไปทดสอบในหมู่บ้านที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือดังกล่าวโดยทำการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 กลุ่ม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 3 ราย ซึ่งหลังจากที่ถอดเทป การให้สัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำเอาบันทึกการถอดเทป ซึ่งผู้วิจัยได้ถอดทุกคำพูดไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Informant Interview) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล พื้นฐานที่เกี่ยวกับประวัติ บริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบางนาง เป็นลำดับแรก โดยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อหาผู้รู้ที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และเก็บ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางประชากรจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในองค์การบริหารส่วนตำบล บางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี สังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้รู้ ประเด็นที่ผู้วิจัยใช้การ สังเกตได้แก่การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พฤติกรรมการมารับการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ สัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุกับผู้มารับ-ส่ง และการสังเกตชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อนำ ประกอบในการพรรณนาให้เห็นสภาพของพื้นที่อีกด้วย การสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Informant Interview) ในประเด็นนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษารูปแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยจะทำการ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เกี่ยวกับปัญหา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชน บางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่ พักอาศัย และด้านนันทนาการ กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้สูงอายุรวมทั้งสิ้น 20 คน

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแนวทางในการ พัฒนาหลังจากนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มจากตัวแทนจาก ผู้สูงอายุ จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 8 คน รวม 16 คน

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปข้อมูลแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยทำการสนทนาพูดคุยกับญาติหรือคู่สมรสที่สัมภาษณ์แบบ เจาะลึกไปแล้ว เฉพาะรายที่ต้องการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์จากกลุ่ม ผู้สูงอายุ โดยทำการตรวจสอบทั้งสิ้น จำนวน 5 คน ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่ว ๆ ไป ปัญหา ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่พักอาศัย และด้านนันทนาการ

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วย วิธีการที่หลากหลายเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนา กลุ่ม (Focus Group Discussion) และทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ตีความ นอกจากนั้นยังใช้การให้ข้อมูลของผู้ให้ ข้อมูลหลัก (Key Informant) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมมา ประกอบในการวิเคราะห์ ตีความ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้งจากการเก็บข้อมูลในภาคสนามและจากขั้นตอนอื่น ๆ คือ

1. การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ในงานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล ตามแนวคิดของเดรซันและลินคอล์น (Denzin & Lincoln, 1994) โดยอาจสรุปวิธีการตรวจสอบความตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ใน 2 วิธีหลักดังนี้ คือ

1.1 ตรวจสอบด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (Methodology Triangulation)

โดยการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่การสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง (In-dept Interview) ในกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนบางนาง อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี รวมถึงวิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในหมู่บ้านที่เป็นประชาชน ผู้นำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พร้อมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสอบถามในบางประเด็นจากญาติหรือคู่สมรสของกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้

1.2 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ (Data Triangulation)

1.2.1 เก็บข้อมูลในประเด็นคำถามเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกัน แต่จำนวนหลายครั้ง (Multiple Visits) เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่พักอาศัย และด้านนันทนาการ เพื่อให้โอกาสกับผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามได้หลายครั้ง และเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับจากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล

1.2.2 การตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่ยินดีให้ข้อมูล เช่น ญาติหรือคู่สมรสของผู้ให้ข้อมูลที่มีประวัติน่าสนใจ

2. การให้ความยินยอม (Consent) การสร้างความไว้วางใจและประเด็นทางด้านจริยธรรม

2.1 การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย รวมถึงประโยชน์อันจะเกิดแก่สังคมให้แก่กลุ่มที่จะศึกษาทราบ ชี้แจงถึงสิทธิของผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่จะตอบหรือไม่ตอบคำถามแก่ผู้วิจัยในบางประเด็นหรือมีสิทธิที่จะออกจากกรวิจัยได้ทันที หากมีความต้องการ กลุ่มเป้าหมายเกิดความเข้าใจและเลือกให้ความยินยอมในการตอบหรือไม่ตอบคำถามตามสิทธิที่ผู้ถูกวิจัยพึงมีด้วยตนเอง

2.2 การสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) และความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล โดยทำทั้งก่อนที่จะทำการทดสอบเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพยายามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาให้มากที่สุด

โดยที่ข้อมูลที่เปิดเผยจะต้องไม่เป็นข้อมูลที่ตอบตามความน่าจะเป็นหรือพฤติกรรมที่น่าจะกระทำ ดังนั้นผู้ที่ให้ข้อมูลจึงมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ เรื่องราว ประสบการณ์ของตนเอง รวมถึงให้ความกระจ่างชัดกับข้อซักถามของผู้วิจัยในประเด็นต่าง ๆ เพื่อพยายามที่จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในเรื่องราวมากที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี คือ ผู้สูงอายุมีอาการสับสนในชีวิตและความทรงจำไม่ดี หลงลืมบ่อย มีอาการหลงลืมหรือคิดช้าลงเป็นปัญหาสุขภาพมากขึ้น เช่น เบาหวาน ความดันโลหิต หัวใจ ข้อเสื่อม สมอขาดเลือด ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาการขาดพื้นที่การจัดกิจกรรมนันทนาการของชุมชนบางนาง อำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี ที่เหมาะสม เช่น สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ

4.2 รูปแบบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบ้านทอง มีการเอาใจใส่ทางด้านร่างกายดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหารการพักผ่อน มีการมีการสำรวจความต้องการทางพัฒนาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ มีการจัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล มีการพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมในครอบครัว ผู้สูงอายุมีการได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทางการศึกษา วัฒนธรรม และศาสนา

4.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบางนาง อำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี คือ ควรจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้รับรู้ถึงลักษณะของการมีเหตุผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ควรจัดกลุ่มอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ควรการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ รัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุให้ชัดเจนเด่นชัด โดยมี 4 โครงการดังนี้ โครงการที่ 1 ด้านสุขภาพ โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก้ไขปัญหา ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุ โครงการที่ 2 ด้านเศรษฐกิจ โครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพเกษตรกรให้แก่เกษตรกรตำบลบางนาง ด้านเศรษฐกิจพอเพียง โครงการที่ 3 ด้านที่อยู่อาศัย โครงการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากจนและผู้ยากไร้ และโครงการที่ 4 ด้านนันทนาการ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมงานประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 ด้านสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมี
โภชนาการที่ดี จัดสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้เหมาะสม

5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ ควรยึดและนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดูแล
ผู้สูงอายุ

5.1.3 ด้านที่พักอาศัย ควรหมั่นตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ของผู้สูงอายุเป็น
ประจำ เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น

5.1.4 ด้านนันทนาการ ควรพาผู้สูงอายุไปเที่ยวหรือจัดกิจกรรมนันทนาการ
เพื่อลดความเครียด ความวิตกกังวล

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุโดยใช้ตัวแปรอื่น ๆ

5.2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพาผู้สูงอายุไปฝากดูแลในสถานสงเคราะห์
คนชรา

5.2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- ทรงคุณ จันทจร. (2549). การวิจัยเชิงคุณภาพขั้นสูง. กทม.: ประสานการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2539). วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- มานิตย์ มณีธรรม. (2544). “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF: กรณีศึกษาบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. (2539). “การขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท”. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัมพันธ์ เตชะอริก. (2531). “สรุปรายงานการสังเคราะห์ความเข้มแข็งของประชาคมตำบลกรณีศึกษา: ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2552, ตุลาคม). “เมื่อน้ำอยู่ผู้สูงวัย.” วารสารผู้สูงวัย 1(3): 4.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). “สำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2559.” [ออนไลน์]: เข้าถึงได้จาก www.nso.go.th/ สืบค้น 21 มกราคม 2559.

การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4

Development of Learning Organization in Basic Education Schools,
Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4

วิจิตร แพงโสภา, วิชัย ราชวงศ์,ธีระศักดิ์ บึงมูม

Wichit Paengsopa, Wichai Ratchawong, Theerasak Buengmoom

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Patumthani University

E-mail: wichit_paengsopa@yahoo.com

ได้รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562

Received: May 9, 2019; Revised: June 5, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและแนวทางการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 224 คน และครูผู้สอน 238 คน รวมทั้งสิ้น 462 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ของประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนใช้เกณฑ์ร้อยละ 10 ของประชากร และได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านรูปแบบวิธีการคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมมีข้อเสนอแนะค่าเฉลี่ยร้อยละ 50.30 ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเรียงจากมากไปหาน้อย

ดังนี้ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านรูปแบบวิธีการคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of the research were to study and find out the guideline for Development of Learning Organization in Basic Education Schools, Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4. The sampling were comprised of 224 educational administrators and 238 teachers totaling 462 people whose dimension specification for the administrative group was made by use of 80 % criterion of population, and for the teaching group was made by use of 10 % criterion of population, and it was derived by simple random sampling according to location and basic education schools' sizes. The tools used for data collection were questionnaires, data analysis was made by SPSS, and the statistics used for the data analysis was Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation.

The findings were as followed:

1. Development of Learning Organization in Basic Education Schools, Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4 was totally at high level, when considering on each aspect arranging from high to low level it was found that learning together as a team, systematically thinking, thinking model, how to have vision together, personnel management as excellent respectively.

2. As for the result of analysis to find out the guideline for Development of Learning Organization in Basic Education Schools, Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4, it was found that there have been totally suggestions for the averaged values at 50.30 %, and suggestions for the guideline of development arranging from high to low levels as follows: Learning together as a team, systematically thinking, thinking model, how to have vision together, and the personnel management as excellent respectively.

Keywords: Development of Learning Organization, Basic Education Schools

1. บทนำ

สถานศึกษาเป็นองค์การทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของประเทศอย่างยิ่ง มีการกระจายตัวอยู่ในทุกท้องถิ่น และมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะชีวิตตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น ครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน เพราะมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลก หากครูผู้สอนไม่พัฒนาตนเองไปพร้อมกับความก้าวหน้าอื่น ๆ ในระบบการศึกษาแล้ว อาจทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีตามเป้าหมายที่ต้องการได้ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาดังกล่าวนอกจากตัวครูผู้สอนแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างมีแผน โดยการปรับเปลี่ยนต้องดำเนินการทุกส่วนทั้งด้านทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อพื้นฐานของสมาชิก เพื่อกำหนดเป็นกรอบการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับโครงสร้าง กระบวนการ กลยุทธ์ ศักยภาพของบุคคล วัฒนธรรมองค์การ รวมทั้งการพัฒนาทางเลือกและศักยภาพขององค์การใหม่ ในการเพิ่มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ องค์การในลักษณะที่สอดคล้องกับทิศทางดังกล่าว จะมีลักษณะตรงกับคำว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ หรือ Learning organization ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์การรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากองค์การแห่งการเรียนรู้มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต สามารถจัดการความรู้และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งความสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นั้น ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 2001: 23) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นองค์การที่ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องของการเรียนการสอนเป็นหลัก เป้าหมายสุดท้ายของโรงเรียนก็คือการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นในบรรดาองค์การประเภทต่าง ๆ เหล่านั้นโรงเรียนจึงควรน่าจะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มากกว่าองค์การประเภทใด ๆ

จากสภาพการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ศึกษาได้ติดตามการบริหารงานมาโดยตลอด พบว่าไม่มีการศึกษาผลการปฏิบัติงานการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาไว้แต่อย่างใด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่มีข้อมูลที่จะทำให้ทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้มีการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สพม.ขอนแก่น เขต 4

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยกำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้ศึกษาได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ของ เซงเก้ (Senge, 1990: 139 – 269, อ้างถึงใน วีรวัฒน์ ปันนิตามัย, 2544: 35) ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคลมีคุณลักษณะ ด้านรูปแบบวิธีการคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 81 คนและครูผู้สอน จำนวน 216 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 297 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ของประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนใช้เกณฑ์ร้อยละ 10 ของประชากร และได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ตามตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา (บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 46) จำแนกเป็นตามตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 81 คน ครูผู้สอน จำนวน 216 คน และขนาดของสถานศึกษา จำแนกเป็นขนาดเล็ก จำนวน 151 คน ขนาดกลาง จำนวน 131 คน ขนาดใหญ่ จำนวน 15 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการศึกษามีลักษณะเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย สถานภาพ และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาศักยภาพการแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 66)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open ended) ประกอบด้วย ข้อคำถามที่ครอบคลุมแนวทางการพัฒนาใน 5 ด้าน

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการ (IOC: Index of Consistency, บุญชม ศรีสะอาด, 2543: 63)

1.2 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation, บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 99-109)

1.3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 99)

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 41)

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาศักยภาพการแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏ ดังนี้

1.1 ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในการทำงาน รองลงมา คือ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยตนเอง และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรขยายขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและเรียนรู้ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

1.2 ด้านรูปแบบวิธีการคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ให้ความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมวิชาชีพ รองลงมา คือ มีอิสระทางความคิดในการทำงานและพัฒนางานของบุคลากร และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีความพร้อมที่จะรับความรู้ และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาวิธีการคิด สร้างสรรค์ความคิดของตนเอง

1.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีความเชื่อมั่นศรัทธา ในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดและวางแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตที่ดีขึ้น

1.4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีบทบาทหน้าที่ของตนเอง ของเพื่อนร่วมงานและยอมรับในความรู้ความสามารถของกันและกัน รองลงมา คือ กำหนดเป้าหมายของทีมงานอยู่ตลอดเวลาในการทำงานเป็นหมู่คณะ และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีโอกาสพบปะ พูดคุย เสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ จัดลำดับความสำคัญของงานรวมทั้งแนวทางการพัฒนาได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือนำความรู้ในการกิจหลักของสถานศึกษาทั้ง 4 งาน คืองานวิชาการงานบุคลากร งานงบประมาณงานบริหารทั่วไปมาใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ได้จัดลำดับความสำคัญของระบบงานของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียน

2. ปัญหาการพัฒนาศักยภาพการแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ รองลงมา คือ ด้านรูปแบบวิธีการคิด และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏดังนี้

2.1 ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ โดยภาพรวมมีปัญหามีอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีปัญหามีอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดการมีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในการทำงาน รองลงมา คือ ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรขยายขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและเรียนรู้ที่จะปรับปรุงการ

ปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือไม่มีการแสวงหาโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษา

2.2 ด้านรูปแบบวิธีการคิด โดยภาพรวมมีปัญหอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีปัญหอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีการกำหนดนโยบายพัฒนาการเรียนการสอนจากปรัชญาการเรียนรู้และนำมากำหนดนโยบายพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม รองลงมา คือ ไม่มีความพร้อมที่จะรับความรู้ และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาวิธีการคิดสร้างสรรค์ความคิดของตนเอง และข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ไม่มีการปรับรูปแบบวิธีการคิดและวิธีการปฏิบัติงานให้ทันสมัย

2.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยภาพรวมมีปัญหอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีปัญหอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีเป้าหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างชัดเจน รองลงมา คือ ไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบัน และข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ขาดการสร้างบรรยากาศให้สมาชิกทุกคนรู้สึกตื่นเต้นอยากเห็นองค์การของตนไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

2.4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยภาพรวมมีปัญหอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีปัญหอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีการร่วมกันในการแก้ปัญหา การปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา รองลงมา คือ ไม่มีทัศนคติที่ดี และร่วมมือกันในการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ขาดการจัดให้บุคลากรเข้าร่วมการเรียนรู้เป็นทีมในด้านการศึกษาดูงานการสัมมนา และการเผยแพร่ผลงานของสถานศึกษา

2.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมมีปัญหอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีปัญหอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีการปฏิบัติงานที่เน้นคุณภาพรวมทั้งทำเป็นระบบ รองลงมา คือ ไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของระบบงานของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียน และข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ไม่มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วนำมาปรับปรุงพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษา สภาพการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันหลาย ๆ องค์กรเริ่มต้นตัวกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อปฏิรูปองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ตามนโยบายของภาครัฐ โดยสมาชิกในองค์กรได้มีความกระตือรือร้น มีแรงบันดาลใจในการที่จะพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรเพื่อสร้างศักยภาพของตนและองค์กรที่สามารถปรับเข้าสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ได้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของคิม (Kim, 1993: 43) ที่ได้ให้ความหมายว่า องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นการเพิ่มพูนความสามารถขององค์การเพื่อให้บังเกิดการกระทำที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัย ณรงค์ หล้าวงศา (2548: 61-62) ได้ศึกษาความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า ความคิดเห็นต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรยุทธ จิมอาษา (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการศึกษาพบว่าระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยศึกษากับบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน
2. ควรศึกษาเรื่องการประเมินผลการพัฒนางานองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยศึกษากับบุคลากรที่มีเพศต่างกันและขนาดสถานศึกษาต่างกัน
3. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษากับตัวแปรต้นอย่างอื่น เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อทราบแนวความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กับสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

5. ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของบุคลากรที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กล้า สมตระกูล. การศึกษาเพื่อชีวิต: เครือข่ายการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โอเดียร์สแควร์, 2535. โรงพิมพ์บริษัทสุวิริยสาส์น จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ดำรง กันธิมูล. การพัฒนาองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวิริยสาส์น, 553.
- วีระวัฒน์ ปันนิตมัย. “วิสัยทัศน์กับการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. **ข้าราชการ** 40, 6 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2538), 11-32.
- Ziegler, Mary Frances. The Learning Organization: Awakening (Small Businesses, Organizational Change. **Dissertation Abstracts International**. Item 9413432, 1995.

การศึกษาประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค บ้านขนาดมอญ
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

A Study of Tradition Pa Oua Pakar in Khanadmon Sub-district,
Sangkha District, Surin Province

ภัทระ อินทรกำแหง, ลัดดาวัลย์ สีพาชัย

Phatra Intrakamheang, Laddawal Sipachai

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surin Rajabhat University

E-mail: phatarain@yahoo.com

ได้รับบทความ: 14 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 7 มิถุนายน 2562

Received: May 14, 2019; Revised: June 6, 2019; Accepted: June 7, 2019

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค กำหนดการจัดพิธีกรรมจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี (ขึ้น 15 ค่ำเดือน 12) ซึ่งตรงกับประเพณีลอยกระทง และอยู่ในช่วงก่อนเข้าสู่ฤดูกาลการเพาะปลูกในปีต่อไป ชาวชุมชนบ้านขนาดมอญเป็นชุมชนเกษตรกรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงมีพิธีกรรมทำนายนายฟ้าฝน เพื่อให้สามารถเตรียมรับมือและวางแผนการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับผลการทำนาย และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณีชีวิตและกิจกรรมนันทนาการ การทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งประเพณีพิธีกรรมปะอ็อกเปรี๊ยะแค เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อบุคคล สังคม ชุมชน ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในด้านการยึดมั่นในศีลธรรม การร่วมแรงร่วมใจในการทำบุญและสร้างความสามัคคีในชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การปลูกจิตสำนึก ปลูกฝังค่านิยมของผู้นับในชุมชน การฟื้นฟูและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังปฏิบัติหรือที่เลือนหายไปแล้วให้ดีขึ้น การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและจุดสนใจในบริเวณใกล้เคียงกัน และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ส่วนแนวทางการเผยแพร่ นั้น ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของชุมชน มีการเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน การเตรียมกิจกรรม ตลอดจนการให้ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พิธีกรรม, ปะอ็อกเปรี๊ยะแค

Abstract

The research found that Pa Oua Pakar tradition Schedule ceremony held on 12th lunar month every year (the 15th lunar month 12), which corresponds to Loykrathong. In the pre-season and into the next year's crop. The community is home to the Mon-sized farming community from their ancestors. The predicted rain rituals to prepare and plan the cultivation according to the prediction, and activities related to Buddhism. Tradition and recreation of merit charity dedicated to fathers who have passed away. This ritual art Pa Oua Pakar tradition creates a social community relations affect the lifestyle of residents in adhering to the moral. The efforts in philanthropy and unity in the community. Guidelines for the Conservation Pa Oua Pakar tradition is involvement of the community, to raise awareness values of the people in the community, reconstruction and development activities to practice or dissolved, and improving tourist attractions in the vicinity, and sales of products that are unique to the community. The guidelines published there should be a public relations activities of the community. The preparation of the working group. Preparation activities as well as the cooperation of citizens to undertake activities to promote sustainable tourism.

Keywords: Ritual, Pa Oua Pakar

1. บทนำ

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรืออีสานใต้ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานจังหวัดหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอนว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร อาศัยเพียงข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ตลอดจนคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เล่าต่อ ๆ กันมา โดยเชื่อกันว่าเมืองสุรินทร์ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว ในสมัยที่พวกขอมมีอำนาจอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงเมืองสุรินทร์ได้ถูกทิ้งร้างจนกลายเป็นป่าดงอยู่นาน จนกระทั่งปี พุทธศักราช 2306 จึงปรากฏหลักฐานว่าหลวงสุรินทร์ภักดี (เซียงปุม) ซึ่งเดิมเป็นหัวหน้าหมู่บ้านเมืองที่ได้ขอให้เจ้าเมืองพิมายกราบบังคมทูลขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยอภิมรินทร์ ย้ายหมู่บ้านจากบ้านเมืองที่ มาตั้งอยู่บริเวณบ้านคูประทาย บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบริเวณที่มีชัยภูมิเหมาะสม มีกำแพงค่ายคูล้อมรอบ

2 ชั้น มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพและอยู่อาศัย ต่อมาหลวงสุรินทรภักดี ได้กระทำความดีความชอบเป็นที่โปรดปราน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านคูประทายเป็น “เมืองประทายสมันต์” และเลื่อนบรรดาศักดิ์หลวงสุรินทรภักดี เป็นพระสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง ให้เป็นเจ้าเมืองปกครองในปีพุทธศักราช 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองประทายสมันต์ เป็นเมืองสุรินทร์ ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมือง

จังหวัดสุรินทร์อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 457 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟประมาณ 420 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 8,124 ตารางกิโลเมตร ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม และทิศใต้ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีแนวเทือกเขาพนมดงรักคั่น จังหวัดสุรินทร์มีชื่อเสียงด้านการเลี้ยงช้าง การทอผ้าไหมของหมู่บ้านท่าสว่างและมีปราสาทขอมหลายแห่ง มีผู้คนหลายเผ่าและภาษา เช่น ลาว กูย เขมร ชาวจังหวัดสุรินทร์ มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานของประเพณี อันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีประเพณี พิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันเช่น ประเพณีแซนโฎนตา บูชาบรรพบุรุษ (สารทเขมร) ประเพณีบวชนาคช้าง ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีขึ้นเขาพนมสวาย พิธีแห่นมข้าว ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น ประเพณีกวนข้าวทิพย์ลอยฟ้า ประเพณีที่ได้มีการฟื้นฟูและจัดประจำปี เช่น ประเพณีสืบสานตำนานปราสาทภูมิโปน งานสืบสานตำนานปราสาทยายเหงา ประเพณีเทศกาลไหว้เจ้าพ่อตาดาน เป็นต้น

นอกจากประเพณีวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังคงมีวัฒนธรรมประจำปีอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ที่เป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม นั่นก็คือ ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค หรือพิธีไหว้พระจันทร์ สำหรับในประเทศไทยก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าคนไทยเชื้อสายจีนและเวียดนาม ก็มีพิธีไหว้พระจันทร์กันเป็นประจำทุกปี แต่ไม่ค่อยจะมีใครได้ย่นว่ามีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการไหว้พระจันทร์ของคนไทยเชื้อสายเขมรกันเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ความเชื่อเหล่านี้ ก็มีมาหลายชั่วอายุคนแล้วแต่กลับห่างหายจากชุมชนไปอย่างน่าเสียดาย นั่นอาจจะเป็นเพราะว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ จากต่างแดน ได้เข้ามาเบียดพื้นที่ของวัฒนธรรมชุมชนจนตกขอบ หรืออาจจะเป็นด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นแปรเปลี่ยนไป จากที่เคยมีความเชื่อในเรื่องดินฟ้าอากาศ เกี่ยวกับโหราศาสตร์ หรือมีความเคารพต่อธรรมชาติ ต่างก็หันไปให้ความสำคัญ กับวัฒนธรรมที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ขาดความเชื่อถือในกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ มีแต่การแข่งขันด้วยเทคโนโลยี จนกระทั่งหลงลืมเรื่องราวดี ๆ ของชุมชนไป

พิธีกรรมความเชื่อในการบูชาพระจันทร์ของชาวเขมร หรือปะอ็อกเปรี๊ยะแค นับได้ว่าเป็นปรัชญาที่สอนให้คนในชุมชนได้รู้จักความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแบ่งปัน รู้จักประมาณตน มีเหตุมีผล รู้จักสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองด้วยความไม่ประมาท

ซึ่งล้วนแต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่วิถีการพึ่งตนเองแบบพอเพียง และความ เป็นศิริมงคลของพี่น้องชาวไทยเขมรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มานานปัจจุบันนี้ ในจังหวัดสุรินทร์ ยังมีการสืบทอดประเพณีเหล่านี้ในชุมชนโบราณบางหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งมีอยู่น้อยมาก โดยมีชุมชน ที่ยังอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมนี้อย่างเหนียวแน่นและได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาถึงปัจจุบันคือ ชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แม้ว่าบางชุมชนในอดีตก็ได้เคยถือปฏิบัติกันมา แต่ก็ไม่มียุคสมัยที่ชัดเจนนักและไม่สามารถบอกถึงเหตุผลในการกระทำได้เพราะแต่ละชุมชนต่าง ละทิ้งพิธีกรรมนี้ไปนานกว่า 40-50 ปีแล้วเป็นอย่งน้อย ซึ่งเพิ่งเริ่มจะมีการฟื้นฟูสืบทอด ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน กลับคืนมาเพียงไม่นานมานี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ก็เพียงแค่อยาก สืบทอดประเพณีและพิธีกรรมแห่งความงดงามเอาไว้เท่านั้นเอง และด้วยเหตุที่ละทิ้งไปนานทำให้ การสืบสานทั้งรูปแบบ ความเชื่อ ขั้นตอนพิธีกรรมที่ผิดเพี้ยนและรวบรัดไปจากเดิมอยู่มาก บาง ชุมชนอาจจะทิ้งสาระสำคัญหรือเจตนารมณ์ดั้งเดิมไปให้ความสำคัญเฉพาะประเพณีลอยกระทง ซึ่งจัดขึ้นในวันเดียวกัน ทำให้ประเพณีปะอ็อกเปรียะแค้นันเป็นเพียงส่วนประกอบอย่างหนึ่ง ของงานลอยกระทงเท่านั้น จากเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาประเพณี ปะอ็อกเปรียะแค้นัน เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนของจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีปะอ็อกเปรียะแค้นันของชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีปะอ็อกเปรียะแค้นันของชุมชน บ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเป็นเอกสารและการออก ภาคสนาม ซึ่งได้ใช้เครื่องมือดังนี้

1. แบบสำรวจเบื้องต้น หรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่บ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว เพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน เป็นต้น

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟู และเผยแพร่ ประเพณีปะอ็อกเปรียะแค้นัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ในด้านประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น

2. แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตที่ใช้กับกลุ่มประชากรที่อยู่ในชุมชนบ้านขนาดมอญ ซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปในชุมชน วิธีชีวิตความเป็นอยู่ โดยแบ่งเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

3. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นมา คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม การส่งเสริม อนุรักษ์ฟื้นฟู เผยแพร่ประเพณีของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. การสนทนากลุ่ม (Focused Group) ใช้กับกลุ่มชาวบ้านในชุมชนได้แก่ผู้มาร่วมงาน คือกลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้มาท่องเที่ยว ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อศึกษาประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟู เผยแพร่และส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลรวบรวมจากเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือที่มีการศึกษาทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องตามความมุ่งหมายข้อที่ 1 โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือที่ระลึก เอกสารจากสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จากอินเทอร์เน็ต และเอกสารจากหน่วยงานราชการ เป็นต้น

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้เทคนิคเก็บข้อมูลเชิงลึก การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีพิธีกรรมปะอ็อกเปรี๊ยะแคะตั้งแต่การเริ่มเตรียมงานไปจนถึงเสร็จสิ้นพิธี

3.3 การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย การจัดกระทำข้อมูล คณะผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามขั้นตอนดังนี้

1. สรุปรูปข้อมูลจากเครื่องมือแต่ละกลุ่ม

2. นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงตามความมุ่งหมายของการศึกษาเชิงพรรณนา หลังจากที่มีการจัดกระทำข้อมูลเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) แล้วจึงนำข้อมูลวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเป็นการตรวจสอบพิสูจน์ความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของข้อมูล ซึ่งจะมีการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ ด้านข้อมูล ด้านผู้ศึกษาวิจัย ด้านทฤษฎีและด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลด้านสถานที่ ด้านเวลา และด้านบุคคล เพื่อตรวจสอบว่า ด้านสถานที่ ข้อมูลจากต่างที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ ด้านบุคคล ถ้าผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนหรือแตกต่างกันและด้านเวลาถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่

2.2 ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างใด โดยเปลี่ยนตัวผู้เก็บข้อมูล และเป็นข้อมูลเรื่องเดียวกัน

2.3 ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างกันจากเดิมจะทำให้การตีความหมายข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2.4 ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกันในการเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตคู่กับการสัมภาษณ์

3. นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องของข้อมูล และนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อย เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงผลการศึกษา ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ปะอ็อกเปรี๊ยะแค นั้นเป็นคำภาษาเขมร คำว่า ปะอ็อก หรือ ปังออก ตรงกับภาษาไทยว่า ป้อน เป็นคำกริยา ได้แก่ การใส่ของเข้าไปในปาก เช่น การป้อนข้าวลูก หมายถึงให้อาหารลูกที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ หรือที่เราพูดว่า “ข้าวป้อน” นั้นเอง ส่วนคำว่า เปรี๊ยะแค เป็นคำนาม แปลว่า พระจันทร์ เปรี๊ยะ คือ พระ แค คือพระจันทร์ ที่เราออกเสียงว่า พระ เขมรออกเสียงว่าเปรี๊ยะ เช่น พระพุทธ เขมรพูดว่า เปรี๊ยะพุทธ หรือ พระพุทธองค์เขมรว่า เปรี๊ยะพุทธองค์ พระอรหันต์ เขมรว่า เปรี๊ยะอรหันต์ เป็นต้น และเมื่อเอาคำดังกล่าวมาผสมกันว่า ปะอ็อกเปรี๊ยะแค หรือปังออกเปรี๊ยะแค จึงแปลว่า ป้อนข้าวพระจันทร์ หรือป้อนข้าวดวงจันทร์ เป็นประเพณีดึกดำบรรพ์อย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรบริเวณพื้นที่พนมดงรักในราชอาณาจักรกัมพูชา และประเทศไทยได้แก่ จังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ โดยประเพณีดังกล่าวยังคงดำรงและได้ปฏิบัติสืบทอดเป็นประจำทุกปีจวบถึงปัจจุบัน คือชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

คติความเชื่อในประเพณีพิธีกรรมปะอ็อกเปรี๊ยะแคของบ้านขนาดมอญ พบว่า ชาวบ้านขนาดมอญ มีสภาพการดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม อาศัยป่าไม้และธรรมชาติในการดำรงชีวิตโดยการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์

บางปีสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก เกิดภัยธรรมชาติน้ำท่วม หรือแห้งแล้ง จึงทำให้ต้องการให้สิ่งเหนือธรรมชาติกลับที่มีอำนาจช่วยเหลือโดยการเสี่ยงทายบอกกล่าวให้ชาวบ้านได้รู้ล่วงหน้า เพื่อจะได้เตรียมวางแผนการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อเรื่องผีसांग เทวดาอารักษ์ จึงมีการบูชาอันวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ได้ช่วยเหลือบอกกล่าวผ่านพิธีกรรมการทำนายฝัน เพื่อให้ผู้คนในชุมชนได้ใช้สติรอบคอบในการเพาะปลูกและใช้ทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นชาวบ้านขนาดมอญจึงมีพิธีกรรมปะอ็อกเปรียะแค ซึ่งเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจก่อนการลงมือเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรในฤดูกาลที่จะมาถึง และเป็นการขอให้พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ดังปรารถนา แม้จะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่ก็เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริง

4.1 องค์ประกอบของพิธีกรรมในงานประเพณีปะอ็อกเปรียะแค

ประเพณีปะอ็อกเปรียะแคนี้ ชุมชนบ้านขนาดมอญกำหนดการจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี (ขึ้น 15 ค่ำเดือน 12) ซึ่งตรงกับประเพณีลอยกระทง โดยพิธีการตามแบบโบราณดั้งเดิมนั้นมีสิ่งที่จะต้องเตรียมใช้ในการประกอบพิธีมีดังนี้

อุปกรณ์ที่จะต้องเตรียมใช้ ในการประกอบพิธี แบบดั้งเดิม คือ

1. ชายหนุ่ม 4 คน
2. สาววัยรุ่น 4 คน
3. ครกซ้อมข้าวหรือครกตำข้าว 2 ลูก
4. สากไม้ซ้อมข้าว 1 อัน (ยาวประมาณ 1 วาเศษ ๆ)
5. เทียนขี้ผึ้งแท้ 12 เล่ม (ขนาดเท่ากัน)
6. ข้าวเม่า 2 จาน
7. มะพร้าวอ่อน 2 ลูก
8. กล้วยสุก 8 ลูก
9. ใบตองกล้วย 2 ก้าน
10. ซ้อน 2 คัน

ส่วนอุปกรณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับปัจจุบัน คือ

1. เส้าไม้ไผ่
2. เทียนขี้ผึ้งแท้ 12 เล่ม (ขนาดเท่ากัน)
3. ข้าวเม่า
4. กล้วยสุก
5. ใบตองกล้วย
6. หมาก
7. พลุ
8. บุหรี่

นอกจากนี้ได้ปรับเปลี่ยนผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นผู้ชายอาวุโสของหมู่บ้านเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมแทนชายหนุ่ม สาววัยรุ่น

4.2 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในอดีต

ในอดีตการประกอบพิธีกรรมจะเริ่มเวลา 24.00 น. กรรมการหรือทายก เอาครก สาก และอื่น ๆ ที่เตรียมไว้ไปตั้งสนามกลางแจ้งตั้งครกลูกหนึ่งทางทิศเหนือ อีกลูกหนึ่งทางทิศใต้ ระยะห่างกันประมาณ 1 เมตร เศษ ๆ เอาสากซ้อมข้าววางพาดที่ปากครก เอาเทียนขี้ผึ้งแท้ (ขนาดใหญ่-ยาวเท่ากัน) 8 เล่ม ติดกับสากซ้อมข้าว ตั้งชั้นขึ้นเอาใบตองกล้วย 2 ก้าน วางกับพื้น ได้สากระหว่างครกทั้งสอง (เพื่อรองรับน้ำตาเทียนซึ่งจะหยดลง) จัดหนุ่มสาว 8 คนออกมาเป็น 2 คู่ เพื่อให้จับสากทางทิศเหนือ และอีก 2 คู่ ให้จับสากด้านทิศใต้ ใช้ชายหญิงและคู่เอาซอนตัก ข้าวเฒ่าในจานป้อนกันและกัน (ชายป้อนหญิง หญิงป้อนชาย) ป้อนข้าวเฒ่าเสร็จแล้วป้อนกล้วยสุก แล้วดื่มน้ำมะพร้าวตาม จากนั้นดูพระจันทร์บนท้องฟ้าที่เริ่มเคลื่อนใกล้จะตรงศีรษะ พิธีกร หรืออาจารย์ทายกประจำวัด สวดชุมนุมเทวดา (สัคเค กาเม จะ รูเปฯ) เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้นและเมื่อมองท้องฟ้าเห็นพระจันทร์อยู่ตรงศีรษะ ให้จุดเทียนชนวน 8 เล่ม ยื่นให้หนุ่มสาวทั้ง 8 คน ให้หนุ่มสาวเอาเทียนชนวน จุดเทียนขี้ผึ้งที่ติดสากไว้แล้วนั้นพร้อม ๆ กัน เมื่อเห็นว่าเทียนทุกเล่มติดไฟแล้วให้หนุ่มสาวจับสากหมุนเวียนขวา ขึ้น-ลง ซ้ำ ๆ เทียนแต่ละเล่มจะลุกไหม้ ขณะที่หมุนสากลงเทียนก็หมด (น้ำตาเทียน) ลงในใบตองกล้วย ให้หมุนไปเรื่อย ๆ จนกว่าเทียนจะลุกไหม้หมด

เทียนที่ติดสากซ้อมข้าว 8 เล่มนั้น เป็นเครื่องหมายของเดือนที่ฝนตก 8 เดือน เริ่มนับตั้งแต่เดือน 5 (ปีใหม่โบราณ) ถึงเดือน 12 โดยนับจากทิศใต้เป็นเล่มที่ 1 (เดือน 5) 6, 7, 8, 9, 10, 11 และ 12 ตามลำดับ ที่ต้องนับจากทิศใต้ เพราะฤดูฝน ลมมรสุมจะพัดจากใต้ไปเหนือ ขณะที่เริ่มหมุนสากขึ้นลงอยู่นี้ พระภิกษุสามเณร ต้องสวดชัยมงคลคาถาขยันโต สวดไปจนกว่าเทียนจะลุกไหม้หมด หรือหยุดหมุนสาก ต่อด้วย ภาวะตุ สัพพะมังคะลังฯ

ข้อสังเกตในการเสี่ยงทายฟ้าฝน ให้สังเกตว่า เทียนเล่มไหนไฟลุกไหม้แรงหรือค่อย (มากหรือน้อย) เล่มไหนลมพัดแรงหรือค่อย หรือเล่มไหนไม่มีลมพัดเลย ซึ่งแต่ละเล่มจะแตกต่างกัน ถ้าเล่มที่ 1 (เดือน 5) เทียนติดไฟลุกไหม้แรง แสดงว่าเดือน 5 ต้องมีฝนตกหนัก ถ้าเล่มที่ 2 เทียนไหม้แรงและมีลมพัดแรง แสดงว่าเดือน 6 จะมีทั้งฝนทั้งลม ถ้าสังเกตเห็นเทียนเล่มไหนไฟลุกไหม้ไม่แรง แสดงว่าเดือนนั้นจะแล้งหรือฝนตกน้อย ที่ทำมาการเสี่ยงทายไม่ค่อยผิดพลาดนัก เป็นประเพณีที่เสี่ยงทายฟ้า ฝนแต่ละปี ส่วนน้ำตาเทียนที่หยดลงบนใบตองกล้วย ถือว่าเป็นของดี บางคนเอาไปทำพิธีขี้ผึ้งเสน่ห์ (นวดเสน่ห์) ผสมน้ำมันจันทน์ทาที่ปาก ทาหน้า เป็นเสน่ห์เมตตามหานิยม และเมื่อพิธีเสี่ยงทายฟ้าฝนจบลงแล้ว พระภิกษุสามเณรก็จะให้พร ยะถา สัพพะฯ แล้วเดินทางกลับ

4.3 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

1. ก่อนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 วัดได้ใช้เครื่องขยายเสียงประกาศให้ทราบล่วงหน้าประมาณ 2-3 วัน เพื่อเป็นการเชิญชวนชาวบ้านให้เตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมพิธีกรรม ซึ่งชาวบ้านจะเข้าใจและจดจำได้อยู่แล้ว แต่การประกาศจะทำให้ชาวบ้านตื่นตัวมากขึ้นนั่นเอง

2. ชุมชนและวัดจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรม เช่น ปิดกวาดสนามบริเวณวัดทั่วไป ทำความสะอาดประดับศาลาการเปรียญ ปูเสื่อสาด อาสนะ ตั้งโต๊ะหมู่บูชาให้เรียบร้อย ติดตั้ง เครื่องขยายเสียง ระบบไฟฟ้าและอื่น ๆ ไว้ให้พร้อม

3. ชาวบ้านในชุมชนจะออกไปซื้อข้าวเฒ่าที่ตลาด ซึ่งเดิมนั้นจะเกี่ยวข้าวที่ออกรวงเพื่อนำมาทำเป็นข้าวเฒ่าที่นาของตนใครที่ข้าวยังไม่ออกรวงพอทำเป็นข้าวเฒ่าได้ จะขอหรือยืมจากนาพี่น้องหรือคนอื่น หรือจะซื้อจากคนอื่น เพราะต้องได้ข้าวเฒ่าไปวัด

4. เวลาประมาณ 20.00 น. วัดเปิดเครื่องขยายเสียงประกาศ และประชาสัมพันธ์สลับกับเปิดเพลงลูกทุ่งหมอลำเพื่อให้ชาวบ้านทราบว่าได้เตรียมความพร้อมเรียบร้อยแล้ว ซึ่งในอดีตนั้นเมื่อถึงเวลากำหนด เด็กและหนุ่มสาวจะพากันออกไปวัด เล่นสละบ้า กันบ้าง เล่นวิ่งราวกันบ้าง หรือเล่นชักเย่อก็มีแต่ปัจจุบันมีเพียงการลอยกระทงเท่านั้น หลังจากรับประทานอาหารเย็นเสร็จ ชาวบ้านจะคว่ข้าวเฒ่า คว่เสร็จแล้วก็จะซ้อมหรือตำข้าวเฒ่าใส่จานหรือกะละมังเอาไว้ นอกจากมีข้าวเฒ่าแล้ว บางคนมีกล้วยหาวีก็นำมาด้วย กรรมการหรือมหาดย กวด ต้องเตรียมอุปกรณ์ที่จะประกอบพิธีไว้ให้พร้อม ตั้งบาตร 13 ลูกไว้ในที่ใส่บาตรโดยใบที่ 13 เป็นบาตรใส่ปัจจัยสำหรับถวายพระ และหากละมั่งใหญ่ ๆ ไว้ที่ตั้งบาตรนี้ด้วย เวลาชาวบ้านใส่บาตรข้าวเฒ่าเต็มบาตรจะได้ถ่ายออกสะดวก

5. เวลาประมาณ 22.00 น. ให้กรรมการหรือมหาดย นำเสาไม้ไผ่และอื่น ๆ ที่เตรียมไว้ไปตั้งสนามกลางแจ้ง ซึ่งมีบริเวณพอที่คนจะดูได้มาก ๆ วางลำไม้ไผ่ไว้บนเสาทั้งสอง เอาเทียนขี้ผึ้งแท่งขนาดใหญ่-ยาวเท่ากัน 12 เล่ม ติดกับลำไม้ไผ่ ตั้งชันขึ้น เอาใบตองกล้วย 2 ก้าน วางกับพื้นใต้ลำไม้ไผ่เพื่อรองรับน้ำตาเทียนซึ่งจะหยดลง ดูพระจันทร์บนท้องฟ้าว่าใกล้จะตรงศีรษะแล้วหรือยัง ถ้าใกล้ศีรษะแล้ว พิธีกรหรืออาจารย์มหาดยประจำวัด สวดชุมนุมเทวดา (สัคเค กาเม รูเป) เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น จากนั้นเมื่อมองท้องฟ้าเห็นพระจันทร์อยู่ตรงศีรษะให้จุดเทียนชนวน และจุดเทียนขี้ผึ้งที่ติดลำไม้ไผ่ไว้แล้วนั้นพร้อม ๆ กัน เมื่อเห็นว่าเทียนทุกเล่มติดไฟแล้วตาพรหมและลูกศิษย์ก็จะจับลำไม้ไผ่หมุนเวียนขวา ขึ้น-ลง ซ้าย-ขวา วนเวียนแต่ละเล่มจะลูกใหม่ ขณะที่หมุนสากลงเทียนก็หมด น้ำตาเทียนหยดลงในใบตองกล้วยให้หมุนไปเรื่อย ๆ จนกว่าเทียนจะลูกใหม่หมด

6. ตาพรหมกับลูกศิษย์บางคนก็ถวายโสร สองผัวเมีย ซึ่งตาพรหม ก็หมายถึงพระพรหมผู้สร้างโลก และสรรพสัตว์ตามคติศาสนาพราหมณ์ ที่เชื่อกันว่า พระพรหม จะลงมาดูแลปกป้องชาวโลกทุกปี เพื่อไม่ให้สรรพสิ่งที่ทรงสร้างถูกทำลาย ตาพรหม ในพิธี จึงเป็นตัว

สมมติแทนองค์พระพรหมผู้เป็นเจ้า ที่จะลงมาร่วมในพิธีไหว้พระจันทร์ ทุกๆ วันเพ็ญเดือน 12 ของแต่ละปี เป็นอารยธรรมที่ได้รับจากอินเดีย เข้าสู่ราชสำนักขอมโบราณก่อนจะแพร่หลายมาถึงภูมิภาคนี้ จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธี สำหรับคาถาบทสวดในการบูชาพระจันทร์นั้นฉบับภาษาท้องถิ่นขแมร์ (เขมร) ล้วนกล่าวว่า “โอม ปิม ๆ เปียม ๆ เปริยะจันทร์โทรา, เปริยะจันทร์โทเรีย, เปริยะฮ้องก๊วง-เมียน-ปนลือ พลือถลา, จบะฮ ตูเตียงแดนเตีย อุต้อม บอระโบรเตว โดยวิเมียนเมียะฮ” ต่อด้วย ทุตียมปี.....และทุตียมปี.....ตามลำดับ

ฉบับภาษาท้องถิ่นไทย-เขมร ว่า “โอม ปิม ๆ เปียม พระจันทร์โทรา พระจันทร์โทเรีย พระองค์คงชัด รตราดภิรมย์ พระจันทร์อุดมไปด้วยวิมานมาส” ต่อด้วย ทุตียมปีและทุตียมปี.....ตามลำดับ

การบูชาพระจันทร์ เสร็จสิ้นตาพรหมก็จะหมุนราวไม้ไผ่ให้เทียนที่กำลังติดไฟขึ้นปลายลงดินจาก นั้นผู้ช่วยของตาพรหม ก็จะยกใบตองกล้วยที่มีน้ำตาเทียนขึ้นมามาทำนาย โดยถือเอาต้นใบเป็นต้นปี กลางใบเป็นกลางปี และปลายใบเป็นปลายปี หยดเทียนหนาในตำแหน่งใด ก็เชื่อว่าฝนจะตกชุกในเดือนนั้นส่วนน้ำตาเทียนขायหนุ่มทั้งหลายจะแบ่งกันไปเก็บไว้เป็นสิริมงคล โดยเชื่อกันว่าให้คุณด้านเมตตามหานิยม

ทำนายเสร็จ ตาพรหมและลูกศิษย์ จะได้รับการถวายข้าวเม่า 1 ช้น กล้วย 1 หวี คนละ 1 ชุด ตาพรหมจะอวยพรให้ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข ประสบโชคลาภ ทำมาหากินได้อุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งกำชับให้ทุกคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เลี้ยงดูกันให้ดี มีความรักสมัครสมานสามัคคี มีความเห็นอกเห็นใจกัน เตรียมตัวเตรียมใจพร้อมรับสถานการณ์ของดินฟ้าอากาศในแต่ละเดือน จะได้ไม่เกิดความอดอยากยากจน พร้อมกับบอกลาแล้วก็เดินจากไป

7. ฝ่ายคณะพระสงฆ์จะบรรยายธรรมต่ออีกสักครู่เมื่อสมควรแก่เวลาแล้วก็ถวายปัจจัยไทยทาน มักทายกจัดบาตรเข้ามาพร้อมกับกล้วยมะพร้าว น้ำตาล น้ำผึ้ง ขึ้นกุฏิแบ่งส่วนหนึ่งไว้เลี้ยงดูกันในหมู่ผู้ไปร่วมในพิธี ที่ยังคงนั่งรอกันอย่างเป็นระเบียบ ช่วงนี้มักทายก และผู้ใหญ่จะช่วยกันแจกจ่ายข้าวเม่า และกล้วยน้ำว่าสุกให้กินกันอย่างถ้วนหน้า โดยให้ผู้ร่วมในพิธีนั่งเฝ้าน้ำหันเข้าหาพระจันทร์ คนแจกก็จะร้องบอกให้เฝ้าน้ำอ้าปาก แล้วก็เอาข้าวเม่ากรอกเข้าปาก ไม่ว่าจะเป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่ โดยสตรีที่กำลังตั้งครรภ์ จะได้รับส่วนแบ่งเพิ่มอีก 1 ส่วน สำหรับอีก 1 ชีวิตที่อยู่ในท้อง การกระทำนี้เองที่เรียกว่า “ปะอ็อกเปริยะแค” ซึ่งแปลได้ตรงตัวคือปะอ็อกแปลว่ากรอก หรือ ป้อน เปริยะ แปลว่า พระ แค แปลว่า ดวงจันทร์ หรือ พระจันทร์ ปะอ็อกเปริยะแค จึงแปลว่า กรอกพระจันทร์ หรือ ป้อนพระจันทร์ และมีความเชื่อกันว่า ข้าวเม่าที่กรอกเข้าปากนี้ เป็นเหมือนอาหารทิพย์ ที่ใครได้กินจะมีความเป็นสิริมงคล แคแล้วคลาดจากสิ่งเลวร้าย

8. เมื่อพิธีเสีงทายฟ้าฝนจบลงแล้ว พระภิกษุสามเณรก็จะให้พร ยะถา สัพพีฯ เจ้าอาวาสรดน้ำมนต์ในศาลให้พร ชาวบ้านก็จะแล้วเดินทางกลับบ้านเรือนตนเอง

4.4 แนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะของชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

1. แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว

การส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะ คือ การปรับปรุง รื้อฟื้นรักษา พิธีกรรมและกิจกรรมดั้งเดิมต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะให้กลับคืนมาปฏิบัติในส่วนที่ลบเลือนไปแล้วและปรับปรุงประเพณีที่ยังคงอยู่ให้เพิ่มความหลากหลาย มีความน่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าร่วมงาน โดยมีแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ ดังนี้

1.1 การปลูกจิตสำนึก ปลูกฝังค่านิยมในท้องถิ่นให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะที่มีต่อศาสนา ชุมชนและครอบครัว ได้แก่

1.1.1 คุณค่าต่อพุทธศาสนา โดยกิจกรรมที่ปฏิบัติในประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อนั้นถือเป็นการให้ความเคารพบูชาในพุทธศาสนาที่ได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวชีวิต จิตใจและพุทธศาสนายังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข สังคม ชุมชนจะดำรงอยู่ไม่ได้หากไม่มีศาสนาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต อันเป็นกรอบควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกของคนในสังคม ที่จะต้องปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมสังคมเพื่อความสงบสุขของชีวิต ครอบครัวและสังคม

1.1.2 คุณค่าต่อชุมชน สังคม พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะนั้น ทำให้ผู้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน ได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบถามทุกข์สุขกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน และนำไปสู่การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้ยืนยาวต่อไป

1.1.3 คุณค่าต่อตัวบุคคลและครอบครัว ปะอ็อกเปรี๊ยะแคะนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการรวมญาติอีกประเพณีหนึ่งซึ่งลูกหลาน ญาติพี่น้องที่อยู่หมู่บ้านใกล้เคียงกันหรือต่างถิ่นจะได้มาพบปะกัน มาทำบุญร่วมกัน ได้กราบไหว้แสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วยการทำบุญกรวดน้ำ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศล และนอกจากนี้ทำให้ลูกหลานได้รู้จักกันยิ่งขึ้นเป็นการช่วยลดปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่นต่างถิ่นซึ่งเมื่อสอบถึงปύาตายแล้วล้วนแต่เป็นเครือญาติกันนั่นเอง เป็นต้น

1.2 การฟื้นฟูอนุรักษ์พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และที่เคยมีในอดีตให้กลับมาปฏิบัติอีกครั้ง หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ โดยในส่วนของกิจกรรมนันทนาการใช้การแสดงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงสาธิต ขบวนแห่ และการประกวดแข่งขันต่าง ๆ จะเป็นส่วนกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มความยิ่งใหญ่ หลากหลายแก่งานประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคะ

1.3 การปรับปรุงจุดท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจในพื้นที่บริเวณหมู่บ้านหรือใกล้เคียง จะเป็นการเพิ่มสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น เช่น วัดที่มีธรรมชาติ

สวยงามมีสิ่งน่าสนใจ พระพุทธรูปเก่าแก่ โบสถ์ ศาลารูปทรงโบราณ ป่าธรรมชาติ ลำธาร น้ำตก วัดป่าที่มีการอนุรักษ์พรรณไม้ สัตว์ป่า หรือจุดท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น

1.4 การขายผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้าน สินค้าพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น จัดว่าเป็นสินค้าที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่มาท่องเที่ยวพอใจที่จะได้ซื้อหาของกิน ของใช้เพื่อนำกลับไปเป็นของฝากหรือของชำร่วยแก่ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน หรือเป็นสิ่งที่ตนเองต้องการใช้เอง นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังพอใจที่จะได้ดูได้ชมแหล่งผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ เช่น การเยี่ยมชมการผลิตผ้าไหม การผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2. แนวทางการเผยแพร่ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคเพื่อการท่องเที่ยว

2.1 การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมรายละเอียดต่าง ๆ ของประเพณี เป็นเรื่องจำเป็นที่จะนำการท่องเที่ยวสู่ชุมชน การประชาสัมพันธ์อาจใช้สื่อต่าง ๆ เช่น จัดทำแผ่นพับแนะนำพื้นที่และกิจกรรมต่าง ๆ ในงานวันประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค การเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียงชุมชน การเผยแพร่ทางโทรทัศน์ ทางอินเทอร์เน็ต การติดป้ายโฆษณาตามสถานที่หรือชุมชนในอำเภอต่าง ๆ โดยรอบ

2.2 การจัดเตรียมความพร้อมขององค์ประกอบในการดำเนินงาน คือ การจัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมสถานที่ และจัดเตรียมกิจกรรม

2.2.1 การจัดเตรียมบุคลากร โดยแต่งตั้งคณะทำงานที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าและฝ่ายปฏิบัติการที่มีตำแหน่งทางปกครอง ดำเนินการวางแผน จัดวางตัวบุคคลผู้รับผิดชอบในกิจกรรม พิธีกรรม ต่าง ๆ ซักซ้อมทำความเข้าใจภารกิจที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการจัดหางบประมาณในการใช้จ่ายในกิจกรรมให้เพียงพอ

2.2.2 การจัดเตรียมสถานที่ โดยมีการจัดเตรียมสถานที่ในแต่ละกิจกรรม จัดบริการความสะดวกในการเดินทางเข้าหมู่บ้านหรือสถานที่จัดกิจกรรม จัดเตรียมที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย จัดเตรียมห้องน้ำเพื่อให้บริการที่เพียงพอ สะอาดและถูกสุขลักษณะ

2.2.3 การจัดเตรียมกิจกรรม โดยต้องมีการจัดเตรียมขั้นตอนลำดับพิธีการต่าง ๆ รวมทั้งพิธีกรรมตามลำดับก่อนหลังเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติจริง

2.3 ความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ชาวบ้านในชุมชนสามารถร่วมมือร่วมใจประกอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเด่นเป็นอัตลักษณ์ ความหลากหลายแก่งานประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคได้ด้วยการมีอัธยาศัยไมตรีอันดีต่อผู้มาเยี่ยมชมเยือนหรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน มีการทักทายสนทนาปราศรัยด้วยความเป็นมิตร มีความร่วมแรงร่วมใจสรรหาหรือผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นออกจำหน่าย รักษาสภาพบ้านเรือนบริเวณถนนให้สะอาดปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล และพร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดเสื้อผ้าพื้นบ้านทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และเด็ก ซึ่งเมื่อทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายแล้วก็จะดูมีสีสันสวยงามน่าดูน่าชมเป็นอย่างยิ่ง

5. อภิปรายผลการวิจัย

พิธีปะอ็อกเปรี๊ยะจัดเป็นประเพณีที่ถือว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ และสืบทอดอนุรักษ์ไว้กล่าวคือ

1. ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค เป็นประเพณีของชาวไทย-เขมรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดต่าง ๆ ในเขตอีสานใต้ พบว่าปัจจุบันประเพณีดังกล่าวได้มีผู้รู้จักน้อยลงเหลือเพียงบางหมู่บ้านเท่านั้นที่ยังคงรักษาไว้แต่ลักษณะพิธีกรรม ประเพณีก็ได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น ซึ่งประเพณีนี้จะสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ผูกพันกับธรรมชาติ ผสมผสานกับความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนา โดยประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคนี้ได้ตกผลึกเป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่เป็นชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยน้ำในการเพาะปลูก น้ำจึงเปรียบดังชีวิตของคนในชุมชนหากไม่มีน้ำฝนจากธรรมชาติ ประทานให้มาชีวิตย่อมดำรงอยู่ไม่ได้นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีเห็นอกเห็นใจเกิดความรักผูกพันกันภายในชุมชน สอดคล้องกับความคิดเกี่ยวกับจักรวาล ซึ่งเป็นความคิดทางสังคมพื้นฐาน 5 สายของมนุษย์ โดยอีโมรี โบการ์ดส์ เป็นความคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของสากลจักรวาล และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล มนุษย์ยุคโบราณสนใจในศาสนา ในจิตและวิญญาณ มีความคิดความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า ภูต ผี เทวดา ลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ลัทธิเทพเจ้าองค์เดียว (monotheism) ลัทธิเทพเจ้าหลายองค์ (polytheism) การปกครองโดยสงฆ์ (monotheism) สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและความหวัง อุดมการณ์และการบูชา

นอกจากนี้ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค ยังสอดคล้องตามคติธรรมพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการให้ทาน หมายความว่า ชาวบ้านส่วนมาก มีอาชีพทำไร่ทำนาหรือเกษตรกร เช่นเดียวกับศากยตระกูลของพระพุทธเจ้า เมื่อได้ผลิตผลจากการทำไร่ทำนา ก็จะนำไปถวายพระภิกษุ สามเณร (ให้ทาน) เพื่อต้องการบุญกุศล เช่น ผลไม้ที่ออกใหม่ ก่อนที่ตนเองหรือครอบครัวจะรับประทาน จะต้องเอาไปทำบุญก่อน จึงจะเป็นสิริมงคล ในการทำนาก็เช่นกัน คนโบราณทำบุญให้ทานเกี่ยวกับข้าวหลายครั้ง เริ่มตั้งแต่พอข้าวออกรวงเป็นน้ามน เขาก็จะไปเอารวงข้าวมาทำเป็นข้าวมธุปายาสทำบุญครั้งหนึ่ง พอข้าวแก่พอจะเป็นข้าวเฒ่า ก็จะทำข้าวเฒ่าไปถวายพระภิกษุสามเณร ครั้งหนึ่งจะลงมือเกี่ยวข้าวก็ทำบุญครั้งหนึ่ง ขนข้าวเข้าลานก็ทำบุญครั้งหนึ่ง เวลานวดข้าวก็ทำบุญครั้งหนึ่ง จนกระทั่งขนข้าวขึ้นฉางก็ทำอีกครึ่งหนึ่ง ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค เป็นการรักษาไว้ซึ่งประเพณีมรดกอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ เป็นการทำบุญตามคติธรรมทางพระพุทธศาสนา พระภิกษุสามเณรที่วัดก็ได้ฉันข้าวเฒ่าและยังเป็นการเตือนสติเกษตรกรไม่ให้ประมาทในการประกอบอาชีพด้วย ประการหนึ่งสาระสำคัญ เป็นการเสริมสร้างสิริมงคลแก่ชีวิต และเสี่ยงทายว่าเดือนไหนจะมีฝน เดือนไหนจะแล้ง เพื่อให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวรับสถานการณ์ได้ โดยไม่ต้องร้อนในวันข้างหน้า ส่วนข้าวเฒ่าที่พากันนำมาตักบาตร เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะคลุกรวมกัน แล้วแบ่งปันกันกิน และสอดคล้องกับแนวทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของเรดคลิฟ บราวน์ (Redcliffe Brown) ที่อธิบายว่า พิธีกรรม ความเชื่อและเทพนิยายต่าง ๆ

เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนา ซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม พิธีกรรมช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วม และช่วยควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี พิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการช่วยบำรุงรักษาความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างสมาชิกสังคม (ยศ สันตสมบัติ. 2537: 29) สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ กล้าหาญ (2539: 1) ได้ทำการศึกษาการขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมชุมชนพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติซึ่งเน้นการปฏิบัติตามธรรมชาติโดยมีความตระหนักถึงคุณค่าและการธำรงรักษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิศราพร จันทรทอง (2537: 5) เรื่อง ความสัมพันธ์ของพิธีชนอาหะกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวภูย พบว่า พิธีเช่นสังเวียของชาวภูย ทุกขั้นตอน เน้นให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อถือนับเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมุ่งหวังในการประกอบพิธีกรรมก็เพื่อมั่นใจในการทำมาหากินซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐาน เพื่อความอยู่รอดของชุมชน

2. แนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคของชุมชนบ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์เพื่อการท่องเที่ยว

ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน มีแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีให้แก่คนภายนอกชุมชนได้รับทราบ และภายในชุมชนเองก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการที่ดีของประชาชนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของสถานที่เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อและเป็นปัจจัยเสริมต่อการท่องเที่ยวชุมชน จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในส่วนองค์ประกอบของประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมเสริมให้สามารถเรียกร้อง ดึงดูดความสนใจแก่บุคคลภายนอก หรือนักท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ที่ผู้สนใจเข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น มีความสนใจที่จะมาศึกษาหาความรู้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ แสวงหาความแปลกใหม่ศึกษาความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และสัมผัสธรรมชาติ รวมถึงการสืบค้นเสาะหาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการได้บันทึกเก็บข้อมูลในการท่องเที่ยวได้กลายเป็นความรู้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภูมิสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญได้ และในการดำเนินกิจกรรมประเพณีของชุมชนจะไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้เลยหากชาวบ้านในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

ดังนั้นเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายชาวบ้านในชุมชนจึงต้องตระหนักและให้ความร่วมมือร่วมใจรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของ เรดคลิฟ บราวน์ (Redcliffe Brown) ที่ให้แนวคิดที่ว่าสังคมเปรียบเสมือนอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะต้องมีการทำงานที่สอดประสานสัมพันธ์กัน ทุกส่วนชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ เช่นเดียวกับระบบสังคมซึ่งมีระบบครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง ที่ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบจึงจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบ นอกจากนี้ข้อค้นพบจากการศึกษายังพบว่า

กิจกรรมพื้นบ้านหลายอย่างในประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแคได้ค่อย ๆ เลือนหายและยกเลิกไปเหลือเพียงการจัดกิจกรรมลอยกระทง จึงควรมีการร่วมมือในชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่อันเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชุมชนไว้สืบไป สอดคล้องกับแนวความคิดการมีส่วนร่วมของสัมพันธ์ เตชะอริก (2531: 63) ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิด เริ่มวางแผน ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักมากกว่าการพึ่งพาจากภายนอก สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ อลาสเทียร์ (Alastair. 1982: 18) ซึ่งกล่าวว่า การที่คนเข้ามามีส่วนร่วมกันจะต้องมีความสนใจ มีเป้าหมายร่วมกันทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกันคิดตัดสินใจ ชี้ชัดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ หาวิธีแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติและประเมินผลการดำเนินงาน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของมานิตย์ มณีธรรม (2544: 89 - 96) ที่ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ มีภูมิประเทศ มีประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นเสน่ห์ต่อการท่องเที่ยว แต่มีจุดบกพร่องที่ควรจะมีการปรับปรุงคือการแก้ปัญหาในชุมชนโดยควรจะมีการกระตุ้นให้คนในชุมชนหันกลับมาอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การเล่นดนตรี การเต้นรำ การแต่งกายพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสถานที่ตลอดจนการจัดให้มีสินค้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในชุมชนได้มีรายได้มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากงาน หากโครงการหรือกิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปด้วยความราบรื่น ย่อมจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในสถานที่นั้น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2539: 45) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี และเข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ทำให้คุณภาพการพัฒนาเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกลสิทธิ์ สิทธิโชค (2547: 61) ได้วิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอาข่า ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนค้นพบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตและประเพณี ได้รูปแบบการบริหารจัดการ จัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งมีแผนปฏิทินการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ เกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนและสถาบันการศึกษา เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนด ทำให้เกิดจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเสริมสร้างรายได้ เศรษฐกิจชุมชนและชาติโดยรวม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาพิธีกรรมปะอ็อกเปรียะแค บ้านขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในส่วนพื้นที่ที่รับผิดชอบ
2. ชุมชน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่มีแนวความคิดในการจัดการหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรมควรจะได้นำข้อคิดและข้อค้นพบไปปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างเหมาะสม
3. สถานศึกษาในชุมชน ควรตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ เผยแพร่และสืบทอดไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของท้องถิ่น
4. หน่วยงานจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ควรมีการสำรวจและอนุรักษ์ ป่าพุ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสถานที่ผลิตสินค้าชุมชนให้เกิดประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนทุกหมู่บ้านในตำบล และเก็บรวบรวมไว้เป็นข้อมูลอย่างเป็นระบบในระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน และควรจะนำเข้าสู่สถานศึกษาเพื่อเยาวชนของหมู่บ้านจะได้เรียนรู้และถึงการสืบค้นด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนตนเอง
2. ควรศึกษารายละเอียดของคติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่มีบทบาทต่อชุมชนท้องถิ่นในมิติทางด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นต้น
3. ควรมีกระบวนการวิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสิทธิ์ สิริโชคก. (2547). การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ระยะที่ 2. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). **การวิจัยเชิงคุณภาพขั้นสูง**. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2539). **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- มานิตย์ มณีธรรม. (2544). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF: กรณีศึกษาบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. **รายงานการวิจัย** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. (2539). การขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท. **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิสราพร จันทรทอง. (2537). บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมของชาวกูยบ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัมพันธุ์ เตชะอิก. (2531). สรุปรายงานการสังเคราะห์ความเข้มแข็งของประชาคมตำบลกรณีศึกษา: ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- White, Alastair T. (1982). **Why Community Participation: A Discussion of the Argument to Community Participation: Current Issue on Lesson Learned**. London: United Nations Children's Fund.

พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
Buddhist Method on Monetary Management
in Theravada Buddhism

พระยงยุทธ ภัททาจาโร

Phra Yongyut Phatdajaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College

E-mail: phatarain@yahoo.com

ได้รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562

Received: May 9, 2019; Revised: June 5, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) ศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา 3) ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการบริหารทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการดำรงชีวิตชาวพุทธควรที่จะต้องมีการแสวงหาทรัพย์สินด้วยความขยันหมั่นเพียร ครั้นได้ทรัพย์สินมาแล้วก็เก็บรักษาไม่ให้เสื่อมสูญหายไป ควรเลือกคบมิตรที่ดีมีศีลธรรม และควรมีการบริหารจัดการ ใช้จ่ายทรัพย์สิน เพื่อประกอบกิจการงานที่ถูกต้องชอบธรรม เพื่อเลี้ยงตนเองให้เป็นสุขพอดี รวมทั้งเลี้ยงบำรุงบิดา มารดา บุตร ภรรยา มิตรสหายให้เป็นสุขด้วย รวมทั้งไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทุกชนิด เพื่อนำไปสู่จุดหมายของชีวิตที่ดียิ่งขึ้นไป

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของชาวพุทธทั่วไป คือ เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการเมือง และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ทำให้ประชาชนเกิดความเครียดในการแสวงหาทรัพย์สิน การไม่รู้จักรักษาทรัพย์สิน การคบคนพาล และปัญหาการใช้ทรัพย์สินฟุ่มเฟือย เป็นต้น เพราะเกี่ยวข้องกับอบายมุขซึ่งเป็นช่องทางแห่งความเสื่อม ความพินาศย่อยยับแห่งทรัพย์สิน และทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลรอบข้าง อีกทั้งจะไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมเลย

ดังนั้น พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือการนำหลักทฤษฎี 4 มาแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชน คือ 1) แก้ปัญหาการขาดความเพียรใน

การแสวงหาทรัพย์สิน ด้วยวิธีการรู้จักหาทรัพย์สินด้วยความสุจริตชอบธรรม 2) แก้ปัญหาชีวิต การไม่รู้จักรักษาทรัพย์สิน คือการเก็บออมรักษาทรัพย์สินที่หามาได้มาให้เสื่อมไป 3) แก้ปัญหาชีวิตการ คบคนพาลด้วยการมีกัลยาณมิตรที่ดี คือมีผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี ซึ่งจะช่วยสนับสนุนชักจูงในการ ประกอบกิจการที่ดี และ 4) แก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ คือ ใช้จ่ายทรัพย์สินในสิ่งที่ จำเป็นสำหรับการครองชีพ เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักที่ภุมมมิกัตถะ 4 ย่อมเกิดประโยชน์คือสิ่ง ที่รับอาจจะเป็นทรัพย์สิน เงิน ทอง สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ การที่บุคคล ใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องมีการแสวงหาทรัพย์สินและใช้จ่ายทรัพย์สิน อย่างมี หลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่ง ประโยชน์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การบริหารจัดการทรัพย์สิน, พระพุทธศาสนา

Abstract

The research title “Buddhist Method of Management of Property in Buddhism” consists of 3 objectives; 1) to study of management of property in Buddhism, 2) to study of problems relating to management of property in Buddhism and 3) to analytical study of Buddhist method of management of property in Buddhism.

The result finds that;

Management of property in Buddhism is very important for living. Theravada Buddhist should seek for industrious property. Having possessed it, one should preserve without vanishing. One should associate with good and virtue friend. One should manage and spend one’s property for righteous work, for supporting oneself in joyful life and for aiding parents, children and friends in joyful life. One should abstain from all vices and take oneself for the target of good and higher life.

Problem relating to management of property of Buddhist is family, economic changing, social problem, political problem and globalization influence. Those problems cause people lazing in seeking for property, no persevering property, associating with rouge and extravagant spending. Those peoples concern on all vices, leading to the road of deterioration and destruction of property. Those causes trouble oneself and family members. Those persons are ignored by society.

Buddhist method of management of property is to take 4 virtues leading to temporal welfare for solving of life problems of Buddhist; 1) solving laziness of

seeking for property by searching for property in rightful method, 2) solving non-preserving of property by conserving without decay, 3) solving association with rogue by being friend with good friend who persuades in good way and support for good business and 4) solving over expenditure by spending living importance. Those who follow these principles could benefit such as property, money, gold, things, reputation, dignity and admiration. Whoever seeks for benefit has to find out and spend property on principle and plan as Dhamma leading to benefit presently.

Keywords: Buddhist Method, Property Management, Buddhism

1. บทนำ

ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทางโลกและทางธรรม ซึ่งทั้ง 2 ประเภทนี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และยังเป็นปัจจัยหนุนส่งต่อภพชาติต่อไปทุก ๆ ชาติ ดังนั้นทรัพย์สินหรือทรัพย์สมบัติในทางโลกนั้น บุคคลเมื่อแสวงหาทรัพย์สินด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว หากเก็บสะสมทรัพย์สินนั้นไว้เฉย ๆ ทรัพย์สินนั้นก็ปราศจากคุณค่าและความหมายใด ๆ และถือเป็นความชั่วอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการแสวงหาทรัพย์สินในทางที่ผิดและใช้ทรัพย์ในทางที่เกิดโทษ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546:782) ควรนำทรัพย์สินที่หาได้มานั้น ออกมาใช้จ่ายเลี้ยงชีพตนเองให้เป็นสุขด้วยความพอดีเหมาะสมตามอัตภาพ ส่วนทรัพย์สินที่เหลือควรนำมาใช้จ่าย เพื่อประโยชน์ผู้อื่นต่อไป และแจกจ่ายทำบุญ รวมทั้งไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออกในการใช้สอยทรัพย์สินเหล่านั้น (ส.สพ. (ไทย) 18/364/426, อ.ทส. (ไทย) 24/91/211) การแบ่งทรัพย์สินควรให้เกิดความชัดเจนในการนำไปใช้ คือมีการวางแผนในการใช้จ่าย การวางแผนในการเก็บออม และการวางแผนในการลงทุน เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการหรือสะดวกในการใช้สอย และก้าวไปสู่อิสรภาพทางการเงิน ขณะเดียวกันควรใช้จ่ายทรัพย์สินด้วยปัญญาให้เกิดประโยชน์ ปราศจากโทษ ไม่ยึดติดลุ่มหลงและตกเป็นทาสของทรัพย์สิน คือใช้จ่ายทรัพย์สิน เพื่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เป็นการพอกพูนกิเลสในตัว ลดความตระหนี่และความโลภด้วยการแบ่งแจกจ่ายให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป

เนื่องด้วยในปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ที่เน้นคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมในด้านวัตถุนิยม และการเปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้เกิดปัญหาชีวิตขึ้นมากมายตามมา ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคติดต่อ และปัญหาการเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ด้านวัฒนธรรม ปัญหาที่กล่าวมานี้ ส่งผลทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน

เพราะขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ 1) การขาดความพากเพียรในการทำงานหรือการศึกษา 2) การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น 3) มีการคบคนพาลเป็นเพื่อน ชอบแนะนำไปในทางที่ผิด เช่น แนะนำให้ไปเล่นการพนัน ให้ไปลักขโมย ให้เสพยาบ้า สิ่งเสพติด ขวนไปอุดคร่าธนาคาร เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และ 4) มีการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ใช้ชีวิตให้ไปตามกระแสนิยมของความต้องการ (ตัณหา) และไม่รู้จักเพียงพอ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เกิดความอยากได้อะไรก็อยากเป็น (โลภ) เกินฐานะของตน จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทย (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541: 68)

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยพุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือการใช้จ่ายทรัพย์ตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เพื่อสร้างสมดุลแก่ชีวิตหลายเรื่อง อย่างเช่น หลักการสร้างประโยชน์หรือความสุขในปัจจุบันที่เรียกว่า ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2553: 130) ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่างที่ประกอบไปด้วย 1) อุฏฐานสัมปทา หรือการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียรในทางสุจริตชอบธรรม 2) อารักขาสัมปทา หรือการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ 3) กัลยาณมิตตตาหรือการรักษาทรัพย์กับเพื่อนดีเพื่อไม่ให้ชีวิตถูกชักนำไปในทางที่เสื่อม และ 4) สมชีวิตา หรือการรู้จักใช้จ่ายอย่างสมควรตามฐานะ และยังมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น โภควิภาค 4 การแบ่งโภคะเป็น 4 ส่วน วิธีการใช้จ่ายทรัพย์สินในโลกาภิวัตน์เป็นต้น ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งทำให้การใช้ทรัพย์สินนั้นให้เกิดประโยชน์ และเป็นหลักประกันชีวิตให้ปลอดภัย สามารถเข้าถึงเป้าหมายของการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขได้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพย์สินของพุทธศาสนิกชน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) จากพระไตรปิฎก ด้วยการสืบค้นจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) คือหนังสือ ตำรา เอกสารที่เป็นงานเขียน วารสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สิน
3. นำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในเรื่อง พุทธวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาคราวครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามีแนวทางในการปฏิบัติต่อทรัพย์สิน ซึ่งสรุปในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ทรัพย์สินถือว่าเป็นทรัพย์ภายนอก เป็นสิ่งของมีค่า เป็นวัตถุที่มีรูปร่าง และสามารถจับต้องได้ มีไว้ใช้สอยอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างสะดวก แม้ว่าทรัพย์สินจะมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต แต่ก็มีโทษหากว่าแสวงหาและใช้จ่ายไม่ถูกวิธี ดังนั้นจึงจะต้องมีหลักในการบริหารจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบผลสำเร็จในด้านของการดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ เช่น การมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์ด้วยอาชีพที่สุจริตไม่เป็นโทษและผิดศีลธรรม การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ที่เราหามาได้ไม่ให้เสื่อมและไม่ควรใช้จ่ายไปแบบฟุ่มเฟือยโดยไม่รู้คุณค่าของทรัพย์ การรู้จักคบมิตรที่ดี เราควรคบสหายที่เป็นคนดีมีศีลธรรมไม่นำพาให้เราเสียทรัพย์ การรู้ประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์สินที่หาได้อย่างเหมาะสมพอเพียงไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินไป รวมถึงหลักการบริหารทรัพย์สินที่หามาได้ เช่น ใช้จ่ายทรัพย์สินนั้นเลี้ยงชีพตน เลี้ยงครอบครัว บิณฑบาต มิตรสหาย และผู้ที่ร่วมกิจการงานให้เป็นสุขใช้ป้องกันอันตราย สงเคราะห์ญาติ ทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไป เช่น พ่อ แม่ บารุงราชการ เช่น เสียภาษี ทำบุญอุทิศแก่สิ่งที่เราเคารพบูชา อุปถัมภ์นักบวชเป็นต้น และใช้ทรัพย์สินนั้นเป็นทุนในการประกอบอาชีพ และควรเก็บทรัพย์สินไว้ใช้ในคราวจำเป็นต่าง ๆ เช่น เกิดว่าเราป่วย เป็นต้น ในการที่เราจะบริหารทรัพย์ควรมีหลักในการปฏิบัติที่ดี เพราะบางท่านอาจมีรายรับรายจ่ายไม่เหมือนกัน ดังนั้นหลักการบริหารจัดการทรัพย์สินนี้จะช่วยให้ผู้นำไปปฏิบัติเกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคมได้เป็นอย่างดี

ปัญหาที่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนราคาแพงที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้นมาจากเหตุเพียงเหตุเดียว คือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวน

มากในสังคม ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่นเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเราแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป การแก้ไขปัญหาย่อมง่ายมาก เพียงแค่ให้คนมีจิตสำนึก รู้จักคำว่า “หน้าที่ และมีวินัย” แต่ถ้าคิดจะแก้ไขก็คงไม่สายถ้าคิดจะทำ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและบุคคลในสังคมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม ควรที่ทุกฝ่ายทั้งอาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาระบบสังคม ค่านิยม อุดมการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันปลูกจิตสำนึกบุคคลในสังคมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนผู้เป็นประชากรใหม่ของสังคมในยุคต่อ ๆ ไป โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแลทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข

การนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาวิตชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งหมด 4 ข้อ คือ 1) การนำหลักอรรถฐานสัมปทามาแก้ปัญหาคาชาความเพียร เมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความชั่วนานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจาใจ แม้กระทั่งชีวิตของเรา ไม่ให้หลงไปตามกระแสวัตถุต่าง ๆ 2) การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาวิตชีวิตปัญหาการไม่ประหยัดในการทรัพย์สิน อารักขสัมปทา คือการใช้เงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ 3) การนำหลักกัลยาณมิตตตมาแก้ปัญหาวิตชีวิตการคบคนพาลต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ 4) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาวิตชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะคือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกะไรรายได้ของเราเพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จัก

ประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น จึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตนเองและครอบครัวสืบต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิเคราะห์หลักการอรรถประโยชน์ของผู้ครองเรือนตามหลักพระพุทธศาสนา ที่สถาบันครอบครัวควรปฏิบัติ
2. ควรศึกษาหลักธรรมเรื่องพรหมวิหารธรรมกับการแก้ปัญหาครอบครัวสังคมไทย
3. ควรศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวในการครอบครองทรัพย์ ในทางพระพุทธศาสนา
4. ควรศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการคบมิตรของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, 2553.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, 2546.

การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
The Study of Parents' Satisfaction with the Teaching and Learning
Management of Ban Khoktahan School, Srakaeo Primary
Educational Service Area Office 2

อนุศาสน์ วรบูรณ์ภูมิสุข, อุทุมพร สุวรรณหา
Anusat woraboonpumsuk, Utumporn Suwantha
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: anusat1951 @gmail.com

ได้รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 27 มิถุนายน 2562
Received: May 9, 2019; Revised: June 27, 2019; Accepted: June 27, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม 5 ระดับ ของ Likert คุณภาพแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที โดยใช้สถิติ Independent Sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกทหาร มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการเรียนการสอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดมีความเด่นชัดในเรื่องครูให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่นักเรียนที่เรียนดีและเรียนช้า และครูสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความพึงพอใจของผู้ปกครองด้านคุณลักษณะของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเด่นชัดในเรื่องครูมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไป

ความพึงพอใจของผู้ปกครองด้านสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเด่นชัดในเรื่องหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและท้องถิ่นทำให้นักเรียนดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

ความพึงพอใจของผู้ปกครองด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก มีความเด่นชัดในเรื่องห้องเรียนมีแสงสว่างเหมาะสมและมีอากาศถ่ายเทสะดวก ส่วนที่โรงเรียนควรปรับปรุงคือห้องคอมพิวเตอร์ที่มีเครื่องที่ใช้งานได้ดีน้อยและควรติดตั้งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลเพื่อให้ทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

ความพึงพอใจของผู้ปกครองด้านการประเมินผลการเรียนการสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีความเด่นชัดในเรื่องมีการกำหนดเกณฑ์ในการผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตรกำหนดไว้ชัดเจน แต่ครูยังขาดการวิเคราะห์เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งโรงเรียนต้องจัดอบรมครูให้มีความรู้ในการวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนต่อไป

2. เปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การเรียนการสอน

Abstract

The purposes of this study were: 1) To study parents' satisfaction towards learning management of Ban Khoktahan School, Tapaya District, Srakaew. 2) To compare parents' satisfaction towards learning management of Ban Khoktahan School, Tapaya District, Srakaew Province, in accordance with gender.

The samples comprised 180 students' parents of Ban Khoktahan School, Tapaya District, Srakaew Province, in academic year 2016. The instruments used for gathering the data were five-point rating scales questionnaire with Likert's rating scale, which had the reliability value at 0.96. The statistical analysis of the data included frequency, percentage, standard deviation, and independent sample t-test.

The results of the study were:

1. The satisfaction of parents at Ban Khoktahan School, Tapaya District, Srakaew Province, in general was the highest level. For each part, it showed that the satisfaction in the learning process was the highest level which distinguished on teacher provided academic support to high proficiency and low proficiency students by focus on learner-centred approach.

The satisfaction of parents in the qualities of teacher was at the highest level which distinguished on teacher had morals, and ethics principles; and was a good model to others.

The satisfaction of parents in learning strands of curriculum was at the highest level, which distinguished on school curriculum was consistent with the Basic Education Core Curriculum. Moreover, it was consistent with current state and local affected students can apply various processes in daily life happily.

The satisfaction of parents in the factors facilitated learning management was at high level, which distinguished on classroom was appropriate light and air ventilation. In contrast, school ought to improve computer room due to there were insufficient computer and should set up high speed internet for searching the information suitable with information technology age.

The satisfaction of parents in the learning management assessment was at high level, which distinguished on distinct criteria of transition to next grade and graduation. Nevertheless, teacher didn't appropriate analyse to utilize the results of assessment for developing learners and learning management, school had to provide training in knowledge about the analysis of assessment results to develop learners.

2. Male and female had satisfaction towards learning management at Ban Khoktahan School, Tapaya District, Srakaew Province were significantly no different.

Keywords: Satisfaction, Learning and Teaching

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้แก่สังคม เพื่อคนจะได้พัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ การศึกษาช่วยกำหนดทิศทางของชาติเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองตลอดชีวิต ตั้งแต่การ

วางรากฐานพัฒนาการของชีวิตเมื่อแรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคม อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างอิสระ ระบบการศึกษามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบอื่น ๆ และต้องผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของระบบอื่น ๆ ด้วย ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยมและคุณธรรมของคนในชาติอย่างมาก การจัดการศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและทิศทางให้สอดคล้องกับระบบสังคมและเศรษฐกิจด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 3 มาตรา 43 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน” (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, 2541: 45) และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 1 มาตรา 9 (5) กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและมาตรา 9 (6) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น และที่กำหนดไว้ในหมวด 8 มาตรา 58 (2) กล่าวว่า “ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่น ให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น” นอกจากนี้ในหมวด 6 มาตรา 48 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (วิสิทธิ์ โจรณ์พจนรัตน์, 2542: 10-38)

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 13) โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด โรงเรียนมีบทบาทโดยตรงในด้านการพัฒนามนุษย์ คือมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาเยาวชนหรือพัฒนาคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นคนที่สมบูรณ์ การปฏิบัติงานของโรงเรียนนั้นต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ถูกกำหนดให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี

มีปัญหา มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนต้องอาศัยความละเอียดอ่อน พิจารณาอย่างรอบคอบ ดังนั้นในการปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (เสาวลักษณ์ ตันติพิบูลทรัพย์, 2545: 3) แต่การดำเนินงานของโรงเรียนที่ผ่านมายังไม่ได้สร้างให้นักเรียนเกิดความผูกพันกับชุมชน นักเรียนยังไม่ค่อยเกิดความรู้สึกที่จะร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน ขณะเดียวกันการให้ข้อเสนอแนะ การร่วมรับผิดชอบตลอดจนความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อโรงเรียนนั้นก็ยังมีน้อยเช่นกัน ปัญหาเหล่านี้ควรจะต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการอย่างเดียว อาจไม่สามารถมองเห็น ปัญหาทุกด้านได้ แต่ถ้าได้มีการศึกษาจากชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียน จะช่วยให้สามารถมองเห็นปัญหาจากทิศทางต่าง ๆ กระจำงชัดยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 39-40) นอกจากนั้นผู้ปกครองยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เพราะว่ นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้องจากโรงเรียนเมื่อได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เป็นการเสริมแรงจากผู้ปกครอง นักเรียนก็จะเกิดความพร้อมในการเรียนรู้อย่างมีความสุข การพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ก็เป็นไปตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้ปกครองควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเข้ามามีบทบาทในการเสนอแนะ แนวทางในการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าการศึกษาที่จะให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบความต้องการและความพึงพอใจของผู้ปกครองเสียก่อนเป็นลำดับแรก โรงเรียนจึงจะสามารถวางยุทธศาสตร์เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดความพึงพอใจสูงสุดและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาและเกิดความร่วมมือระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กนักเรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครอง ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครอง ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามเพศ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีบุตรหลานกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านโคกทหาร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 250 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาด

ของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (R.V. Krejcie & D.W. Morgan) แล้วทำการสุ่มตามระดับชั้น (Stratified Random Sampling) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542: 155) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและหญิงอย่างละ 90 คน รวม 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 45 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลขอบเขตการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหารใน 5 ด้าน คือ ด้านสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ปกครองเพศชายและผู้ปกครองเพศหญิงมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียน การสอนของโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณี โพธิเสน (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรและผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายปัจจัยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนมุ่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดกิจกรรมให้นักเรียนพัฒนาทุกด้าน บุคลากรทุกฝ่ายเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุภาพเป็นที่ยอมรับของนักเรียนและผู้ปกครอง รักษาอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพใช้การได้และสะอาดถูกต้องตามสุขลักษณะ นำผลการประเมินคุณภาพมาปรับปรุง บริการด้านสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียน

สม่ำเสมอ นักเรียนมีความสุขในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน บุคลากรในโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและเป็นรายปัจจัย 6 ปัจจัย อยู่ในระดับปานกลาง และอีก 1 ปัจจัย อยู่ในระดับมากคือ ปัจจัยที่ 1 ประสิทธิภาพและเป้าหมายของโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสริยา พจนธารี (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการ ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านธุรการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านการบริหารทั่วไปและด้านโรงเรียนกับชุมชน ด้านบริการ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารอาคารสถานที่ และมีรายชื่อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 2 ลำดับในแต่ละด้านคือ ด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนสนองนโยบายหน่วยเหนือ การจัดการของโรงเรียนมีความชัดเจนเหมาะสมและการพัฒนาบุคลากรในด้านต่าง ๆ ด้านธุรการ ได้แก่ มีสถานที่ที่ติดต่อได้สะดวกและมีการออกแบบใบเสร็จรับเงินเมื่อมีการรับเงินทุกประเภท ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมตามหลักสูตร และการเข้าสอนของครูตามตารางสอนทุกวิชา ด้านปกครองนักเรียน ได้แก่ ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านบริการ ได้แก่ การให้บริการด้านสาธารณสุขโรค และมีห้องพยาบาลโดยมีครูอนามัยดำเนินการด้านสุขภาพอนามัย ด้านโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ เผยแพร่เกียรติประวัติทางด้านกีฬา และมีการกำหนดอุดมการณ์ ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ มีความร่มรื่น ตกแต่งสวยงามและมีบรรยากาศดี และอาคารเรียนอยู่ในสภาพเรียบร้อยใช้การได้ดี มีความปลอดภัย

ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดของคิมเบล กล่าวว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของ พาฟลอฟ ที่กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้เรียนตอบสนองได้ไม่เท่ากัน ครูต้องคำนึงถึงสภาพทางอารมณ์ของผู้เรียนว่า จะสร้างอารมณ์ให้ผู้เรียนตอบสนองด้วยการสนใจที่จะเรียนได้อย่างไร การวางเงื่อนไขที่เกี่ยวกับพฤติกรรม โดยผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนชอบหรือไม่ชอบเนื้อหาที่เรียน หรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนหรือแม้แต่ตัวครู การลบพฤติกรรมที่วางเงื่อนไข ผู้เรียนที่ถูกวางเงื่อนไขให้กลัวครูช่วยให้ได้โดยครูไม่ทำโทษเขา การสรุปความเหมือนและการแยกความแตกต่าง มุลลีย์ กำหนดลำดับขั้นในกระบวนการเรียนรู้ไว้ 7 ขั้น คือ เกิดแรงจูงใจ กำหนดเป้าประสงค์ เกิดความพร้อม มีอุปสรรค การตอบสนอง การเสริมแรง การสรุปความเหมือน ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดต์ กฎการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 กฎด้วยกัน คือ กฎแห่งความพร้อม กฎแห่งการฝึกหัด และกฎแห่งพอใจ กรมการฝึกหัดครู (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการฝึกหัดครู, 2515: 14-15) ได้กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ทำการสอนให้เป็นอย่างดี 2) สามารถทำการอบรม แนะนำ และปกครองได้เป็นอย่างดี ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี สร้างสัมพันธภาพได้เป็นอย่างดีและร่วมมือกับ

ชุมชน เป็นครูอาชีพโดยรู้จักเพิ่มพูนความรู้ให้แก่อาชีพอยู่เสมอ เป็นสมาชิกที่ดีของทางวิชาการ ยึดถือแบบธรรมเนียมของผู้เป็นครู ช่วยเหลือแนะนำครูใหม่ สอดคล้องกับ สาริจ บัวศรี (2526: 15) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเป็นครูที่ดีว่าต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ 1) สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี 2) สามารถอบรมแนะนำได้ดี 3) ปกครองได้เป็นอย่างดี 4) สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี 5) สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี 6) สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ นอกจากนี้ เฉลียว บุรีภักดี (2520: 14) ได้รายงานผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ คุณลักษณะของครูที่ดี เรียงตามลำดับ คือ 1) ความประพฤติเรียบร้อย 2) ความรู้ดี 3) บุคลิกการแต่งกายดี 4) สอนดี 5) ตรงเวลา 6) มีความยุติธรรม 7) หาความรู้อยู่เสมอ 8) ร่าเริง แจ่มใส 9) ซื่อสัตย์ 10) เสียสละ

2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตาม เพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรษา หงส์ภักดี (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อครูผู้สอนโรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ความพึงพอใจที่มีต่อครูผู้สอนโรงเรียนอนุบาลนครพนม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้าน มนุษยสัมพันธ์ของผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นอนุบาล ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 และ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองนักเรียน โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพมีความพึงพอใจต่อครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายข้อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละด้านมีดังนี้ ยิ้มแย้มแจ่มใส น่าคบหาสมาคมด้วย มีวุฒิทางการศึกษาตามที่ทางราชการกำหนด ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ สุภาพอ่อนโยน และสนับสนุนกิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูผู้สอนโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรชกร ชวติ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการ ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลของผู้ปกครอง จำนวน 318 คน จำแนกตามระดับ การศึกษา การประกอบอาชีพและขนาดของโรงเรียน โดยศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริการ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัด

การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพอิสระมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาด้านบริการมากกว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัช ใจชุ่มชื่น (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาและบริการของโรงเรียนอนุบาลประเสริฐสุข อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาและบริการของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองจำแนกตามอาชีพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ปกครองจำแนกตามรายได้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านอำนวยการและบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ปกครองจำแนกตามระดับชั้นของนักเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับอานวย แกมนิล (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนคลองสิบสาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองจำแนกตามช่วงชั้นมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ปกครองจำแนกตามการศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ปกครองจำแนกตามอาชีพมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพเพาะปลูกมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพปศุสัตว์

ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนี้ 1) ลักษณะความต้องการของมนุษย์ 2) ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมี 5 ขั้นตามลำดับ คือ (2.1) ความต้องการทางกายภาพ (2.2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (2.3) ความต้องการความรัก และความต้องการทางด้านสังคม (2.4) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง (2.5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต และทฤษฎีความต้องการของแอลเดอร์เฟอร์ เรียกว่า ทฤษฎี อีอาร์จี ได้เสนอความต้องการของบุคคลมี 3 ประการ คือ 1) ความต้องการมีชีวิตอยู่ 2) ความต้องการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น 3) ความต้องการเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับยุคล ทองตัน (2531: 42) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า Herzberg's Motivation Hygiene Theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานมี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยค่าจ้าง 2) ปัจจัยกระตุ้น และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ นงเยาว์ ศรีประตู่ (2546: 53) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ

(Hierarchy Needs) ว่า มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกัน

ความต้องการอย่างหนึ่งอาจจะยังไม่ทันหมดไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้ มีลำดับชั้น ดังนี้ 1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่เป็นอยู่ปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน 4) ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียงอยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ 5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยากและเผชิญ กิจระการ (2542: 28) ได้กล่าวถึงแนวคิดของแอทฟิลด์ และฮิวส์แมน ที่ได้พัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการเลื่อนตำแหน่ง ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านผู้นิเทศ/ผู้บังคับบัญชา ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ (2540: 141-144) ได้กล่าวถึง การแบ่งความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของแมคคลีแลนด์ (David Mc Clelland) ออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ความต้องการสัมฤทธิ์ผล 2) ความต้องการสัมพันธ์ 3) ความต้องการอำนาจ

ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนที่ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในสภาพปัจจุบันเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้ การทำให้ผู้เรียนและผู้ปกครองเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานมีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง ทศนะตามแนวคิด (สมยศ นาวิการ, 2525: 155) ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้นั้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศ และ

สถานการณ์รวมทั้งสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ผลการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยง ด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็น ผลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ นั่นคือความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนด โดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงและการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมผลตอบแทนที่รับรู้แล้วความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น (สมยศ นาวิการ, 2521: 119)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูในโรงเรียนบ้านโคกทหารจะต้องหาแนวทางแก้ไขด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน โดยครูที่รับผิดชอบห้องคอมพิวเตอร์ควรเปิดให้บริการได้ตลอดเวลา ครูทุกห้องจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และควรจัดหาหนังสือให้นักเรียนได้ค้นคว้าอย่างเพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและความต้องการ ส่วนด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ครูควรมีการวิเคราะห์ เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน มีการรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ และรวดเร็ว จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลให้หลากหลาย ครูต้องดำเนินการวัดและประเมินผลอย่างถูกต้อง

2. โรงเรียนบ้านโคกทหารจะต้องหาแนวทางแก้ไขด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน โดยต้องพัฒนาห้องคอมพิวเตอร์ให้มีเครื่องที่ใช้งานได้ดีและมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้สืบค้นข้อมูล จัดให้มีบุคลากรดูแลและเปิดห้องให้บริการได้ตลอดเวลา สนับสนุนงบประมาณในการจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดหาหนังสือให้นักเรียนได้ค้นคว้าอย่างเพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและความต้องการ ส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมในเรื่องการวัดและประเมินผล เพื่อนำความรู้มาใช้อย่างถูกต้อง

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำไปใช้วางแผนในการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษาที่ยังขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และจัดอบรมเรื่องการวัดและประเมินผลให้ครูในสังกัดทุกคน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของประชากรที่เป็นนักเรียนและครู เพื่อทราบความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

2. ควรศึกษาความต้องการของครูที่มีต่อการจัดอบรมทำสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนนวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- กรชกร ขวติ. (2544). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. (การวิจัยการศึกษา).** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์. (2553). **ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือ หลักธรรมาภิบาล (GOOD GOVERNANCE).** ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.aircadetwing.com/index>.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ.
- กิตติมา ปริดีดีลิก. (2539). **จิตวิทยาการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ชนิษฐา ตรีหิรัญกุล. (2545). **ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการจัดการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า.** ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.kamsondeedee.com/>
- จรัส จันทร์โพธิ์. (2539). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ: บรรณกิจการพิมพ์.
- เฉลียว บุรีภักดี. 2520. **ลักษณะของครูดี.** กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมการฝึกหัดครู
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (2520). **ลักษณะของครูที่ดี.** กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมการฝึกหัดครู.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. (2541). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.** กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- ดวงเดือน พันธมนาวินทร์. (2538). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์.
- นงเยาว์ ศรีประดู่. (2546). **การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ภาษา ยานี 11 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ เพื่อนช่วยเพื่อน. การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เผชญิ กิจระการ. (2542). **ดัชนีประสิทธิผล.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พรรษา หงส์ภักดี. (2544). ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อครูผู้สอนโรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิน คงพล. (2539). ความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการประถมศึกษาใน 14 จังหวัดภาคใต้. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา.
- มณี โพธิเสน. (2543). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2540). **แนวการศึกษาชุดวิชาการพัฒนาระบบการสอน** 23712 หน่วยที่ 8. นนทบุรี: ผู้แต่ง.
- ยุคล ทองตัน. (2531). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เดชาการพิมพ์.
- โรงเรียนบ้านเมืองแก. (2552). **รายงานการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านเมืองแก**. บุรีรัมย์: โรงเรียนบ้านเมืองแก.
- ศูนย์การเรียนรู้พาณิชนาวี วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือนครศรีธรรมราช. (2553). **การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM)**. ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://portal.in.th/nsurasak/pages/978/>
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). **ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต.
- สมยศ นาวิการ. (2525). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สาโรจน์ บัวศรี. (2526). **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2553). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542**. ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.opm.go.th/opmdoccenter/home/asp/srhid.asp?srhid=03>
- สุदारัตน์ ดวงสุดาวงศ์. (2553). **ทฤษฎีและเอกสาร**. ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.thaigoodview.com/>

- สุรัชย์ ใจชุ่มชื่น. (2549). ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาและบริการของโรงเรียนอนุบาลประเสริฐสุข อำเภอสว่างวีรราช จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา).ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสาวลักษณ์ ตันติพิบูลย์ทรัพย์. (2545). ภาพลักษณ์โรงเรียนตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบวรรัตนศาสตร์. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำนวย แกมนิล. (2550). ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนคลองสิบสาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1. ชลบุรี. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิสริยา พจนารีย์. (2544). ความพึงพอใจของ ที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Baenes, Rhoda Ann. (April 1995) "African American Parents' Involvement in Their Children's Schooling" **Dissertation Abstracts International**. 55, 10: 3152.
- Buford, J.F. (1977). Parents perceptions of early childhood education. **Dissertation Abstracts International**, 37(9), 5688-A.
- Callard, R.S. (1979). A study of the effect of increasing parental expectation for study academic success. **Dissertation Abstracts International**, 40 (2), 563-A.
- Hakanen, L.J. (1975). An investigation of school-community communication in Vermilion South Dakota District. **Dissertation Abstracts International**, 35 (9), 6004-A.
- Pinyada. (2551). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน. ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.vcharkarn.com/va2/index.php/my/show/54294/article>.
- Sorbello, Anthony Frank. (August, 1978). "Descriptions for Actual and Ideal Roles in School Community Relations for Parents of Elementary School Districts", **Dissertation Abstracts International**, 39: 598-A.
- wajeewan phonkun. (2553). ทฤษฎีของนักจิตวิทยาการศึกษา. ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก <http://aoynaluk.multiply.com/journal/item/40>

การส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี Promotion of Community Health Through Viriyabarami Leader of Farmer

สรรเพชร เพียรจัด, จารินี ม้าแก้ว, สิทธิพงศ์ คำเจริญ
Sanpech Phiencad, Jarinee Makaew, Sithtipong Cajarean
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University
E-mail: sanpet644@gmail.com

ได้รับบทความ: 14 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562
Received: May 14, 2019; Revised: June 4, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา สถานการณ์ และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) สร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี 3) ทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี กระบวนการดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 398 ครอบครัว เก็บข้อมูลโดยแบบสำรวจสถานการณ์และปัญหาการทำการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการปลูกพืชผักกินเองทำให้สุขภาพดีไม่ได้รับสารพิษ การเลี้ยงสัตว์สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตเจริญรุ่งเรืองได้ และ การมีภาระหนี้สินเกิดจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ระยะที่ 2 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประเมินความเที่ยงตรงโครงสร้างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน แก้ไขปรับปรุงแล้วจัดประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อรับรองหลักสูตร ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมรายชื่ออยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.86$ SD. = 0.09) โดยรวมสอดคล้องมีค่า IOC = 0.64 ทำให้ได้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี มีการพัฒนาทั้งหมด 5 ด้าน ระยะที่ 3 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และมีการทำการวิจัยเชิงการทดลองและเปรียบเทียบผล กลุ่มทดลองได้แก่ ผู้นำเกษตรกรในตำบลหนองจิก จำนวน 30 คน พบว่า หลังการฝึกอบรมผู้นำเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติ และพฤติกรรมทำการเกษตรตามปัจจัยทั้ง 5 ด้าน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การส่งเสริม, สุขภาวะชุมชน, ผู้นำเกษตรกร, วิริยะบารมี

Abstract

This research aimed to 1) study the predicament and problems of agriculture in Nong Chik, Borrabue district, Mahasarakham province from the past to the present, 2) create the curriculum on promotion of community health through viriyabarami leader of farmers, 3) implement the curriculum on promotion of community health through viriyabarami leader of farmers. The research procedures were divided into 3 stages. The first stage is the quantitative research. The samples consisted of 398 agriculturists' families. The research instruments were questionnaires and descriptive analyzing to explain the information. The used statistics were mean, percentage and standard deviation. The most agriculturists think that their own planting can caused the good health without the toxins. They have average score in the level. In the animal husbandry, the agriculturists found husbandry can be expanded to the greater prosperity. The second stage used the quantitative research and the qualitative research. The curriculum evaluated the accuracy in the structure by 5 experts and connoisseurship by 5 experts for support the curriculum. There had the suitability value for each topic in the agreeable level from consideration of experts ($\bar{X} = 3.86$ $SD. = 0.09$) with IOC = 0.64. The developing of diligence virtues agriculturists leaders for healthy life course have 5 parts. In the third stage used the quantitative research, the qualitative research and used the experiment research for compared the result. The experimental groups were the agriculturists leaders in Nong Chik sub-district with 30 persons. The research results showed that knowledge, the attitude and the practice of the diligence virtues agriculturists leaders for healthy life.

Keywords: Promotion, Community Health, Viriyabarami, Leader of Farmers

1. บทนำ

การส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

และการประเมินครั้งแผน 11 ปี 2557 ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาคน โดยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มศักยภาพทางการเกษตรให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอย่างเหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่ 6 จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยมุ่งพัฒนาองค์ความรู้เครื่องมือและชุมชน ในการบริหารจัดการเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดย มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มศึกษาที่ ชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชน พบว่า พื้นที่ชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักโดยมีพื้นที่เกษตรทั้งหมด 24,277 ไร่ และจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรจำนวน 4,622 คน โดยมีการปลูกข้าว จำนวน 2,357 ราย ปลูกมัน จำนวน 1,246 ราย และปลูกอ้อย จำนวน 1,076 ราย (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก, 2558) สถานการณ์ในท้องถิ่น พบว่า ผู้คนใช้ความผูกพันในระบบเครือญาติเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม เริ่มมีความเบี่ยงเบนคุณค่าที่แท้จริงของความผูกพัน เครือญาติกลายเป็นโจทย์ของการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของคนเฉพาะกลุ่มเครือญาติตกเป็นจำเลยของสังคม จึงมีแนวคิดฟื้นฟูคุณค่าแห่งเครือญาติให้เป็นเครือข่ายงานพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรม วิริยะบารมี เป็นแนวประยุกต์และเคลื่อนไหวได้ เครือข่ายวิริยะบารมีในพื้นที่ชุมชนหนองจิก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558

จากการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่ท้องถิ่น ทำให้ค้นหาและพบกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นได้ จึงกำหนด “พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน” เป็นสถานที่จัดอบรมให้คนในชุมชนโดยจัดตั้ง “เครือข่ายวิริยะบารมี” เพื่อเป็นพื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชนศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ของคนทุกช่วงวัย บนกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้ความถูกต้องและเป็นธรรมพัฒนากระบวนการและส่งเสริมศักยภาพและองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนโดยกระบวนการบ่มเพาะความรู้อยู่บนรากฐานของระบบเครือญาติ เป็นการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่เป็นตัวตั้งโดยคำนึงถึงภูมิสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้มีทิศทางการพัฒนาบนฐานความคิดด้านสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต เป็นหลักการพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานอย่างต่อเนื่องระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักพุทธธรรมและการจัดการความรู้ (ประภัสสร ปริเอี่ยม, 2556) “การส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี” สามารถปรับเปลี่ยนสภาพปัญหาของชุมชนตำบลหนองจิก ใช้การพัฒนาผู้นำที่เกิดจากผูกพันในการสร้างเครือข่ายของชุมชนโดยอาศัย เครือญาติ และบารมีระดับครัวเรือน ชุมชน เป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเพื่อประเมินความเสี่ยง และสร้างความมั่นคงของผู้คน เครือญาติ และสังคม ตลอดจนให้ความร่วมมือ ในการสร้างเครือข่ายที่มั่นคงสามารถตอบโจทย์ ต่อชุมชนจนกลายเป็น ชุมชนที่มีสุขภาวะดีทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และภูมิปัญญา ส่งผลให้เกิดพลังของชุมชนที่

จะเป็นตัวอย่างขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นในชุมชนอื่น ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา สถานการณ์ และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

3.1 การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษา สถานการณ์ และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ชาวบ้าน ผู้นำผู้นำเกษตรกรชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

2. กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มประชากรในการตอบแบบสอบถาม คือ ผู้นำชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ทั้งหมด 20 หมู่บ้านรวม 398 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสำรวจสถานการณ์และปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจากงานวิจัยของรัตติกรณ์ จงวิศาล (2549: 71) แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร ตอนที่ 2 แบบสำรวจสถานการณ์และปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยมีด้านการปลูกพืชผัก ด้านการเลี้ยงสัตว์ ด้านภาระหนี้สิน แบ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่สำรวจสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ส่วนแบบสำรวจสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตร ผู้วิจัยได้ทำการ

สำรวจความคิดเห็นจากชาวบ้านตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวบรวมข้อมูล ผ่านผู้นำชุมชนทั้ง 20 หมู่บ้านเป็นการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 2 สัปดาห์และติดตามแบบสอบถามอีก 2 สัปดาห์ รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 4 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสำรวจสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิกอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบสำรวจ กำหนดรหัสและตรวจให้คะแนนแบบสำรวจเป็นรายข้อตามเกณฑ์การให้คะแนนกำหนด (ยุทธ ไถยวรรณ, 2551: 46) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2543: 100) คะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าความจำเป็นจะนำไปสร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ชุมชนได้

3.2 การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

กลุ่มเป้าหมาย

การประเมินหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี เป็น ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ รศ.ดร.สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ รศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ดร.นรภัทร น้อยหลบลาว รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ และ ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบร่างหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาจากแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรมของข้อเพชร เบ้าเงิน (2552) แบ่งเป็น 4 ตอน คือลักษณะทางประชากร ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสม ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ทั้ง 5 ด้าน ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี เป็นขั้นตอนที่ต้องทำต่อเนื่องจากการหาความจำเป็นในสร้างหลักสูตร ซึ่งก่อนที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างหลักสูตร เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้อื้ออานวยเป็นประโยชน์ต่อการฝึกอบรมมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการนำค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่คำนวณได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ซึ่งความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าร่างหลักสูตรฝึกอบรมมี

ความเหมาะสมคะแนนที่กำหนด (ยูทธ ไกยวรรณ์, 2551: 46) ถ้าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าเนื้อหาต่าง ๆ ในร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

3.3 การวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มเป้าหมาย

คือ กลุ่มผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมีตำบลหนองจิก ได้จากผู้นำเกษตรกรตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ แบบวัดเจตคติและแบบวัดพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งแบบวัดแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรโดยใช้การส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตอนที่ 2 แบบวัดเจตคติต่อการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตอนที่ 3 แบบวัดพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการทำการเกษตรของคนในชุมชนโดยเก็บแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรของคนในชุมชน ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบความรู้การทำการเกษตรของคนในชุมชนเป็นรายชื่อตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนด เก็บแบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการทำการเกษตรของคนใน เก็บแบบวัดพฤติกรรมการทำการเกษตรของคนในชุมชน ตรวจสอบให้คะแนนพฤติกรรมการทำการเกษตรของคนในชุมชนเป็นรายชื่อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด
2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการทำเกษตรแบบเครือข่ายวิริยะบารมีก่อนและหลังการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติทดสอบที (t-test)

4. สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ศึกษา สถานการณ์ และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า **ด้านการทำการเกษตร** จากทั้งหมด 20 หมู่บ้าน เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเอง 1 – 10 ไร่ ร้อยละ 50 และมีที่ดินมากกว่า 10 ไร่ร้อยละ 50 จำนวนที่ดินที่ใช้ในภาคเกษตรส่วนใหญ่มีที่ดิน 1 – 10 ไร่ ร้อยละ 56.78 ซึ่งไม่ได้เช่ามีที่ดินสำหรับการเกษตรร้อยละ 89.45 เกษตรกรปลูกข้าวร้อยละ 83.17 ทำสวน ร้อยละ 89.56 ทำไร่ร้อยละ 68.67 ด้านรายได้ทางภาคเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 4,091.07 บาท ต่อเดือน รายได้จากนอกภาคเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 5,693.15 บาท และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเดือนละ 5,751.44 บาท **ด้านการปลูกพืช** เกษตรกรมีความเห็นว่าการปลูกพืชผักกินเองทำให้สุขภาพดีไม่ได้รับสารพิษมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.53 **ด้านการเลี้ยงสัตว์** มีความเห็นว่าการเลี้ยงสัตว์สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตเจริญรุ่งเรืองได้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่า 3.13 **ด้านภาระหนี้สิน** เกษตรกรความเห็นส่วนใหญ่ว่าการมีภาระหนี้สินเกิดจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่า 3.47 และ แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี พบว่า **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ** ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้นำทำให้เกิดทักษะเกี่ยวกับผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากมีค่า 3.62 **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่าย** พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาผู้นำให้กับผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.84 **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์** พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการทำเกษตรอินทรีย์ควรเริ่มจากการมีความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.54 **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรวิริยะบารมี** พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการลงเยี่ยมแปลงเกษตรของเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีทำให้เกิดกำลังใจในการทำการเกษตรของสมาชิก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.71 **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน** พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี สามารถส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่า 3.61

2. สร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

การสร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการระหว่างวันที่ เมษายน – พฤษภาคม 2559 ใช้เวลา 2 เดือนโดยเป็นแบบสอบถามเพื่อหาความเหมาะสมในการสร้างหลักสูตรจากเกษตรกรและแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้

จากการสำรวจ แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี จากเกษตรกร พบว่า **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ** ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้นำทำให้เกิดทักษะเกี่ยวกับผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากมีค่า 3.62 **ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่าย** พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาผู้นำให้กับผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมากมีค่า 3.84 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการทำเกษตรอินทรีย์ควรเริ่มจากการมีความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.54 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรวิริยะบารมีพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการลงเยี่ยมแปลงเกษตรกรของเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีทำให้เกิดกำลังใจในการทำเกษตรของสมาชิก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีค่า 3.71 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี สามารถส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่า 3.61 ส่วนความคิดเห็นด้านอื่น ๆ พบว่าพบว่า อยากให้หลักสูตรมีการปรับใช้อย่างจริงจังในตำบลหนองจิก อยากให้มีการนำเอาพลังงานแสงอาทิตย์มาประยุกต์ใช้ในครัวเรือน และอยากให้มีการสนับสนุนการใช้อยู่ชีวภาพเพิ่มมากขึ้น

ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรโดยรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$ $SD. = 0.47$) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของหลักสูตรโดยรวมและรายข้อทุกข้อมีความสอดคล้องกัน ($IOC = 0.83$) โดยมีการพัฒนาทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ 2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่าย 3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ 4) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเกษตรวิริยะบารมี 5) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน

3. การทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

การทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการระหว่างเดือน มิถุนายน – ตุลาคม 2559 ใช้เวลา 5 เดือนกระบวนการกระบวนการวิจัยกึ่งทดลองกับสมาชิกผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี 30 คน โดยใช้เอกสาร 3 ชุดคือ 1) หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 2) ชุดกิจกรรมและสาระความรู้ 3) คู่มือวิทยากรโดยสรุปผลการทดลอง ดังนี้

ด้านความรู้ความเข้าใจ ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำ สมาชิกเครือข่ายผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับเรื่องผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชนหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น จำนวน 19 ข้อ แต่ไม่แตกต่างกัน จำนวน 11 ข้อ

ด้านเจตคติ ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีมีเจตคติต่อการทำเกษตรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชนโดยรวม หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น ($p\text{-value} < 0.05$)

ด้านการพฤติกรรม ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีมีพฤติกรรมและทักษะการทำเกษตรเครือข่ายวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชน โดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

กล่าวโดยสรุป ผลการทดลองใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี เพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลทำให้ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมี มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรเพิ่มมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาจากการทำการเกษตรในตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ในพื้นที่ชุมชนมีการปลูกพืชผักกินเอง มีการการเลี้ยง และมีภาระหนี้สินซึ่งเกิดจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สอดคล้องกับ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

2. สร้างหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ บุญชม ศรีสะอาด (2533:104-106) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนของการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัยจุดบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่สอง คือ การนำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมาน อัสวภูมิ (2537:66) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ 2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น 3) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

3. การทดลองใช้หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

ขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมและการประเมินผล ขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์จริง โดยใช้กระบวนการวิจัยกึ่งทดลองเพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อนำข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมไปปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (อวยชัย วัฒนา, 2554: 161)

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ 1) การวิเคราะห์งานที่ต้องการเรียนรู้ เป็นภารกิจสำคัญของการสร้างหลักสูตรผลการวิเคราะห์งานจะบอกกรอบแนวคิดของหลักสูตรว่า เนื้อหาที่จำเป็น และความเหมาะสมกับความต้องการฝึกอบรมคืออะไร เนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วยสิ่งใด ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องเริ่มด้วยการประเมินความต้องการฝึกอบรม (อวยชัย วัฒนา, 2554: 161) ด้วยการนำข้อมูลความจำเป็นในการฝึกอบรมมาศึกษาสภาพการทำงานของกลุ่มผู้อบรม สอบถาม สัมภาษณ์หรือจัดเวที แล้ววิเคราะห์ความจำเป็น 3 ประเด็น คือ ปัญหาที่ต้องการให้มีการฝึกอบรมคืออะไร สาเหตุของปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรมหรือไม่ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่องานและหน่วยงานเป็นอย่างไร 2) การเลือกรูปแบบการฝึกอบรม รูปแบบการฝึกอบรมที่ได้ประโยชน์ต่อเป้าหมายของโครงการฝึกอบรมต้องตรงกับจุดประสงค์ที่จำเป็นของการฝึกอบรม ตรงกับลักษณะและงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้ความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่า เมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้ว สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริง ซึ่งอาจจะเน้นวิชาการ เน้นประสบการณ์ เน้นการแก้ปัญหา เน้นสมรรถนะ เน้นเทคโนโลยี หรือเน้นการวิจัย โดยมีหลักการ คือ รูปแบบการฝึกอบรมต้องสอดคล้องหรือตรงกับความต้องการของหน่วยงาน สามารถแก้ปัญหการทำงานได้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นต้องจูงใจ สร้างเสริมการเรียนรู้ ความคิดและการแสดงออกที่สามารถช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ใหม่ในระดับที่สามารถให้ความกระจ่างชัดให้กับผู้อบรม สื่อการเรียนการสอนจะต้องเหมาะสม ทั้งนี้รวมถึงสถานที่ศึกษาดูงานที่ต้องกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และการประเมินผลการเรียนรู้ต้องประเมินทั้ง 2 ระยะ คือ ประเมินก่อนฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม (เสถียร แป้นเหลือ, 2550: 74)

3.1 ผู้นำเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี อยู่ในระดับสูงและความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น ($p\text{-value} < .05$) สอดคล้องกับข้อค้นพบของภาชิต ชนะบุญ (2543:152) ิจิรัตน์ สุภาพ (2548: 165); คอร์เนล (Cornell, 2007: Abstract); วรวิจิ จิรสัจจธรรม (2553: 163-165) และ ศรีสุดา มานะ (2547: 143) ซึ่งพบว่า หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการฝึกอบรมเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญ (Rothwell, 1996: 26) เกิดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับ (ยุวดี ฤาชา, 2549: 72) อันจะส่งผลให้บุคลากรแต่

ละคนมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น (Silberman, 1998: 1)

3.2 เจตคติต่อการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี โดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น ($p\text{-value} < 0.05$) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัชรกร เพื่อนโชติ (2549: บทคัดย่อ); เกษม จันทร์แก้ว และคณะ (2549: บทคัดย่อ); วรุฒิ จิรสุนทรธรรม (2553: 163-165); โวลค์และชีค (Volk and Cheak, 2003); เฮนสัน (Henson, 2004); แคทเธอริน (Katherine, 2005) และ คอร์เนล (Cornell, 2007: Abstract) อวยชัย วัฒนา (2554: 166) ซึ่งพบว่า ประชาชนมีเจตคติและความตระหนักต่อการพัฒนาผู้นำเครือข่ายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การที่ผลออกมาเช่นนี้เนื่องมาจากก่อนการฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องการทำการเกษตรกรวิริยะบารมีรวมถึงการการตระหนักถึงที่มาของปัญหาก่อให้เกิดเจตคติ ความตระหนักที่ดีต่อการปฏิบัติงาน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2557:7)

3.3 พฤติกรรมการทำการเกษตรแบบเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชน โดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.001$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของสิทธิพล กลางแม (2546: 155); คอร์เนล (Cornell, 2007: Abstract); โวลค์และชีค (Volk and Cheak, 2003) เกษม จันทร์แก้ว และคณะ (2549: 101) ธิธาร์ตน์ สุภาพ (2548: 137) และ วรุฒิ จิรสุนทรธรรม (2553: 163-165) ซึ่งพบว่า ผู้นำเกษตรกรมีพฤติกรรมการทำการเกษตรแบบเครือข่ายเกษตรกรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($p\text{-value} < .001$)

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรผู้นำการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นการพัฒนาทักษะและพฤติกรรม โดยจัดให้มีวิธีที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะ เช่น การสาธิต การสอนการปฏิบัติงานและการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน การสอนงาน การให้ความรู้ใหม่ในการปฏิบัติงาน การปรับพฤติกรรมในการทำงานและการเรียนรู้ในวิชาที่มีลักษณะ เฉพาะการศึกษากรณีทักษะในการค้นหาสาเหตุและการแก้ปัญหา การตัดสินใจและทักษะในการฟังการให้ทำโครงการ ทักษะในการผสมผสานความรู้เพื่อแก้ปัญหา การบริหารโครงการและความคิดสร้างสรรค์และการสร้างสถานการณ์จำลอง การวางแผน การจัดการและการแก้ปัญหา (วิบูลย์ บุญธโรกุล, 2552: 85-88)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินผลการวิจัยโดยการจัดเวทีประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ผู้เชี่ยวชาญปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำองค์กรประชาสังคม และผู้นำเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

1. เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในระหว่างการจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญ อาทิ ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและภาวะผู้นำ การพูดในที่สาธารณะ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร

2. ในระหว่างการจัดกิจกรรมใช้สื่อให้หลากหลายรูปแบบ เอกสารคู่มือที่ใช้ประกอบการฝึกอบรมควรคำนึงถึงความชัดเจน ขนาดตัวอักษร ภาพประกอบและการใช้ภาษาง่ายๆ เพื่อให้สอดคล้องกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งส่วนมาก เป็นผู้ใหญ่

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การคัดเลือกผู้ร่วมเป็นผู้นำเครือข่ายเกษตรกรรมวิริยะบารมีควรคัดเลือกผู้ที่มีความอดทน มีเวลา เนื่องจากหลักสูตรต้องอาศัยความวิริยะ ในการทำการเกษตร

2. ควรมีการเลือกใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ผลการวิจัยให้เหมาะสมกับงานวิจัย

3. ควรมีการวิจัยต่อยอดขยายผลหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรรมวิริยะบารมี ให้ลึกซึ้ง โดยแยกย่อยวิจัยแต่ละด้านจากเนื้อหาสาระทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้นำเครือข่ายเกษตรกรรมวิริยะบารมีมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

_____. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยให้แก่ท้องถิ่น. วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.

ช่อเพชร เบ้าเงิน. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2545.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. “การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน”. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยี และสื่อทางการศึกษาหน่วยที่ 1-5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.

ภาสิต ชนะบุญ. “การพัฒนาแบบแผนการจัดฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เรื่อง การจัดการน้ำเสียชุมชน สำหรับคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

ธิดารัตน์ สุภาพ. “ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2543.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม. **การถอดบทเรียนปฏิบัติงานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ สาขานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2556.
- ยุวดี ฤาชา. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนแบบที่ใช่ปัญหาเป็นหลัก. สำหรับอาจารย์พยาบาล”. **ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.
- วัชรกร เผื่อนโชติ. “การพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่องป่ายายเลน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3.” **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2549.
- วิบูลย์ บุญยธโรกุล. **คู่มือวิทยากรและผู้จัดการฝึกอบรม**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2545.
- วรวิมล จิรสจรีธรรม. **การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ เยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก**. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- ศรีสุตา มานะ. “กระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษาการกำจัดขยะเทศบาลตำบลพลับพลานา ราษฎร์ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- สิทธิพล กลางแม. “การสร้างจิตสำนึกในการป้องกันไฟป่าด้วยกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษากรณีศึกษา: ราษฎรกลุ่มเลี้ยงโคในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาภูหลวง ตำบลระเริง อำเภอน้ำวางเขียว จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏพระนคร, 2546.
- เสถียร แป้นเหลือ. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- ยุทธ ไกยวรรณ. **เทคนิคการสอนและวิธีการ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2550.
- อวยชัย วาทะ. **กลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน จังหวัดมหาสารคาม**. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2554.
- _____. **ศิลปะการพูดเพื่อการประชาสัมพันธ์**. มหาสารคาม: ดิสรต์ก๊อปปี้, 2551.
- Cornell, Joanna A., *Creating Environmental Stewardship: Evidence from a Community-Base Adult Education Program*. **Ph.D., Dissertation**, George Mason University, 2007. AAT 3255984, ProQuest, 30/01/2551.

- Henson, Phillip William. (2004) **The Skills Training Outdoor-relation Model for Adolescents with Conduct Problem: A Synthesis for Wideness Therapy. Eco-psychology and Social Competence Training.** (Online) <http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/3114086>. Retrieved January 17, 2005.
- Lillys, Katherine. Understanding the effects of an environment-based education program on environmental attitude and awareness, social and academic lives of students five years post-program. **Dissertation.** Environmental Science: State University of New York College of environmental science and Forestry, 2005.
- Silberman, Mel. **Active Training: A Hand Book of Techniques, Designs, Case Example, and Tips.** 2nd ed. California: Jossey-Base Pfeiffer, 1998.
- Rothwell, William J. **Beyond Training and Development: State of Art-Strategies for Human Performance.** New York: American Management Association, 1996.

ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

The Wisdom of Original Silk Weaving of Keayai Community
in Muang District, Surin Province

สวัสดี แก้วแบน

Sawas Keawban

ยุภา ประยงค์ทรัพย์, กชนิภา อุดมทวี

Yubha Prayongtrap, Kachanipha Udomtawi

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surin Rajabhat University

E-mail: sawaskaew@yahoo.com

ได้รับบทความ: 14 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562

Received: May 14, 2019; Revised: June 4, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาความหมายของลายผ้าไหมโบราณ และ 3) เพื่อศึกษาและหาแนวทางการอนุรักษ์การทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) ข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ด้วยวิธีการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์สนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางตอบปัญหาตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาพบว่า

1. ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณะลวดลาย เทคนิคกรรมวิธีในการทอ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยมีรายละเอียดดังนี้ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณะลวดลาย เอกลักษณะลวดลายในการทอผ้าไหมของชุมชนแกใหญ่ การทอผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าที่ส่งสม สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน เป็นผลผลิตที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง

มนุษย์กับธรรมชาติ โดยรูปแบบของการทอผ้าไหมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ประเพณี ค่านิยมรสนิยม ตัวตน อัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ เทคนิค กรรมวิธีในการทอผ้าไหม

2. ลายผ้าไหมโบราณ ได้ผลดังนี้ ลายสระมอ เป็นภาษาเขมรพื้นเมืองซึ่งมีความหมายว่า ผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีรสขมและฝาดใช้เป็นยา แต่ถ้าเป็นลายผ้าจะมีลักษณะเป็นตารางเล็ก ๆ นิยมใช้สีดำ เหลืองทองและสีเขียวขี้ม้า ผ้าที่ย้อมจนได้สีทองถือว่าเป็นลายสระมอที่สวยงามที่สุด อันลุนซิมหรือ จะปันซัวร์ มีความหมายว่า ทอให้ตั้งตรง เป็นภาษาเขมรบรรพบุรุษพาเรียกกันมานานแล้ว ลายผ้าจะมีลักษณะเป็นลายทางนิยมย้อมไหมเป็นเส้นพุ่ง และไหมเส้นยืนเป็นสีแดง-ขาวหรือเหลืองทอง-เขียว ผ้าผืนหนึ่งจะใช้ไหมเพียง 5 สี ทอสลับกันไปจนจบผืนลายสาคุ สาคุ แปลความหมายจากภาษาเขมรว่า ต้นสาคุที่มีรากหรือหัวกินได้จะเหนียวร่อย ลายผ้ามีลักษณะเป็นตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยังมีตารางเล็ก ๆ อีกจำนวน 64 ตาราง

3. แนวทางการอนุรักษ์การทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของชาวบ้านมีจำนวนลดน้อยลง ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการเพิ่มของจำนวนประชากรที่ขยายพื้นที่ในการสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่สำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมลดน้อยลง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อธุรกิจการค้า ประกอบกับมีความเร่งรีบในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตทันต่อความต้องการของตลาดผู้บริโภค นอกจากนี้ยังเป็นการลดความเสี่ยงในขั้นตอนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผู้ทอส่วนใหญ่จึงนิยมที่จะซื้อเส้นไหมจากท้องตลาดทั่วไปเนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว เส้นไหมมีจำนวนเพียงพอที่จะผลิต การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจึงลดเหลือน้อยลงไป เหลือเพียงครอบครัวที่ทอเพื่อใช้สอยภายในครัวเรือน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้ศึกษามีแนวทางการอนุรักษ์การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งปัจจุบันเส้นไหมที่ได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการทางกลุ่มจึงนิยมซื้อเส้นไหมจากท้องตลาด ทำให้เพิ่มต้นทุนในการผลิต และเสียโอกาสกับผลกำไรที่ควรจะได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในชุมชนสู่ความยั่งยืน และเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต ประชาชนจึงขอรับการสนับสนุนพื้นที่ และเงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการ การผลิตเส้นไหม

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม, ผ้าไหมลายโบราณ

Abstract

The purpose of this study is 1) to study the local wisdom of ancient silk weaving pattern style from Keayai Community, Muang District, Surin Province, 2) to study the meaning beyond each ancient pattern style, and 3) to study and find a guideline on preservation of wisdom of ancient silk weaving pattern style from Keayai Community, Muang District, Surin Province. This is a qualitative research of sources from document and field study using primary survey, interview, observation of group discussion, and operational meeting. The information collected is analyzed to find the answer set under research purpose. This research found that;

1. The wisdom of ancient silk weaving pattern style from Keayai Community, Muang District, Surin Province are comprised in areas of raising silk worm, silk thread production, dyeing, designing pattern, weaving technique, tools and equipment, processing, and marketing. The raising silk worm, silk thread production, dyeing, and designing pattern of the Keayai Community is a knowledge that was passed on for generations. It is an important by product of human relation with the nature. Most of the weaving is influenced by their ancestors which reflects tradition, preferred values, preference, identity, personality of the group and their weaving technique.

2. On ancient weaving pattern style; the patterns can be categorized into 3 main types; the men/women clothing which differentiate into different patterns of normal pattern, Saku pattern, Aun-lui-seem pattern or Ja-pan-shua, um-prom pattern, hole pattern, Sea weed pattern, La-berg clothing which is a local Yok-dok pattern, Sarai or sarong for women and men, and Kra-neao cloth. The second type is hole-pro or ho-Sabai. They are separated into two categories which are women Sabai or Sha-nook-luek. They are background cloth. The popular color for this type is white. They are used for cross shoulder clothing for both front and back. The popular weaving is to add pattern later in yok-dok style or Yok-Yao. The numbers of Takor may range from 3, 4, or 6.

3. For the preservation guideline of this local wisdom of ancient silk weaving pattern style from Keayai Community, Muang District, Surin Province. On raising silk worm, it is found that there is a decrease in silk worm raising. This is mainly

due to the growth of population and expansion of living space which in turn decrease the space for silk worm raising. Another factor is the change of purpose of production to become more commercial inclined together with a rush in production to feed the market demand. As a risk aversion from silk worm raising, many producer now purchase silk from the market as it is faster and easier and provide silk sufficiently. These led to the decline in raising silk worm to the family level that only grows some for familial usage and for the purpose of preservation itself. Nonetheless, the researcher propose a guideline on how to preserve the practice of raising silk worm whereby the silk gained is limited and does not suffice the demand of the group and thus this spurred the producer to purchase silk from the market instead. This increase production cost and reduces potential benefit. Thus, the people request for space and funding for raising silk worm from the municipality which is currently under processed.

Keywords: Local Wisdom in Silk Weaving, Ancient Silk Pattern Style

1. บทนำ

การทอผ้า เป็นกระบวนการส่งสมทางภูมิปัญญาที่เรียนรู้ถ่ายทอดต่อกันในครอบครัว จากพ่อแม่สู่ลูก ลูกชายจะได้ฝึกฝนการทำเครื่องมือทอผ้าต่าง ๆ ตามพ่อ ส่วนลูกสาวนั้นต้องเริ่มเรียนรู้จากขั้นตอนการผลิตเส้นใย ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่การทอผ้าจากแม่ ซึ่งจะเริ่มจากขั้นตอนทอง่าย ๆ ไปสู่ลวดลายที่สลับซับซ้อนขึ้นตามวัยและวุฒิภาวะ งานทอผ้าเป็นงานที่แสดงถึงสถานภาพของผู้หญิง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ผลิตผ้าให้พอเพียงกับสมาชิกในครอบครัวและงานต่าง ๆ ในโอกาสพิเศษ ผู้หญิงจะต้องแสวงหาหนทางที่จะเรียนรู้ พัฒนาการทอผ้าให้มีคุณภาพและสวยงาม โดยการฝึกฝน การสังเกตและจดจำมาทดลอง หรือแม้กระทั่งการขอยืมตัวอย่างผ้าต้นแบบลวดลายมาทอ งานทอผ้า ถือเป็นงานที่มีความซับซ้อน ละเอียดย่อย และต้องใช้ความพยายามสูงในการสร้างสรรค์งาน จะเห็นได้จากลวดลายบนผืนผ้าที่เกิดจากการมัดย้อมก่อนนำไปทอ หรือเทคนิควิธีการสอดเสริมเส้นด้าย พิเศษเข้าไปขณะการทอ เพื่อให้เกิดลวดลายจากแรงบันดาลใจทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัตถุ หรือรูปสัญลักษณ์ทางความเชื่อของท้องถิ่นหรือจากจินตนาการของผู้ทอ รวมไปถึงการประดิษฐ์ อุปกรณ์ในการทอผ้า เหล่านี้เป็นที่มาขององค์ความรู้ที่เหมาะสมในการผลิตผ้าไหม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและเมื่อมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง อาจมีการพัฒนา

และปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา จึงนับได้ว่าการทอผ้าไหมเป็นผลิตผลทางภูมิปัญญา และเป็นสิ่งที่สะท้อนความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชน การทอผ้าไหมพื้นบ้านของเมืองไทยในปัจจุบันมีการทอกระจายอยู่ตามชุมชนในท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาค ทั้งผ้าไหมพื้นเป็นสีเรียบและผ้าไหมที่ทอด้วยกรรมวิธีที่ประณีตขึ้น โดยต้องอาศัยความสามารถและความชำนาญเป็นพิเศษในการทอ เช่น การทอผ้าขิด ผ้ามัดหมี่ และผ้าจก เป็นต้น รูปแบบของผ้าไหมพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของผู้บริโภคเพื่อให้จำหน่ายได้

ขณะที่ผู้บริโภคที่นิยมผ้าไหมพื้นบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของผ้าไหมพื้นบ้านมีน้อยลง ทำให้ปริมาณการซื้อน้อยลง ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสื่อมสลายของผ้าไหมพื้นบ้านในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการทอผ้าไหมพื้นบ้านอีกหลายประการ เช่น กรรมวิธีการทอที่ต้องอาศัยความประณีตและซับซ้อน ทำให้ทอผ้าได้ช้า เมื่อจำหน่ายได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า ทำให้ช่างทอผ้ารุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ได้ผลตอบแทนมากกว่า การทอผ้าไหมพื้นบ้านจึงขาดการสืบทอดเป็นปัญหาสำคัญของการเสื่อมสูญของผ้าไหมพื้นบ้านของไทย ในอนาคตต้องมีการแก้ไขให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังยิ่งกว่าเดิม จึงจะทำให้ผ้าไหมพื้นบ้านของไทยดำรงอยู่ต่อไป ผ้าไหม ซึ่งถือว่าเป็นผ้าของอีสานที่เป็นที่รู้จักกันดีมาแต่โบราณ รัฐบาลเคยให้ความสนใจการเลี้ยงไหมในภาคอีสานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2446 โดยขยายกิจการส่งเสริมการเลี้ยงไหมพันธุ์ดีที่ซื้อมาจากญี่ปุ่นแทนไหมพื้นเมือง แต่การส่งเสริมนั้นได้ล้มเลิกไปใน พ.ศ. 2451 เพราะเกิดโรคระบาดกับตัวไหมขึ้นทั่วไป แม้รัฐบาลในอดีตจะมีได้ให้ความสนใจ การทอผ้าในภาคอีสานมาหลายยุคหลายสมัย แต่ชาวบ้านในภาคอีสานก็ยังทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนสืบทอดกันเรื่อยมา บางครอบครัวที่ทอผ้าได้มากเหลือใช้ก็จะนำไปจำหน่ายเป็นรายได้พิเศษให้ครอบครัว นอกจากรายได้หลักที่ได้รับจากการทำไร่นา (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ และคณะ, 2530: 159)

บ้านแก่งใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาวิธีการทอผ้าสืบทอดกันมาเทคนิควิธีการทอผ้า จำเป็นจะต้องมีกระบวนการในการศึกษาและฝึกหัด ต้องใช้เวลานานพอสมควรที่จะพัฒนาฝีมือการทอผ้าให้ดีสวยงาม และต้องผสมผสานกับการออกแบบที่ทันสมัย จึงจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ อีกทั้ง ปัจจุบันรัฐบาลได้มีโครงการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ระดับพื้นบ้าน เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรอง และแสดงเครื่องหมายรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืนและการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ

ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณเพื่อให้รุ่นลูกหลานสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความหมายของลายผ้าไหมโบราณ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์การทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา

การศึกษภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร (Document) ข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ด้วยวิธีการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกตการสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทาง ตอบปัญหาตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธี
 - 1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยทำการ สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - 1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) ผู้วิจัยทำ การสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมลาย โบราณและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าไหมลายโบราณ
2. การสังเกต (Observation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสังเกต 2 รูปแบบ ดังนี้
 - 2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปมี ส่วนร่วมในกิจกรรม พร้อมกับสังเกต ซักถามข้อมูลที่ยังสงสัยและจดบันทึก โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือก วัตถุดิบ การย้อมสี การทอผ้า และการทอผ้า

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตสภาพเหตุการณ์โดยทั่วไปของกิจกรรมในหมู่บ้านหรือกลุ่มทอผ้าไหม

ผู้วิจัยกำหนดการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการศึกษา โดยสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยจะดำเนินการจัดกระทำข้อมูล ตามแนวความคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนลงทำงานภาคสนามสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มที่วิจัย

2. นำเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต กล้องถ่ายภาพ เทปบันทึกเสียง ลงพื้นที่ภาคสนามตามที่กำหนดไว้

3. ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินงานตามลำดับ คือ

3.1 สร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการหาข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

3.2 กำหนดวันเวลา

3.3 ผู้วิจัยจะดำเนินการสังเกต และสัมภาษณ์การดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงภูมิปัญญาและความหมายของลายผ้าไหมและแนวทางการอนุรักษ์

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชาวบ้านแกใหญ่ ที่ได้สนทนตามกรอบแนวคิดในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมลายโบราณและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าไหมลายโบราณ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัยโดยการทบทวนเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมลายโบราณและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าไหมลายโบราณโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

2. แบบสังเกต (Observation) โดยเริ่มการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนและสังเกตกระบวนการทอผ้าไหม ตั้งแต่การคัดเลือกเส้นใยไหม การฟอก การย้อม การทาลวดลาย การทอผ้า เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง

จังหวัดสุรินทร์ มีทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มชาวบ้าน โดยตั้งกรอบแนวคิดและรูปแบบการสนทนา เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมลายโบราณและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าไหมลายโบราณ ได้แก่ การคัดเลือกวัตถุดิบ การพัฒนากระบวนการผลิต การฟอก การย้อมสี การทำลวดลาย การทอผ้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการทอผ้าไหม จากกลุ่มผู้ปฏิบัติให้ได้ข้อมูลกระบวนการทอผ้าไหม

4. กล้องถ่ายรูป

5. สมุดจดบันทึก

4. สรุปผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบไปด้วย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณ์ลวดลาย เทคนิคกรรมวิธีในการทอ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวในอดีตจะปลูกไว้ก่อนหรือพร้อม ๆ กับการเลี้ยงไหม นิยมปลูกไว้ในพื้นที่ที่ว่างของตัวเอง เช่น ตามสวนตามไร่ หรือบริเวณข้างบนของตนเอง โดยจะแบ่งเนื้อที่สำหรับการปลูกไว้พอกับจำนวนไหมที่เลี้ยง

1.2 การผลิตเส้นไหม การผลิตเส้นไหมเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ทำต่อเนื่องจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในอดีตการสาวไหมจะต้องใช้ทักษะ ความชำนาญการ และประสบการณ์อย่างไรก็ดีขั้นตอนในการผลิตเส้นไหมจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 เตาสำหรับก่อไฟ หรือจะเป็นการก่อไฟสำหรับตั้งหม้อน้ำ

1.2.2 หม้อสำหรับต้มรังไหม ชาวบ้านนิยมใช้หม้อดิน หรือหม้อที่ใช้หนึ่งข้าวเหนียว เพราะมีขอบปากบานออกตรงกับพวงสาวไหมได้พอเหมาะ

1.2.3 พวงสาว จะมีลักษณะเป็นรอกที่ใช้ดึงเส้นไหมออกจากหม้อโดยจะมีไม้ไค้ ๑ อยู่ตรงกลางจะมีรอกแขวนไว้

1.2.4 ไม้แง่ม จะมีความยาวพอประมาณ ปลายด้านหนึ่งจะเป็นง่ามไว้สำหรับเกี่ยวรังไหมในหม้อต้มให้เส้นไหมที่สาวยาวต่อกันตามต้องการ โดยที่เส้นไหมจะผ่านขึ้นมายังรอก

1.2.5 ตะกร้า สำหรับใส่เส้นไหมที่สาวได้

1.3 การฟอกย้อม การฟอกย้อมไหม เป็นอีกกระบวนการและขั้นตอนหนึ่ง ที่ต้องทำต่อเนื่องจากขั้นตอนการสาวไหม โดยการนำเส้นไหมที่ได้จากใยไหมซึ่งจะมีทั้งสีเหลืองอ่อน และสีเหลืองเข้มไม่สม่ำเสมอ จึงต้องนำเส้นไหมไปฟอก เพื่อให้ได้เส้นไหมมีสีขาวก่อนนำไปย้อมสีโดยจะเริ่ม

จากการนำเส้นไหมแช่ลงในน้ำให้เปียกชุ่ม ขณะเดียวกันก็เตรียมหมอนน้ำต่าง โดยให้น้ำน้ำเทลงในหมอนที่เตรียมเอาไว้ประมาณครึ่งหมอน หรือให้พอเหมาะกับประมาณเส้นไหม นำหมอนน้ำขึ้นตั้งไฟใส่น้ำต่าง 2-3 ซอนโต้ะต่อน้ำครึ่งหมอนในการฟอกไหมหนึ่งใจ หรือผู้ที่มีความชำนาญก็จะสามารถคาดคะเนปริมาณน้ำต่าง จากนั้นนำใจไหมที่แช่น้ำอยู่ยกขึ้นมาบิดน้ำออกให้หมดแล้วนำลงต้มแช่ในน้ำต่าง โดยแช่ไว้ประมาณ 5-10 นาที น้ำต่างจะช่วยละลายสีไหมที่ติดตามเส้นไหมที่เป็นปมปมให้หายไป จากนั้นนำเส้นไหมไปแช่ในน้ำเย็นแล้วล้างให้สะอาด บิดให้แห้ง ก่อนนำไปตากต้องตั้งใจไหมให้ตั้ง โดยการใช่มือแยกใจไหมไม่ให้ยุ่ง แล้วกระตุกมือทั้งสองข้างออกจากกัน เพื่อให้เส้นไหมตึง หมุนกลับวงใจไหมซึ่งระหว่างมือ หมุนไปรอบ ๆ เพื่อไม่ให้เส้นไหมยับหรือพันกัน จากนั้นนำไปตากให้แห้ง ซึ่งต้องให้เส้นไหมแห้งสนิท ถ้าหากเส้นไหมไม่แห้งสนิทจะทำให้เส้นไหมสีไม่เรียบและเส้นไหมมีกลิ่นเกิดขึ้นได้ โดยกระบวนการในการฟอกเส้นไหมจะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งหมอน ในอดีตจะใช้หมอนดินที่มีขนาดที่เหมาะสมกับปริมาณของเส้นไหมส่วนที่สอง เตาไฟ ในอดีตเป็นเตาดินที่ขุดลงไปในดิน โดยประมาณโดยใช้ฟันก่อไฟ ส่วนที่สามน้ำต่าง ในอดีตใช้ต่างที่เป็นธรรมชาติ ส่วนที่สี่หาวย ใช้เป็นห่วงสำหรับใส่ไหม เพื่อไม่ให้เส้นไหมพันกัน และจะต้องอาศัยทักษะ ความชำนาญ พร้อมทั้งประสบการณ์ เพื่อให้ได้สีเส้นไหมมีความทนต่อทุกสภาพ สีเรียบสม่ำเสมอ การผสมสีและย้อมสีให้ได้สีตามที่ต้องการ ซึ่งในอดีตนั้นชาวบ้านจะนำเอาพืชพันธุ์ไม้จากธรรมชาติมาใช้ในการย้อมสี

1.4 เอกลักษณ์ลวดลาย เอกลักษณ์ลวดลายในการทอผ้าไหมของชุมชนแกใหญ่ การทอผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าที่ส่งสม สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นเวลานาน เป็นผลผลิตที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยรูปแบบของการทอผ้าไหมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ประเพณี ค่านิยมรสนิยม ตัวตน อัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ เปลี่ยนผ่านสู่การยอมรับทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละยุค จากนั้นได้มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการทอผ้าไหมจากลวดลายที่ที่เรียบง่ายสู่รูปแบบที่ซับซ้อนวิจิตร บรรจงประณีต งดงามตามลำดับ ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวที่ปรากฏในปัจจุบัน เป็นผลจากการเรียนรู้ถ่ายทอด สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการพัฒนาจนงดงามขึ้นชื่อเสียงลือดังปรากฏ อย่างไรก็ตามจากการศึกษา ยังพบว่าในด้านเอกลักษณ์ลวดลายผ้าไหมของชุมชนแกใหญ่นั้นยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ ประเภทที่หนึ่ง ผ้ามัดหมี่โฮล หรือจอบโฮล ซึ่งถือว่าเป็นแม่ลายหลักของผ้ามัดหมี่ของชุมชนดังกล่าว มีลักษณะพิเศษ คือในการมัดย้อมแบบเดียวกัน แต่ทอออกมาได้หลายแบบ ผ้าโฮลยังแบ่งออกเป็น 4 ชนิดตามลักษณะการทอ คือ โฮลเปราะห์ โฮลเสรีโฮลเกียรติ และโฮลปะนะ ประเภทที่สอง ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “จอบชิน” ซึ่งมีหลายลาย ได้แก่ มัดหมี่ลายธรรมดา เช่น ลายหมี่โคม ลายหมี่คั่น ลายหมี่ข้อ มัดหมี่ลายนก ลายก้านแย่ง มัดหมี่ลายรูปสัตว์ ต้นไม้ ลายผสม มัดหมี่ลาย

โบราณ และมัดหมี่ลายประยุกต์ต่าง ๆ ประเภทที่ 3 ผ้ามัดหมี่อัมปรม หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จงกรา” เป็นผ้าลายโบราณซึ่งเป็นการมัดหมี่ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน มีการนำเทคนิคการทอแบบยกดอกมาใช้ในการทอผ้ามัดหมี่ เพื่อทำให้ผ้าไหมมีความสวยงามมากขึ้น เนื่องจากมีผิวสัมผัสที่แปลกออกไป จึงทำให้ผ้าไหมมัดหมี่ยกดอกมีราคาแพงกว่าผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอลายขั้ดธรรมดา และลายสอง นับเป็นการใช้เทคนิคกรรมวิธีในการทอที่ทำให้ผ้าไหมมัดหมี่มีราคาสูงขึ้น และเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้การทำให้ผ้าไหมมัดหมี่มีคุณภาพ มีได้อยู่ที่เทคนิคการทอเพียงอย่างเดียว ปัจจัยที่ทำให้ผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าขึ้นอยู่กับคุณภาพของเส้นไหม ลักษณะของลวดลาย ตลอดจนเทคนิคกรรมวิธีการย้อมสีที่ได้มาตรฐานผ้าทอลายโครงสร้าง และลายผ้าโบราณ เช่น ผ้าโฮล ผ้าอัมปรมและผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายผีเสื้อ 3 ตะกั่ว

1.5 เทคนิคกรรมวิธีในการทอผ้าไหม จากการศึกษาพบว่า เทคนิคกรรมวิธีการทอผ้าไหม ประกอบไปด้วย ส่วนที่หนึ่ง การสืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนมันด้ายยืน และร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในตะกั่วแต่ละชุดและพันหวี ดึงปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดมันด้ายเข้ากับแกนมันด้ายอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ กรอด้วยเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง ส่วนที่สองการกระทบพันหวี (พิม) เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบ พันหวี เพื่อให้ด้ายพุ่งแนบติดกันได้นั่นคือผ้าที่แน่นหนา ส่วนที่สาม การเก็บหรือมันด้าย เมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะมันด้ายเก็บในแกนมันด้าย โดยผ่านแกนด้ายยืนให้คลายออกและปรับความตึงหย่อนใหม่ให้พอเหมาะ ส่วนที่สี่การทอผ้าพื้น เป็นการนำหลักการทอผ้าเบื้องต้น ที่นำเอาด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งมาขัดกัน เพื่อให้เกิดเป็นผืนผ้า โดยด้ายเส้นพุ่ง และเส้นยืนอาจเป็นด้ายสีเดียวกัน หรือต่างสีกัน หรือนำเอาเส้นด้ายที่เป็นดินเงินหรือดินทองมาทอควบด้วย เพื่อให้ผ้า มีความมันระยับ สวยงามยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการทอผ้าไหมของชุมชนแกใหญ่ดังกล่าวยังมีเทคนิคพิเศษที่ใช้ในการทอผ้าไหม ซึ่งประกอบไปด้วย ส่วนที่หนึ่ง การขีดขีด หมายถึง กรรมวิธีในการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ ขึ้นมา โดยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษในระหว่างการทอ เพื่อให้เกิดลวดลายที่โดดเด่นกว่าสีพื้น วิธีการทำคือ ใช้ไม้เขี่ยหรือสกกิด เพื่อช้อนเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่ง ไปตามแนวที่ถูกจัดช้อนจนกระทั่งการสอดเส้นด้ายพุ่งนี้เองที่ทำให้เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามที่ต้องการส่วนที่สอง การจก การจกเป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษสอดขึ้นลง วิธีการคือ ใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้ว สอดเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปซึ่งจะทำให้เกิดเป็นลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากหลาย ซึ่งจะแตกต่างจากการขีดตรงที่ ขีดเป็นการใช้เส้นด้ายพุ่งพิเศษเพียงสีเดียว การทอผ้าวิธีจกใช้เวลานานมากมักทำเป็นผืนผ้าหน้าแคบใช้ต่อกับตัวชิ้น เรียกว่า “ ชิ้นตีนจก ” ส่วนที่สาม การทอมัดหมี่ ผ้ามัดหมี่มีกรรมวิธีการทอผ้าที่ใช้เทคนิคการมัดและการย้อม เริ่มจากนำเส้นด้ายหรือไหมมา ย้อมสีแล้วมัดบริเวณที่ต้องการเก็บไว้ เมื่อนำไปย้อมสีอื่นจะได้ไม่ติดสี เพียงซึมเข้ามาบางส่วน

โดยย้อมเรียงลำดับจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบ ตามลวดลายที่กำหนด หลังจากนั้นจึงนำด้ายกรอเข้าหลอดตามลำดับ แล้วนำไปทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้า ที่มีลักษณะคลาดเคลื่อน เหลื่อมล้ำ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมัดหมี่การทอผ้าชนิดนี้จึงต้องอาศัยความชำนาญในการมัดย้อม และทอเป็นอย่างมาก ผ้ามัดหมี่มีอยู่หลายชนิด ได้แก่ มัดหมี่เส้นพุ่ง มัดหมี่เส้นยืน มัดหมี่เส้นพุ่ง และเส้นยืน และส่วนที่สี่ การทอผ้ายกเป็นกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลาย โดยการยกตะกอกแยกด้ายเส้นยืน และในบางครั้งการยกดอกจะมีการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งจำนวนสองเส้น หรือมากกว่านั้นเข้าไปในผืนผ้า ลวดลายที่ทอจะเป็นลายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้แก่ ลายปราสาท ลายธรรมาสัน ลายสัตว์ ลายพืช ลายจากสิ่งของเครื่องใช้ และลายเรขาคณิต

1.6 เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต จากการศึกษาพบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตหรือทอผ้าไหมยังเป็นแบบพื้นถิ่นดั้งเดิม โดยเครื่องมือส่วนใหญ่ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตจากธรรมชาติในท้องถิ่น และสามารถผลิตขึ้นเองได้ในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งประกอบไปด้วย กี่หรือหูก ไม้ไขว้ เป็น อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเส้นด้ายให้เป็นระเบียบ ไม้ค้ำ ไม้ที่ใช้สอดด้ายยืนไว้ ไม้หาบหูก ไม้ดาบหรือหลาบ ไม้แป้นกึ่ง เชือกเขา ใช้ดึงเข้ากับไม้หาบหูกให้ตึงเขา หรือตะกอก กระสวย ฟันหวี หรือฟืม แกนม้วนผ้า

2. ความหมายของผ้าไหมโบราณ ลายผ้าไหมโบราณแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

2.1 ประเภทผ้านุ่งหญิงและชาย แบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้ ผ้านุ่งลาย ผ้านุ่งลายสาคุ ผ้านุ่งลายอันลุ่มซิมมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า จะปันซัวร์ ผ้านุ่งลายอัมปรม ผ้านุ่งลายโฮล ผ้านุ่งลายสาหร่าย ผ้านุ่งละเบิกเป็นผ้านุ่งพื้นเมืองประเภทยกดอก ผ้าสะไรย์หรือโสรงหญิง โสร่งชาย ผ้ากระเนียว ผ้าโฮลเปราะฮหรือผ้าโฮร์

2.2 สไบผู้หญิงแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ สไบผู้หญิง หรือเรียก ชะนูดล็ค มีลักษณะเป็นผ้าพื้น นยิมสีขาวใช้หมี่เป็นสไบทั้งชายหน้าหลัง การทอจะนิยมทอยกดอกหรือ ยกเขา ตะกอกจะเป็น 3 ตะกอก 4 ตะกอก 6 ตะกอกก็ได้ลักษณะคล้ายผ้าเหียบของกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาวหรือคล้ายผ้าแก่น ของกลุ่มวัฒนธรรมส่วยและผ้าขาวม้า มีลักษณะเป็นลายทางยาวและมีเชิงเรียกเถื่อเจียต่อมามีการทอเป็นยกชิดลวดลายรูปช้างใช้สำหรับผู้ชายคาดเอวและพาดไหล่

2.3 ประเภทผ้าเชิงนุ่ง เชิงผ้านุ่งของชาวเขมรจะเป็นผ้ามัดหมี่ซึ่งทอบนฟืมเล็ก ๆ เรียกว่า ปะปอร์ การทอปะปอร์สมัยก่อนจะมัดหมี่เป็นลายคล้ายลิ้มหรือตีนควาย ไว้ต่อเชิงผ้านุ่ง

2.4 ลักษณะเด่นของผ้าไหมลายโบราณและความหมายของลายผ้าไหม ผ้าไหมของชุมชนบ้านแกใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและยังคงรักษารูปแบบการทอ ลวดลายสีสันทิที่แปลกตา ความประณีตและเทคนิคการทอแบบโบราณไว้ได้ถึงทุกวันนี้แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ตามกระแสและความต้องการของตลาดที่กำหนดให้ผลิตสินค้ามาตรฐานเหมือน ๆ กันยังคงผลิตสินค้าผ้าไหมที่มีเฉพาะตัวซึ่งบรรพบุรุษได้สืบทอดหลักการและกรรมวิธีการผลิต เช่น การเลี้ยงไหม การมัดหมี่ การย้อมสี และการทอ ทั้งมีการคิดค้นพัฒนากรรมวิธี การผลิต เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่มีคุณภาพ กลุ่มชุมชนบ้านแกใหญ่มีลักษณะการทอแตกต่างกันทั้งในด้านเทคนิคการทอ ลวดลาย การให้สี การย้อมสี และวัตถุดิบที่ใช้ ลักษณะผ้าทอที่แตกต่างและมีเอกลักษณ์

3. แนวทางการอนุรักษ์การทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า

3.1 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของชุมชนบ้านแกใหญ่ พบว่าการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของชาวบ้านมีจำนวนลดน้อยลง ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการเพิ่มของจำนวนประชากรที่ขยายพื้นที่ในการสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่สำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมลดน้อยลง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อธุรกิจการค้า ประกอบกับมีความเร่งรีบในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตทันต่อความต้องการของตลาดผู้บริโภค นอกจากนี้ยังเป็นการลดความเสี่ยงในขั้นตอนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผู้ทอส่วนใหญ่จึงนิยมที่จะซื้อเส้นไหมจากท้องตลาดทั่วไป เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว เส้นไหมมีจำนวนเพียงพอที่จะผลิต การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจึงลดเหลือน้อยลงไป เหลือเพียงครอบครัวที่ทอเพื่อใช้สอยภายในครัวเรือน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์เท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ผู้ศึกษามีแนวทางการอนุรักษ์การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งปัจจุบันเส้นไหมที่ได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทางกลุ่มจึงนิยมซื้อเส้นไหมจากท้องตลาด ทำให้เพิ่มต้นทุนในการผลิต และเสียโอกาสกับผลกำไรที่ควรจะได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในชุมชนสู่ความยั่งยืน และเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต ประชาชนจึงขอรับการสนับสนุนพื้นที่ และเงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการ

3.2 การผลิตเส้นไหม การผลิตเส้นไหมพบว่า ปัจจุบันจุดมุ่งหมายในการผลิตได้เปลี่ยนไปจากอดีตเป็นการผลิตเพื่อธุรกิจการค้า ประกอบกับความเร่งรีบในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ กระบวนการในการผลิตเส้นไหมของชาวบ้านจึงได้จากการเลี้ยงไหมภายในชุมชน และเส้นไหมที่ได้มาจากการซื้อตามท้องตลาดทั่วไป กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง เส้นไหมที่ได้จากการผลิตเส้นไหมแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน ส่วนที่สอง เส้นไหมที่ได้จากการซื้อตามท้องตลาดทั่วไป อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มในการผลิตเส้นไหมที่ได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการ กลุ่มจึงนิยมซื้อเส้นไหมตามท้องตลาด ทำให้กลุ่มเพิ่มต้นทุนในการผลิต เสียโอกาสกับผลกำไรที่ควรจะได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทางกลุ่มได้

ขอรับการสนับสนุนพื้นที่ พร้อมทั้งเงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยง กับองค์การบริหารส่วนตำบล แก่ใหญ่ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการ

3.3 การฟอกย้อมเส้นไหม การอนุรักษ์การฟอกย้อมพบว่า การฟอกย้อมสีจากพืช พันธุ์ไม้จากธรรมชาติแบบดั้งเดิมมีผู้ทำน้อยลง เนื่องจากการย้อมสีจากธรรมชาติ มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน พืชพันธุ์ไม้ที่ทำให้เกิดสีมีจำนวนน้อยลง กอปรกับผู้ย้อมจะต้องมีประสบการณ์ ความชำนาญ ตลอดจนเทคนิคกรรมวิธีในการฟอกย้อมที่มีความยุ่งยาก และความเร่งรีบในการผลิต ทำให้ชาวบ้าน นิยมนำเอาสีเคมีหรือสีวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการฟอกย้อมสีเส้นไหม เพราะมีกรรมวิธีในการย้อมที่ไม่ สลับซับซ้อน มีความสะดวก รวดเร็ว ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวยังเป็นแบบ ดั้งเดิม

3.4 เอกลักษณะลวดลาย เอกลักษณะลวดลายพบว่า ปัจจุบันการทอผ้าไหมของ ชาวบ้านจะมีทั้งการอนุรักษ์เอกลักษณ์ลวดลายแบบดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพชน และในส่วนของ การพัฒนาขึ้นมาใหม่ มีการผสมผสานระหว่างลวดลายแบบดั้งเดิมกับลวดลายที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ลวดลายที่ปรากฏออกมาเรียกว่า “ลายรวม”

3.5 เทคนิคกรรมวิธีในการทอผ้าไหม เทคนิคกรรมวิธีในการทอ พบว่า ชาวบ้านยัง ทอมือแบบดั้งเดิม โดยวิธีการเตรียมเส้นก่อนทอ การมัดหมี่ และมีการนำเทคนิคกรรมวิธีพิเศษเข้ามา เพิ่ม เช่น เทคนิคการทอผ้าขิด การทอผ้ายกและการจก

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมในด้านต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ การปลูก หม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอกไหม การย้อมสีไหม การทำลวดลาย และการทอผ้า เพื่อไม่ให้ องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าไหมสูญหายไปจากชุมชน โดยหน่วยงานของรัฐบาลเข้าไปมีบทบาทให้ การสนับสนุน การจัดการศึกษาดูงานจากแหล่งอื่น ๆ หรือการให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสืบ สานภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตผ้าไหม

2. ควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าไหมชุมชนแก่ใหญ่ให้ได้มาตรฐาน โดยยึด หลักเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นฐานการพัฒนาผลิตภัณฑ์และมี การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ก้าวไปสู่เกณฑ์มาตรฐานอื่น ๆ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้ ได้รับการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายและสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารวบรวมชนิดและประเภทของผ้าไหม เพื่อเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมที่นำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา หรือนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป
2. ในการศึกษากครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหม เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพื้นที่อื่น ๆ ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาอื่น เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ หรือทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้บริโภค นักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาถึงความต้องการหรือความนิยมผ้าไหม

เอกสารอ้างอิง

- เกษม จันทรแก้ว. (2540). **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต
- ณัฐภัทร จันทวิช. (2530). **ผ้ากับขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมในสมัยอยุธยาผ้าไหมพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). **การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง**. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทัศนีย์ บัวระภา. (2541). **ลวดลายผ้าของชนไท-ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีรพงษ์ วสันตติภ. (2546). “รูปแบบการพัฒนาตลาดผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมจังหวัดบุรีรัมย์สู่ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- นภาพร หะวานนท์ และพิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (2548). **องค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: พี.เอ.อี.พี.
- บัญชา อุดโพธิ์. (2551). “พัฒนาการผ้าทอตีนจกสาย หนี่น้ำท่วม: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าตีนจกวัดบ้านไร่อำเภอตอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ประไพศรี สร้อยคำ. (2550). “ผ้าไหม: คติความเชื่อเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหม”. **ปริญญา นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2532). **ผ้าอีสานจากมิติทางมานุษยวิทยา**. เอกสารประกอบนิทรรศการผ้าอีสานจากมิติทางมานุษยวิทยา ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2543). **ผ้าทอพื้นเมือง-การสำรวจผ้าผู้ผลิตทั่วประเทศ**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- เรณู หอมหวล. (2537). **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ ฯ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระ พันธุ์สุวรรณ. (2553). “การศึกษาการพัฒนากการทอผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรในเขตอีสานใต้”. **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์** มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2530). **ศิลปหัตถกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนซ์.
- วัฒนา จุฑะวิภาค. (2527). **ช่างทอผ้ามัดหมี่ในหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
The Study of Approach of Elimination of Impurity
in Theravada Buddhism

พระศรายุธ สิริธโร

Phra Srayuth Siritharo

พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, พระครูวินัยธรอำนาจ พลบูรณ์

Phrapalad Kittit Yuttitharo, Phrakruvinayathorn Amnat Palapanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College

E-mail: phrasarayut@yahoo.com

ได้รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2562

Received: May 10, 2019; Revised: June 5, 2019; Accepted: June 6, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาในเชิงเอกสารโดยทำการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาศึกษา สังเคราะห์หรืออธิบายในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า มลทินในพระสูตรต้นปิฎก หมายถึงความไม่บริสุทธิ์ ความเศร้าหมอง ความขุ่นมัว ความสับสน ในพระวินยปิฎก หมายถึงการล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ในพระอภิธรรมปิฎก หมายถึงลักษณะของจิตใจที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลส มลทินมี 2 ประเภท คือ มลทินภายนอกและภายใน โทษของการประพฤตินมิลทิน คือ ทำให้จิตใจเกิดความเศร้าหมอง ขุ่นมัว สับสนและเป็นทุกข์ สิ่งที่ทำให้เกิดมลทิน เช่น ความโกรธ ความเกลียด ความอิจฉา ความริษยา ความขี้เกียจ ความมักอวด ความมายา ความมักมากและความเห็นผิด วิธีของการขจัดมลทินเพื่อให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าคือการสำรวมกาย วาจาใจ ไม่ให้มีความโลภ ความโกรธ และความหลง ไม่ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ขุ่นมัว เศร้าหมอง ส่วนแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นให้ปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 หลักโอวาทปาฏิโมกข์ หลักธรรมแห่งความดี ใช้หลักการรักษาศีลเจริญจิตตภาวนาเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี มีสติปัญญา และอันธมย์ที่เกิดจาก

การขจัดมลทินนั้นทำให้การดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีคนคิดปองร้าย แม้จากโลกนี้ไปแล้วก็จะได้เข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ สู่ภพภูมิที่ดีตลอดไป

คำสำคัญ: วิธีการ, ขจัดมลทิน, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This research article have three objectives of the research: 1) to study the impurity in Theravada Buddhism, 2) to study methods for eliminating impurity in Theravada Buddhism, 3) to study of application of Buddha-dharma for eliminating impurity in Theravada Buddhism. This research is a qualitative study focusing on documentary by collecting information from the Tipitaka, commentary, related documents, and bringing them to study and explain in descriptive terms.

The research found that the evil in Suttanta Pitaka means impurities, sadness, frustration, and extinction, the evil in Vinaya Pitaka means the abuse of the Lord Buddha's commandment, the evil in Abhidhamma Pitaka means the nature of the mind that is in accordance with the power of defilement has 2 types: external and internal impurity. The penalty for misconduct in the tainted that caused sadness, frustration, depletion and suffering. The things that cause impurities such as anger, hate, jealousy, laziness, boastfulness, illusion, insanity and wrong view. The method of eliminating impurity in order to be happy both in present life and in the further lives is reserving themselves from greed, hate and delusion not appear in mind to be impurity and that will use the principles of the precepts observing and meditation practice for physical, verbal, and mental peace. In the way of applying the principles of Noble Eightfold Paths, the principles of Buddha teaching, the principles of goodness, principles of meditation practice, in order that live a good life with intelligence. The result of elimination of impurity brings living in peace, do not fear that there is someone who violate ourselves. If one passing away from this world, one will reach heaven or the good state of existence eternally.

Keywords: Method, Elimination of Impurity, Theravada Buddhism

1. บทนำ

มลทิน เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ถ้าหากปล่อยใจให้อยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง มีจิตใจที่มัวหมอง อยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน และ

สามารถเกิดขึ้นได้ทุกยุค ทุกสมัย แม้ในสมัยพุทธกาลก็ยังมีมลทินเกิดขึ้น เพราะความทายนอยาก อันไม่รู้จักสิ้นสุด ในสังคมปัจจุบันนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ค่านิยมใหม่ ๆ ได้ไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมแบบชาวตะวันตก คนไทยได้รับอิทธิพลจากค่านิยมแบบใหม่ ที่แฝงมากับเรื่องสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สังคมพัฒนาแบบก้าวกระโดด ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เน้นทางด้านวัตถุ แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ (พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า), 2555: 1) ก่อให้เกิดผลกระทบต่องานสังคม และทำให้วัฒนธรรมและศีลธรรมเสื่อมโทรมลง เพราะรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกมาใช้ ทำให้เกิดแหล่งมั่วสุมอบายมุขมากมาย จนทำให้เกิดปัญหาของสังคมตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม ทำให้คนในสังคมเสื่อมจากศีลธรรมอันดีงาม มีจิตขุ่นมัวเกิดกิเลสความโลภ ความโกรธ ความหลง จิตไม่บริสุทธิ์ ซึ่งเรียกตามหลักทางพุทธศาสนาว่า “มลทิน”

มลทิน นั้นถือว่าเป็นความทุกข์ ความลำบากอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาแนวทางดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจระคะ (ความกำหนัด) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความไม่รู้จริง) จิตใจที่เต็มไปด้วยมลทิน คือความประพฤติด้อยละมีจิตใจวุ่นวาย สับสน ทุกข์ยาก และเศร้าหมอง มีความรู้สึกเหมือนอยู่ในโลกแห่งความมืดมน มลทินจึงเป็นปัญหาและเป็นมารที่คอยขัดขวางการสร้างบุญบารมีของมนุษย์ และพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย มลทิน 8 ประการ คือ

- 1) มนต์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน
- 2) เรือนมีความไม่ขยันหมั่นเพียรเป็นมลทิน
- 3) ผีพรรณมีความเกียจคร้านเป็นมลทิน
- 4) ผู้รักษามีความประมาทเป็นมลทิน
- 5) สตรีมีความประพฤติด้อยละเป็นมลทิน
- 6) ผู้ให้มีความตระหนี่เป็นมลทิน
- 7) บาปกุศลธรรมเป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
- 8) มลทินที่ยิ่งกว่ามลทินนั้นคือ “อวิชชา” (อง. อรรถก. (ไทย). 23/15/241)

มลทินเป็นเรื่องการประพฤติด้อยละ ถ้าทำตัวไม่ดี ความชั่วย่อมปรากฏ แม้เป็นผู้หญิงก็เป็นมลทินได้ ดังมีการตรัสถึงสตรีที่ตกอยู่กับมลทิน ที่ปรากฏในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เกี่ยวกับหญิงสาวคนหนึ่ง ชื่อว่านางทรัพย์ เป็นบุตรสาวคนหนึ่งของขุนนางผู้ใหญ่มีศักดิ์ศรีและแต่งงานกับข้าราชการหนุ่มซึ่งมียศเป็นท่านขุน แต่กลับมักมากใฝ่ต่ำเล่นชู้กับตำรวจ หลับนอนสมสู่กัน จนผัวจับได้บนเตียง ร้องถึงพระเจ้าแผ่นดินต้องตัดสินความ ทางนางทรัพย์ยืนยันว่ารักชายชู้มากกว่าผัวตัวเอง จึงให้ไปใช้ชีวิตกับชายที่ต่ำกว่าจนตาย (วิบูล วิจิตวาทการ, 2543: 213) ซึ่งเป็นตัวอย่างของสตรีที่ไม่ดีและมักมากในกาม มลทินนั้นถือว่าเป็นความทุกข์ ความลำบากอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาพุทธพจน์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมลทินเหมือนคนหูหนวก ตาบอด ย่อมมองไม่เห็นซึ่งหนทางที่จะเดินไปสู่จุดมุ่งหมายข้างหน้าได้ จึงควร

นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติตาม ดังมีพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมีอริขณามากก็ละอริขณาได้ มีจิตพยาบาทก็ละพยาบาทได้ มีความมักโกรธก็ละความมักโกรธได้ มีความผูกโกรธก็ละความผูกโกรธได้ มีความลบหลู่ก็ละความลบหลู่ได้ มีความตีเสมอก็ละความตีเสมอได้ มีความริษยาก็ละความริษยาได้ มีความตระหนี่ก็ละความตระหนี่ได้ มีความมักโอ้อวดก็ละความมักโอ้อวดได้ มีมายาก็ละความมายาได้ มีความปรารถนาที่เป็นบาปก็ละความปรารถนาที่เป็นบาปได้ มีความเห็นผิดก็ละความเห็นผิดได้ เพราะละกิเลสที่เป็นมลทิน เป็นโทษ เป็นดุจน้ำฟาดของสมณะ เป็นเหตุให้เกิดในอบาย และมีวิบากที่ตนจะพึงสวดยในทุคติเหล่านี้ เราจึงกล่าวว่าภิกษุนั้นเป็นผู้ปฏิบัติตามข้อที่สมควรแก่สมณะ (ม.ม. (ไทย) 12/438/468)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อไม่ให้ความประมาท อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม รู้จักสำรวมกาย วาจา ใจ เชื่อในกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจให้เกิดความสงบสุข ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวม เพื่อจะได้นำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อขจัดมลทินใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ โดยจัดทำเป็น 2 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และความหมายมลทินทั่วไปนั้นผู้วิจัยจะใช้พระไตรปิฎก เป็นหลัก และงานเขียนบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

2) ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวคิดของนักปราชญ์ และแนวทางการแก้ไข ปัญหาการขจัดมลทินตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้น ผู้วิจัยจะใช้เอกสารตำรางานเขียน บทความทางวิชาการ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทสรุปได้ว่า มลทิน หมายถึงสิ่งที่ทำให้กาย วาจาและจิตใจของมนุษย์ไม่สะอาด ผิดปรกติไป เมื่อใด ขณะใด ที่มนุษย์มีความโกรธ ความโลภ หลู ความริษยาความตระหนี่ ความมัวเมา ความมัวกวด ความพุดบด ความปรารถนาลามก ความเห็นผิด ทั้ง 9 อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง นั้นก็หมายความว่ามนุษย์ได้ประพฤติดิปฏิบัติให้เกิดมลทิน คือความเศร้าหมองแล้ว ซึ่งคำว่า มลทินเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกคน มลทิน ที่เกิดขึ้นนั้นเพราะสาเหตุหลักคือเกิดจากจิตใจที่มีความ โลภ ความโกรธ และความหลง ที่มนุษย์มีความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศไหนจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ถ้าหากปล่อยให้จิตใจมัวหมอง เพราะความทะยานอยากอันไม่รู้จักที่สิ้นสุดบุคคลเหล่านั้นย่อมขึ้นชื่อว่ามียมลทินที่คอยเกาะติด วนเวียนอยู่ในใจตลอดเวลา ทุกชีวิตอาจต้องการความสุขความสมหวังในชีวิตเหมือน ๆ กัน แต่การแสวงหาความสุขสบายในชีวิต นั้นจะต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คดโกง ไม่ฉกชิง วังราว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เพราะจิตใจที่มีแต่ความโลภ โกรธ หลง อันทำให้เกิดมลทินในจิตใจ

มนุษย์ที่ยังมีอาสวะอยู่ในใจนั้นย่อมจะมีวันพลั้งเผลอประพฤติดิผิดธรรมไปบ้าง เพราะยังมีสติที่ไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติในภายหลังแล้วก็ควรจะต้องตั้งใจประพฤติดิธรรม ส่งเสริมคุณความดีไว้ และพยายามทำหน้าที่กำจัดอาสวะกิเลสในจิตใจให้หมดสิ้นไป พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า การเกิดบ่อยๆ นั้นเป็นความทุกข์ เพราะเมื่อมีการเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความทรมาณอื่น ๆ ก็ติดตามมาเป็นสาย นอกจากนี้ผู้เวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร อาจจะมีบางชาติที่ประมาทพลาดพลั้งไปแล้ว ต้องตกไปในอบาย ซึ่งจะ เป็นการกลับชีวิตให้ถอยหลังไปอีกมาก กว่าที่จะตั้งต้นได้ใหม่ ก็เป็นการเสียเวลาของชีวิตไปอีกหลายภพหลายชาติ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นผลของการประพฤติดิในมลทิน ซึ่งจะส่งผลให้มีวิบากกรรมข้ามภพข้ามชาติเลย ความทุกข์เป็นความจริงประการหนึ่งที่ชีวิตต้องประสบบ้างไม่มากก็น้อย ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็เป็นทุกข์ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความไม่ได้ดังใจปรารถนาก็เป็นทุกข์ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้นเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วเกิดจากตัณหาอุปาทาน เกิดจากราคะ ความทะยานอยากดิ้นรนอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด เป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะฉะนั้นทางที่จะดับตัณหา ราคะ และผู้ที่หวังความเจริญในธรรมและปราศจากมลทินนั้น พึงละเว้นเสียจากความโลภ โกรธ หลง หันมาประกอบแต่คุณความดี ยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง เพื่อนำไปประพฤติดิปฏิบัติในชีวิต

ประเภทของมลทินแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. มลทินภายนอก เป็นเรื่องที่เกิดจากการประพฤติดิปฏิบัติตัวของมนุษย์ในทางที่ไม่ดีงาม ไม่ถูกต้องผิดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมลทินภายนอกขึ้น 2. มลทินภายใน เป็น

มลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจหลังจากการกระทำเรื่องไม่ดีแล้วทำให้จิตใจเป็นทุกข์ เศร้าหมอง ไม่มีความสุข มีความร่าเริงร่อนกระวนกระวายใจอยู่ตลอดเวลา หาความสุขได้ยาก ความสำคัญของมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทเมื่อมองตามการให้โทษแล้วแทบจะมองไม่เห็นความสำคัญของมลทินเลย แต่สำหรับผู้วิจยได้มองเห็นความสำคัญของมลทินว่าเมื่อใดที่ได้ทราบถึงการให้ผลที่ไม่ดีต่อมนุษย์และมีความกลัว การที่รู้และกลัวนั้นจึงเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์อยากที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากมลทิน เพราะมีความเชื่อมั่นว่าการที่ไม่มีมลทินเท่านั้นที่จะทำให้มีชีวิตที่ดีมีความเจริญรุ่งเรือง มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานตลอดไป

2. จากการศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ว่า การเกิดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นมีสาเหตุมาจากทางกาย วาจา และใจ มีปัจจัยที่ทำให้เกิดมลทิน ผลของกรรมดี กรรมชั่วก็จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าใครจะทำความอะไรไว้มากน้อยกว่ากัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากแรงของการให้ผลของมลทิน หรือผลกรรมของการทำความชั่วของแต่ละคน เพื่อให้มีความมั่นใจว่าการทำความดีมีผล คือความสุขกายสุขใจแม้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ความดีเป็นมิตรสหายที่แท้จริง คอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายเสมอ ส่วนการทำความชั่วก็ให้ผลเป็นทุกข์ เป็นผลที่ตรงกันข้ามกับความสุขคือเป็นทุกข์ทรมานแม้จะมีคนเห็นหรือไม่เห็น ก็ถือว่าได้ทำความชั่วความเศร้าหมองความสกปรก ความสูญเสียเกิดขึ้นซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้จัดว่าเป็นมลทิน เมื่อใดได้ทำความชั่วทางกาย วาจา และใจนั้นก็หมายความว่า เป็นมลทิน ได้เกิดมีกับบุคคลนั้นแน่นอน มลทินทั้งหลายก็จะให้ผลแก่ผู้ที่ได้ทำความไม่ดี หนักบ้าง เบาบ้าง สุดแต่เหตุปัจจัยที่กระทำในเรื่องนั้น

ดังนั้น การศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะเห็นว่าความโลภ โกรธ หลง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เป็นไฟกองใหญ่ที่เผาไหม้มาหลายภพหลายชาติแล้ว มันแสนมันร้อน ปวดร้าวทรมาน เมื่อมีความโลภมากให้เจริญสติ แล้วให้ทานเพื่อขจัดความตระหนี่ เมื่อโกรธมากให้เจริญสติมีเมตตาจะบรรเทาความโกรธลงได้ และในขณะเดียวกันเมื่อมีความหลง คืออวิชชาความไม่รู้เข้าครอบงำ จงเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญา คือ การรู้แจ้งเห็นจริงในโลกธรรม 8 ประการ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ และการนำเอาหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติตามนั้น จะช่วยขัดเกลาจิตใจให้เบาบางไม่ขุ่นมัว เช่น บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นวิธีที่จะทำบุญเมื่อทำแล้วได้ชื่อว่าเป็นการทำความดีและได้รับผลคือความสุข 1) ทานมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการให้ 2) สิลมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการรักษาศีล 3) ภาวนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการอบรมจิตใจ 4) อปจายนมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการประพฤติก่อมนตต่อผู้ใหญ่ 5) เวยยาวัจจมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการช่วยชวนช่วยเหลือในกิจที่ถูกต้อง 6) ปัตติตานมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการให้ส่วนบุญส่วนแห่งความดี 7) ปัตตานุโมทนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการอนุโมทนา 8) ธัมมัสสวนมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการฟังธรรม 9) ธัมมเทศนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการแสดงธรรม 10) ทิฏฐุชุกกรรม หมายถึงการปรับความเห็นให้ตรงให้ถูกต้อง หรือหลักธรรมสัมปทา 8 หมายถึง

ความถึงพร้อม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้มีศรัทธาประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำความสุขมาให้ในโลกทั้ง 2 คือเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นธรรมประจำโลก ที่มนุษย์อยู่กับสิ่งเหล่านี้ตลอดชั่วกับชั่วกัลป์ ตราบใดที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารจนกระทั่งเมื่อได้บำเพ็ญเพียรเจริญธรรมจนบรรลุธรรม 4 ประการคือ โสตาบัน สกทาคามี อนาคามี และขั้นสูงสุดคืออรหัตผลหมดกิเลสเข้าถึงพระนิพพาน ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ผู้ทำการวิจัยในเรื่องนี้จึงมีความเชื่อว่ามลทินทั้งภายนอกภายในมีทั้งดีและไม่ดี ถ้าถือเอามลทินของคนอื่นมาเป็นคติธรรมสอนใจเพื่อจะยกระดับจิตใจสูงขึ้นแล้วจะไม่กล้าทำความชั่ว ถ้าเราขาดสติปล่อยกาย วาจา และจิตใจทำความชั่ว ย่อมทำให้ได้รับโทษมากมายตามวิบากกรรมนั้น ๆ และสิ่งที่จะปราศจากมลทินได้นั้นชาวพุทธจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อเรื่องมลทินและต้องมีความเกรงกลัวต่อผลอันจะเกิดจากการทำความชั่วนั้น เมื่อมีความรู้ต่อเรื่องดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ระวังตนและประพฤติปฏิบัติให้ออกห่างจากความเศร้าหมอง เพื่อจะนำตนให้ไปสู่คุณความดีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานขั้นสูงได้ หรือสามารถปฏิบัติธรรมในขั้นสูงสุดจนได้บรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อไป

3. จากการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การขจัดกิเลสอาสวะอันเป็นเหตุให้ก่อบาปอันเป็นมลทิน ทั้งทางกาย วาจา และใจให้หมดสิ้นไปด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 อันประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการขจัดมลทินโดยย่อได้ 3 ข้อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และสรุปเป็นวิธีการปฏิบัติได้ คือ 1) รักษาศีลยังชีวิต 2) พิจารณาเจริญภาวนา 3) พัฒนาปัญญาให้รู้แจ้ง เมื่อปฏิบัติครบทั้ง 3 ประการนี้จนบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้วจะเกิดวิชา 3 ในพระพุทธศาสนา และนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อขจัดมลทิน เช่น การประยุกต์ใช้หลักทานมัย คือ การให้ทาน ได้แก่ การสละทรัพย์สินสิ่งของของตนให้บุคคลอื่น การนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือมรรคมีองค์ 8 คือ 1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ 3) สัมมาวาจา การเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ 7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นชอบ และการเจริญจิตตภาวนา เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์เป็นประเด็นในการศึกษาไว้ ดังนี้

- 1.1 เพื่อศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 1.2 เพื่อศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 1.3 เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท

ฉะนั้นการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ควรมีจิตได้สำนึกในการปฏิบัติตัวให้อยู่ในสังคมและชุมชนอย่างไร การนำเอาหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามความเป็นจริง ช่วยให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันในสังคม เพราะมีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ การศึกษาเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจริง จะช่วยในการขจัดมลทิน และช่วยยกระดับชีวิตให้มีคุณภาพ ช่วยสร้างความสามัคคีในสังคม ชุมชน และหลักความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยการประพฤติปฏิบัติตาม และสรุปได้ว่าผลที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นทำให้เกิดผล ดังนี้

1. ทำให้สังคมเกิดการให้เกียรติต่อกัน
2. ทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
3. สร้างความสุขให้ตนเองและผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม
4. ทำให้เกิดความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและเมตตาต่อกัน
5. ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
6. ทำให้เกิดสันติภาพและความสงบสุขร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างกุศลธรรมเบื้องต้นให้มีขึ้นในจิตใจ โดยปฏิบัติตนให้มีศีลที่บริสุทธิ์และมีสมาธิภาวนา มีหิริโอตตปละ ประกอบตนให้มีกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริตอยู่เสมอ

2.2 ควรศึกษาวิจัยการสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นวิธีการขจัดมลทินไม่ให้อยู่ในจิตใจ

2.3 ควรศึกษาวิจัยการใช้ปัญญาในการนำทางชีวิต โดยไม่เพเลิดเพลินหลงกับกิเลส ตัณหาที่เข้ามาทางอายตนะทั้งหลายให้มีสติสัมปชัญญะกำกับตลอดเวลาในการตัดสินใจดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

2.4 ควรศึกษาวิจัยการนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิต เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ ทั้งในครอบครัวและสังคมที่อยู่ร่วมกัน

2.5 ควรศึกษาวิจัยการปฏิบัติสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางแห่งธรรมจักขุ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยฝึกหัดให้เป็นนิสัยเพื่อให้จิตสามารถจัดสิ่งโยชน์ออกได้สำเร็จ

2.6 ควรศึกษาวิจัยแนวทางในการสร้างศรัทธาที่นำไปสู่การเกิดปัญญา ประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดี หมั่นสร้างกุศลด้วยการบริจาคทาน ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์หรือผู้ยากไร้ที่เราสามารถช่วยได้ตามกำลังศรัทธา

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า), “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

วิพากษ์แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท Critique Speciesism in Theravada Buddhist Philosophy

พระอดิเรก อาทิจจพโล

Phra Adirek Adiccapalo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: phraxdirekx@gmail.com

ได้รับบทความ: 14 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 27 มิถุนายน 2562

Received: May 14, 2019; Revised: June 27, 2019; Accepted: June 27, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาท จากบทความเรื่อง “พระพุทธศาสนาและแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม มุมมองด้านลบของสังคมตะวันตกที่มีต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนา” พบว่า นักสิทธิสัตว์ชาวตะวันตกนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาในด้านลบ เช่น มีการนำเสนอว่าศาสนาพุทธมีการปฏิบัติกับสัตว์เยี่ยงทรัพย์สินเงินทอง เนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะบางอย่างจะเป็นตัวกำหนดคุณค่าในชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นในหนังสือเรื่อง แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมมุมมองของศาสนาพุทธ และคริสตศาสนาที่มีต่อสัตว์ ที่เขียนโดย พอล วอลเดา กล่าวถึงพระพุทธศาสนาว่าไม่มีคำสอนในเรื่องคุณค่าในตนเองของสิ่งมีชีวิต และเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ วอลเดา กล่าวว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทางหลักศีลธรรมเฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น ไม่คำนึงถึงสัตว์อื่นซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอว่าพระพุทธศาสนามีแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม แท้จริงแล้ว พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญกับลักษณะภายนอกของสิ่งมีชีวิต แต่พระพุทธศาสนามีคำสอนให้ปฏิบัติกับสิ่งมีชีวิตทุกชนิดด้วยเมตตาธรรม “คุณค่าของสิ่งมีชีวิต” มาจากความประพฤติที่ดีตามหลักศีลธรรม และความสำคัญทางหลักศีลธรรมไม่ได้ตัดสินจากรูปลักษณ์ภายนอก ข้อกล่าวหาดังกล่าวของกลุ่มนักสิทธิสัตว์ชาวตะวันตกไม่ถูกต้อง เนื่องจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแตกต่างกับแนวคิดวงจรแห่งจริยศาสตร์ตะวันตก พระพุทธศาสนาไม่ได้บัญญัติเรื่องการตัดสินความสำคัญทางศีลธรรมจากลักษณะภายนอก พระพุทธศาสนาอุทิศคำสอนในเรื่องความรักและการมีเมตตากรุณา และการให้ความสำคัญกับสัตว์ทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน และให้การยอมรับว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายอยู่ในวงจรแห่งจริยธรรม เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ พระนิพพาน

คำสำคัญ: เผ่าพันธุ์นิยม, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This article consists of critiques towards concept of speciesism in Theravada Buddhism. From “Buddhism and Speciesism: on the Misapplication of Western Concepts to Buddhist Beliefs” by Colette Sciberras, it was found that Western “Animalist” philosophers had presented concepts of Buddhism in negative ways. For example, Buddhism was presented with its treatment of animals negatively similar to property as some specific qualifications would determine value of a human life. Moreover, in “The Specter of Speciesism; Buddhist and Christian View of Animals” written by Paul Waldau, he mentioned that Buddhism has no teaching involved with self-worth concept of beings and races. Waldau stated that Buddhism contain moral and philosophical teachings only for human being and neglected other animals’ lives which was not right in his point of view.

The author did not agree with the idea that Buddhism contain concept of speciesism. Actually, Buddhism does not focus on the outside of the appearance of any beings. Rather, Buddhism contain teachings that encourage treatment of all beings with living-kindness. Also, “value of a being” is determined by good actions which are coherent with moral teachings and, thus, importance in terms of morality are not determined by outer appearance. Therefore, those accusations raised from the Western “Animalist” philosophers were incorrect as Buddhist teachings are different from the cycle of ethical concepts in the Western world. Buddhism does not contain its judgment of importance in terms of morality by the outer appearance. Buddhism, in its first age, contain teachings in love, loving-kindness, compassion, giving importance of all beings or animals equally and acceptance that all beings are in the same cycle of morality as they all have the same goal; the Nirvana.

Keywords: Speciesism, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

บทความนี้เป็นการนำเสนอประเด็นปัญหาข้อวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดเรื่องพระพุทธศาสนาและแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม มุมมองด้านลบของสังคมตะวันตกที่มีต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (Buddhism and Speciesism: on the Misapplication of Western

Concepts to Buddhist Beliefs) ที่เขียนโดย คอลเลตต์ ไชเบอร์ราส (Colette Sciberras) นักสิทธิสัตว์ชาวตะวันตกนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาในด้านลบ เช่น มีการนำเสนอว่าศาสนาพุทธมีการปฏิบัติกับสัตว์เยี่ยงทรัพย์สินเงินทอง เนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะบางอย่างจะเป็นตัวกำหนดคุณค่าในชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นในหนังสือเรื่อง แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม มุมมองของศาสนาพุทธและคริสต์ศาสนาที่มีต่อสัตว์ (The Specter of Speciesism; Buddhist and Christian View of Animals) ที่เขียนโดย พอล วอลเดา เขายังพูดถึงพระพุทธศาสนาว่าไม่มีคำสอนในเรื่องคุณค่าในตนเองของสิ่งมีชีวิต และเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ วอลเดา กล่าวว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทางหลักศีลธรรมเฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งเผ่าพันธุ์นิยม

เผ่าพันธุ์นิยม (Speciesism) คือ การวิพากษ์วิจารณ์นัยมนุษย์ที่ถือว่าตนเองเหนือกว่าบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ทำให้มนุษย์หยิ่งโสกว่าเผ่าพันธุ์อื่น และถือว่าเผ่าพันธุ์มนุษย์สามารถปฏิบัติกับเผ่าพันธุ์อื่นอย่างไรก็ได้ เพราะมนุษย์มีอำนาจและเจตจำนงที่จะทำเช่นนั้นนัยของมนุษย์เช่นนี้รู้จักกันในนาม “เผ่าพันธุ์นิยม” ปีเตอร์ ซิงเกอร์ นักสิทธิสัตว์ร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เผ่าพันธุ์นิยม คือ อคติ หรือท่าทีที่เอนเอียงสู่ผลประโยชน์ของสมาชิกในเผ่าพันธุ์ของตนเองและต่อต้านผลประโยชน์ของเผ่าพันธุ์อื่น” (Peter Singer, 1975: 7) เมื่อมนุษย์มีคอบอดเพราะเผ่าพันธุ์นิยม มนุษย์จึงรับเอาทำทียโสต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทั้งหมดและปฏิบัติต่อสิ่งอื่นอย่างไม่ใส่ใจหรือดูแคลน เผ่าพันธุ์นิยมยอมให้หรือสนับสนุนให้มนุษย์ถือสัตว์ชนิดอื่นว่าเป็นวัตถุ เพื่อการใช้งาน เพื่อการทารุณ หรือเพื่อความบันเทิงของมนุษย์เป็นสำคัญ เผ่าพันธุ์นิยมทำให้เกิดและสนับสนุนความไม่สะดุ้งสะเทือนต่อความทุกข์และความเจ็บปวดของสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ เผ่าพันธุ์นิยมสนับสนุนความเห็นที่ว่า มนุษย์ต่างจากเผ่าพันธุ์อื่นทั้งหลายทั้งปวงและความแตกต่างนั้นสำคัญและเป็นตัวชี้ขาดอย่างเบ็ดเสร็จเกี่ยวกับลักษณะของเราและของสัตว์อื่น (Peter Singer, 1975: 36-377)

2. ปัญหาเผ่าพันธุ์นิยม

ประเด็นปัญหาเผ่าพันธุ์นิยมมาจากการนิยามคำว่า “สัตว์” โดยหมายถึง สิ่งมีชีวิตใดที่ไม่ใช่มนุษย์และพันธุ์พืช ความหมายดังกล่าวเป็นเพียงความหมายอย่างกว้างที่ใช้ทัศนคติของมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการให้ความหมาย ซึ่งไม่เพียงพอต่อการป้องกันการละเมิดสิทธิสัตว์ กล่าวคือ มนุษย์จำนวนหนึ่งเชื่อว่าสัตว์ไม่มีจิตวิญญาณ บ้างก็เชื่อว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก ดังนั้นจึงเกิดทัศนคติในเชิงความเป็นเลิศของเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่อยู่เหนือสิ่งมีชีวิตทั้งมวล หากแต่องานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หลายชิ้นปรากฏชัดว่า สัตว์ เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและอารมณ์เจ็บปวด เสียใจ ดีใจได้ไม่แตกต่างกับมนุษย์ ดังนั้นองค์กรสิทธิสัตว์เอกชนจึงให้ความหมายของคำว่า “สัตว์” เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรสัตว์ไม่รวมมนุษย์และพันธุ์พืช และเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอารมณ์ความรู้สึก

อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาแนวความคิดว่าด้วยเผ่าพันธุ์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่นักสิทธิสัตว์ในสังคมตะวันตกได้วิพากษ์วิจารณ์ และกล่าวว่าพระพุทธศาสนามีแนวคิดยืนยันความเหนือกว่าบรรดาสัตว์ทั้งปวงของมนุษย์ ที่เรียกว่า “เผ่าพันธุ์นิยม” จะต้องได้รับการคลี่คลายเนื่องจากเหตุผลสำคัญที่บรรดานักสิทธิสัตว์นำมาสนับสนุนข้อกล่าวหาของตนก็คือสถานะทางศีลธรรมของมนุษย์และสัตว์ อาทิเช่น 1) มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาจากสัตว์ ในแง่นี้มนุษย์จึงอยู่ในฐานะเป็นญาติกับสัตว์อื่น ๆ ไม่ใช่เป็นนาย แต่พระพุทธศาสนากลับมีคำสอนในเรื่องการเกิดเป็นสัตว์เป็นกรรมอันชั่วร้ายและต้องทุกข์ทรมาน 2) แม้มนุษย์จะเหนือกว่าสัตว์อื่นในด้านภาษาและเหตุผลก็ตาม แต่สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะทำลายชีวิตหรือทารุณกรรมสัตว์อื่นตามใจชอบได้ ส่วนพระพุทธศาสนากลับมีทำที่ยอมรับการทารุณกรรมสัตว์และการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ 3) การที่มนุษย์เหนือกว่าสัตว์อื่นในด้านใดด้านหนึ่งนี้จึงควรทำให้มนุษย์พัฒนาจริยธรรมของตนเองให้สูงขึ้น และขยายขอบเขตสิทธิครอบคลุมไปถึงสัตว์อื่น ๆ ด้วย พระพุทธศาสนากลับให้ความสำคัญเฉพาะมนุษย์เท่านั้นดังในพระวินัยที่บัญญัติให้การฆ่ามนุษย์เป็นปาราชิก แต่การฆ่าสัตว์เป็นปาจิตตีย์ซึ่งมีโทษน้อยกว่ามาก 4) มนุษย์และสัตว์มีจิตใจที่เหมือนกัน คือ มีจิตใจที่รักชีวิต รักความสุข เกลียดความทุกข์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากลับยืนยันเรื่องคุณค่าที่สูงกว่าของมนุษย์

3. ข้อโต้แย้งในมุมมองของพระพุทธศาสนา

จากข้อความในหัวข้อที่นักสิทธิสัตว์ในสังคมตะวันตกได้วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาในพระพุทธศาสนาข้างต้น ทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นศาสนาแห่งเผ่าพันธุ์นิยม ดังข้อความที่คลอเร็ต ไชเบอร์ราส ได้นำเสนอว่า “ศาสนาพุทธมีแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมอยู่นั้นถูกต้อง จากความหมายโดยนัยที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ดีกว่าสัตว์ มีโอกาส หลุดพ้นจากสังสารวัฏ” (Colette Sciberras, 2008: 234-235)

ผู้เขียนจะขอนำประเด็นดังกล่าวทั้งหมดนี้มาวิพากษ์วิจารณ์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา ข้อเขียนทั้งหมดจึงมุ่งไปที่ประเด็นข้อโต้แย้งแนวคิดเรื่อง เผ่าพันธุ์นิยมในพุทธศาสนา ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ๆ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ เมื่อพิจารณาแนวคิดการกำหนดความสำคัญทางหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับแนวคิดปรัชญาจากตะวันตก จากกรณีศึกษาของ วอลเลา ที่กล่าวถึงบทวิจารณ์สำคัญต่าง ๆ โดยอ้างอิงจากหนังสือหลักคำสอนทางศาสนา หนังสือการยอมรับและการสนับสนุนการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ เขาให้ข้อเสนอแนะว่า สัตว์ต่าง ๆ ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการกระทำโหดร้ายต่าง ๆ โดยที่ศาสนาพุทธยอมรับการกระทำทารุณเหล่านี้ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งเผ่าพันธุ์นิยม

วอลเตาได้ยกตัวอย่างกรณีของช้าง เขากล่าวว่าคัมภีร์ฉบับภาษาบาลียอมรับการใช้ช้างเป็นเครื่องมือ เป็นทรัพย์สินสมบัติ เพื่อการค้าขาย หรือ เพื่อส่งเป็นของกำนัล โดยการบังคับให้มันทำในสิ่งที่ตนต้องการ ด้วยวิธีการที่โหดร้าย จากพระธรรมบทพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ขณะนี้ฉันสามารถ ควบคุมจิตใจของฉันได้ ยิ่งกว่าช้างคุมช้าง ด้วยตะขอบังคับช้าง” การใช้ตะขอบังคับช้างทำให้มันได้รับความเจ็บปวดอย่างมาก มันถูกเขี่ยขึ้นตัวอย่างโหดร้ายทารุณ การกระทำเช่นนี้จึงสอดคล้องกับสิ่งที่ วอลเตานำเสนอ เขาจึงกล่าวว่าพระพุทธศาสนายอมรับการใช้ช้างเป็นเครื่องมือ ยิ่งไปกว่านั้นยังสนับสนุนการนำสัตว์มาใช้ประโยชน์เช่นเดียวกัน

ในเรื่องการใช้สัตว์ทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นอีกเรื่องที่สำคัญและทำให้เกิดกระแสการต่อต้านจากนักสิทธิสัตว์ทั่วโลก สัตว์ที่ถูกฆ่ากินเป็นอาหารยังได้รับความทุกข์ทรมานน้อยกว่าสัตว์ที่ถูกนำมาทดลองในห้องปฏิบัติการ สัตว์เหล่านี้ถูกกระทำอย่างไร้ความเมตตาด้วยวิธีการที่ไร้มนุษยธรรม เช่น หากเราต้องการจะรู้ว่ายาที่ผลิตจะทำการรักษาโรคมะเร็งได้ผลดีแค่ไหน เราจะต้องฉีดสารบางอย่างเข้าไปในสัตว์เพื่อให้มันเป็นมะเร็งแล้วจากนั้นจึงค่อยฉีดยาต่อต้านมะเร็งเข้าไปและติดตามดูผล การกระทำเช่นนี้ของมนุษย์ก็เพื่อประโยชน์ของเผ่าพันธุ์ตนเอง สัตว์ทดลองอาจจะเป็นเพียงชีวิตเล็ก ๆ ซึ่งถูกหลงลืม บางชนิดถูกจัดให้เป็นสัตว์นำรังเกียจ แต่สิ่งที่ได้จากการนำสัตว์มาทดลองกลับมีค่ามหาศาล ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาวิทยาการต่าง ๆ ช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากโรคร้าย คงไม่ผิดนักถ้าจะกล่าวว่าความสำเร็จเหล่านั้นเป็นความสำเร็จที่ได้มาโดยการโยนความเจ็บปวดเข้าสู่สัตว์ทดลอง

เหตุผลเหล่านี้ในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าไม่ถูกต้องอย่างแน่นอน การใช้สัตว์ทดลองแม้มีเจตนาดี แต่ก็เป็นการเบียดเบียนสัตว์ ย่อมผิดศีลอย่างแน่นอน จริ่งอยู่ผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ แต่อย่าลืมว่า มนุษย์ไม่ได้เป็นเจ้าของโลกนี้ สัตว์ก็มีสิทธิที่จะอยู่ในโลกนี้ด้วยเช่นกัน ไม่จำเป็นว่าต้องรับใช้มนุษย์หรือมีประโยชน์ต่อมนุษย์เท่านั้นถึงจะมีสิทธิอยู่ในโลกนี้ได้ มนุษย์ไม่ได้รับชีวิตและต้องการสืบทอดเผ่าพันธุ์เท่านั้น สัตว์ทั้งหลายก็ต้องการรักชีวิตและดำรงเผ่าพันธุ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรเอาความต้องการของตนเองเป็นใหญ่โดยไม่สนใจสิทธิของชีวิตอื่น หรือเอาชีวิตอื่นมาเช่นสังวैया ในการวิจัยทางการแพทย์นั้นมิใช่ประโยชน์ แต่เราควรหาทางทำการวิจัยโดยหลีกเลี่ยงการตรึงชีวิตสัตว์ หากจำเป็นจะต้องทำก็ควรยอมรับว่ามันเป็นสิ่งที่ผิด ไม่ควรเอาประโยชน์ของมนุษย์มาเป็นข้ออ้างเพื่อทำสิ่งที่ผิดให้กลายเป็นถูก

2. เรื่องหลักเบญจศีลข้อที่ 1 เป็นหลักคำสอนเพื่อการปกป้องสิ่งมีชีวิต และให้ความสำคัญกับสิ่งมีชีวิตทุกชนิดอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามมีการแปลความที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็ว่าหลักเบญจศีลข้อที่ 1 ให้การคุ้มครองชีวิตเฉพาะมนุษย์ หรือแค่พุทธศาสนิกชนผู้ซึ่งนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น สุดท้ายก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าหลักคำสอนนี้หมายถึงอะไรกันแน่ การตีความโดยทั่วไปก็คือ การละเว้นจากการฆ่า การทารุณสิ่งมีชีวิตโดยเจตนา และการทำร้ายให้ได้รับความเจ็บปวด

วอลเตาตำหนิพระพุทธรูปศาสนาในยุคของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์เพื่อ การเกษตร และการเดินทาง ว่าเป็นการทารุณสัตว์ ซึ่ง สอดคล้องกับบทบัญญัติในพระคัมภีร์ที่ว่า สถานการณ์เช่นนี้ถือเป็นการทำร้ายสัตว์ แต่อย่างไรก็ตามการบัญญัติหลักเบญจศีลข้อที่ 1 พยายามแก้ไข วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างเป็นธรรม แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้ว พระพุทธรูปศาสนา ไม่ได้ยอมรับการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ แต่เห็นว่ามันุขย์และสัตว์มี ความเท่าเทียมกัน วอลเตา จึงให้ความเห็นว่าสิ่งนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างหลักคำสอนทางศาสนาและความจำเป็นในการใช้ สัตว์เป็นเครื่องมือ

วอลเตาต้องการผนวกแนวคิดตะวันตกเข้ากับคำสอนทางพระพุทธรูปศาสนา และกล่าว ว่าหลักคำสอนของศาสนาพุทธบกร่องในเรื่องการยอมรับการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ แท้จริงแล้ว คำสอนของศาสนาพุทธให้ความสำคัญทางศีลธรรมกับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง และไม่ถือว่าสัตว์เป็น ทรัพย์สินหรือเครื่องมือใด ๆ คำกล่าวอ้างของวอลเตา ที่ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งเผ่าพันธุ์ นิยม เพราะศาสนาพุทธมีการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ นั้นยังไม่ชัดเจนพอ เขาจำเป็นต้องนำเสนอว่า พระพุทธรูปศาสนาไม่เห็นด้วยกับการใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือ

3. คุณค่าที่สูงกว่าของมนุษย์ ปัญหาข้อสุดท้าย คือ วอลเตา กล่าวว่า พระพุทธรูปศาสนาบัญญัติว่า มนุษย์เหนือกว่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็น ความสุขสบาย สติปัญญา และอื่น ๆ ถึงอย่างนั้นจากการอ้างอิงพระวินัย มนุษย์ก็มีความสำคัญทางศีลธรรมมากกว่าอยู่ดี คำกล่าวของ วอลเตานั้นถูกต้อง ที่ว่าศาสนาพุทธมีแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมอยู่ จากความหมายโดยนัยที่มนุษย์ สามารถพัฒนาตนเองได้ดีกว่าสัตว์ มีโอกาสหลุดพ้นจากสังสารวัฏ แต่เมื่อมองในมุมกว้างกว่านี้ อันที่จริงการที่พระพุทธรูปศาสนาบัญญัติว่า มนุษย์สามารถฝึกได้และอยู่ในภพภูมิที่ดีกว่าสัตว์นั้นก็ ไม่ได้หมายถึง ยอมรับว่ามนุษย์มีคุณค่าสูงกว่าสัตว์ แต่เป็นการนำเสนอว่า มนุษย์ที่สามารถฝึกฝน ตนเองได้เท่านั้นที่มีฐานะที่ดีกว่าแม้ในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง มิได้หมายถึงลักษณะทางด้าน กายภาพภายนอก แต่หมายถึงคุณค่าภายในจิตใจ หรือถ้าจะสรุปว่าพระพุทธรูปศาสนาให้คุณค่ากับ การกระทำของบุคคลแต่ละคน มากกว่าการถือกำเนิดในภพภูมิที่สูงหรือต่ำ มีพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า

“เรารู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วาจาทุจริต มโน ทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะมีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขา หลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่สัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วาจาสุจริตมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความ เห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์” (วิ.มหา. (ไทย). 1/13/7) คำว่าหมู่สัตว์ในที่นี้ย่อมหมายถึง สัตว์ในความหมายของวอลเตาด้วย ดังนั้นในความหมายนี้ พระพุทธรูปศาสนาจึงมิได้หมายถึงแต่เพียงมนุษย์เท่านั้นที่สามารถทำกรรมที่จะนำไปสู่สุคติได้ แต่รวมถึงสัตว์ต่าง ๆ รวมอยู่ด้วยจึงไม่ได้มีประเด็นใด ๆ เกี่ยวกับแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม

บทบัญญัติในคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะบางอย่างกับ
ความสำคัญทางหลักศีลธรรม จากตัวอย่างของบทกถาเมตตาสูตร

สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง
ไม่ว่าอ่อนแอหรือเข้มแข็ง
ขนาดสั้น หรือยาว
ใหญ่โตหรือแค่นาถกลาง ๆ
เล็กมากหรือใหญ่มาก
สามารถมองเห็นด้วยตา หรือไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา
อยู่ใกล้หรือไกล ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิด
ขอให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหล่านี้จงมีแต่ความสุข
(จุ.จุ.(ไทย). 9/20-22)

พระพุทธศาสนายุคแรก นำบทกถาเมตตาสูตรข้างต้นมาเป็นสื่อการสอนในเรื่อง
ความรักและการมีเมตตากรุณา การให้ความสำคัญกับสัตว์ทั้งหลาย อย่างเท่าเทียมกัน แม้ว่าจะมี
คุณลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกัน การยอมรับว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายอยู่ในวงจรแห่งจริยธรรม
เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ความสุข ดังบทคำสอนข้างต้นที่ได้แสดงให้เห็น
แล้วว่าสัตว์ทั้งหลายมีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะรูปร่างลักษณะอย่างไรในธรรมชาติของ
พระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นแล้ว จึงสามารถสรุปความได้ว่า จากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา
คุณค่าของ “สิ่งมีชีวิต” มาจากความประเพณีที่ดีตามหลักศีลธรรม และความสำคัญทางหลัก
ศีลธรรมไม่ได้ตัดสินจากรูปลักษณ์ภายนอก

4. วิพากษ์แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท

ชาวตะวันตกมองว่าพระพุทธศาสนายกย่องมนุษย์เป็นผู้ประเสริฐเหนือกว่าบรรดา
สัตว์อื่น ในความคิดของผู้เขียนแนวคิดดังกล่าวไม่ปรากฏในหลักคำสอนพระพุทธศาสนาโดยตรง
ข้อโต้แย้งจากวอลเดาที่ว่า ศาสนาพุทธกำหนดคุณค่าแห่งศีลธรรมจากคุณลักษณะอันน่ายกย่อง
ต่าง ๆ นั้นไม่เป็นความจริง พระพุทธศาสนากำหนดความสำคัญทางหลักศีลธรรมของสิ่งมีชีวิต
ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะภายนอก

ผู้เขียนอยากจะชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องในการให้คำจำกัดความของวอลเดาการละ
เว้นสัตว์บางชนิดจากการได้ รับการคุ้มครองโดยการอ้างว่าไม่ได้อยู่ในวงจรแห่งจริยธรรมนั้นไม่
ถูกต้อง ไม่ว่ามนุษย์ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์อื่นใด ควรได้รับการตระหนักในคุณค่าของการ
มีชีวิต, การอยู่ดีมีสุข และเสรีภาพในชีวิตของตน นอกเหนือจากการให้คำนึงถึงแนวคิด
เผ่าพันธุ์นิยมที่ไม่ครอบคลุมแล้วแนวคิดของวอลเดายังมีความเห็นในทางเดียวกันกับแนวคิด
ของซิงเกอร์ ส่วนสำคัญในหนังสือของเขาให้ความสนใจกับการยอมรับสิ่งมีชีวิตในวงจรแห่ง
จริยธรรม มนุษย์ทั้งหลายล้วนมีความสำคัญทางศีลธรรม เนื่องจากการใช้ ลักษณะบางอย่าง

ร่วมกัน ลักษณะบางอย่างที่คิดว่าพบเฉพาะในมนุษย์ (สติปัญญา) ก็พบในสัตว์บางประเภท แต่แตกต่างกันตรงที่แนวคิดเผ่าพันธุ์นิยมในมุมมองของซึ่งเกอร์ไม่ยอมรับสัตว์ใด ๆ ก็ตามเข้า วงจรแห่งจริยธรรม ถึงแม้ว่าสัตว์เหล่านั้นจะมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับมนุษย์

วอลเตศศึกษาลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับการยอมรับในวงจรแห่งจริยธรรม เขากล่าวว่า ลักษณะเหล่านี้มนุษย์และสัตว์ใช้ร่วมกัน ถือเป็นลักษณะที่ “มีคุณค่า” ได้แก่ การใช้ ภาษา, การปฏิสัมพันธ์และติดต่อสื่อสาร, ความสัมพันธ์ในครอบครัวและในสังคม, บรรทัดฐานทางสังคมและ ความคาดหวัง, ความซับซ้อนในตัวบุคคล, สติปัญญา, การรู้ตนเอง, ความมุ่งมั่นตั้งใจ และการสร้างเครื่องมือ คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้มนุษย์ถูกจัดว่า มีความสำคัญทางจริยธรรม วอลเตศจึงโต้แย้งว่า สัตว์อื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติเหล่านี้เช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ข้อโต้แย้งของวอลเตศนั้นไม่เป็นความจริง ด้วยสองเหตุผล เหตุผลแรกคือคำจำกัดความที่ไม่ครอบคลุม เขาต้องอธิบายให้ชัดเจนว่า ศาสนาพุทธ ไม่ยอมรับว่าสัตว์ทุกชนิดอยู่ในวงจรแห่งจริยธรรม ไม่ใช่เพียงแค่สัตว์บางชนิดที่เขาเลือกมานำเสนอ ซึ่งเขาเรียกสัตว์เหล่านี้ว่า เผ่าพันธุ์หลัก เหตุผลที่สอง คือ วอลเตศ ต้องแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาให้คุณค่ากับคุณลักษณะที่เขาเลือกมานำเสนอจริง ๆ เพื่อนำมาเป็นมาตรฐาน ตัดสินการยอมรับหรือไม่ยอมรับสัตว์ต่าง ๆ ในวงจรแห่งจริยธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อโต้แย้งของวอลเตศ ในเรื่องนี้มีแนวคิดหลักมาจากหลัก ปรัชญาเชิงศีลธรรมจากตะวันตก ไม่ใช่บทบัญญัติของพุทธศาสนา ในประวัติศาสตร์ของปรัชญาตะวันตก บุคคลที่มีศักยภาพและความสามารถที่หลากหลายจะได้รับเลือกจากกลุ่มเพื่อเป็นต้นแบบของการเป็นมนุษย์ และเผยแพร่หลักการปฏิบัติตัวต่อคนอื่น ยกตัวอย่าง เช่น อริสโตเติลให้คำ นิยามกับความเป็นมนุษย์ว่า เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล และควรใช้แนวคิดนี้มาเป็นหลักในการพัฒนาตนเอง เพื่อการมีชีวิตที่ดี แท้จริงแล้ว หลักจริยธรรมเป็นหลักการเบื้องต้น หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นหลักการเฉพาะของการเป็นมนุษย์ นักปรัชญาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดแบ่งกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่ มีความสำคัญทางศีลธรรมกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ครอบคลุมมนุษย์ทั้งหลายและอาจรวมไปถึงสัตว์บางประเภท การเสวนาทางปรัชญายังคงให้ความสนใจ คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดความสำคัญทางจริยธรรมในสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเหตุผล มีความรู้สึกต่าง ๆ และอื่น ๆ อีกบทบัญญัติในคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ได้กล่าวถึงการให้ความสำคัญกับสัตว์ทั้งหลาย อย่างเท่าเทียมกัน แม้ว่าจะมีคุณลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกัน การยอมรับว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายอยู่ในวงจรแห่งจริยธรรม เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ความสุข ดังบทคำสอนข้างต้นที่ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าสัตว์ทั้งหลายมีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมียูปร่างลักษณะอย่างไรในทรงสนะของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นแล้ว จึงสามารถสรุปความได้ว่า จากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คุณค่าของ “สิ่งมีชีวิต” มาจากความประเพณีที่ดีตามหลักศีลธรรม และความสำคัญทางหลักศีลธรรมไม่ได้ตัดสินจากรูปลักษณ์ภายนอก เพื่อให้เห็นแนวคิดของพระพุทธศาสนาในการให้

ความสำคัญกับสัตว์อย่างเท่าเทียมกันจึงจะยกตัวอย่างในพระไตรปิฎกอีกหนึ่งตัวอย่างซึ่งพระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ใน อภิสันทสูตร ดังนี้

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ อริยสาวกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ชื่อว่า ให้ความไม่มีภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน อันไม่มีประมาณ (อง.อภฺษฏก. (ไทย). 23/39/300-301)

การนำแนวคิดวงจรแห่งจริยธรรมจากตะวันตกมาใช้กับศาสนาพุทธนั้นไม่ถูกต้อง เนื่องจากหลักคำสอนของศาสนาพุทธแตกต่างกับแนวคิดวงจรแห่งจริยธรรมจากตะวันตก พระพุทธศาสนาไม่ได้บัญญัติเรื่องการตัดสินความสำคัญทางศีลธรรมจากลักษณะภายนอก และวอลเตกก็ไม่สามารถระบุได้ว่าคุณลักษณะใดบ้างที่ศาสนาพุทธใช้ตัดสินความสำคัญทางศีลธรรมของสิ่งมีชีวิต ผู้เขียนโต้แย้งว่า แท้จริงแล้วคำสอนของศาสนาพุทธให้ความสำคัญทางศีลธรรมกับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง และไม่ถือว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน หรือเครื่องมือใด ๆ คำกล่าวอ้างว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งเผ่าพันธุ์นิยม เพราะศาสนาพุทธมีการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ นั้นยังไม่ชัดเจนเพียงพอ และจำเป็นต้องนำเสนอให้ชัดเจนกว่านี้ แท้จริงแล้วหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักเบญจศีลและหลักเบญจธรรม กลับมีลักษณะที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิสัตว์ที่บรรดานักสิทธิสัตว์ทั้งหลายอ้างถึงเพื่อปกป้องสัตว์ต่าง ๆ เสียด้วยซ้ำกล่าวคือ

1. **หลักเบญจศีล** เบญจศีล คือ ศีล 5 หรือสิกขาบท 5 ได้แก่ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ 3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท:(ที.ปา. (ไทย) 11/315/302-303) หลักเบญจศีลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสัตว์ คือ ศีลข้อที่ 1 “ปาณาติปาตา เวรมณี” แปลว่า เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (ที.ปา. (ไทย) 11/315/302) จากเบญจศีลข้อนี้มีหลักการสำคัญที่สอดคล้องและสนับสนุนสิทธิสัตว์ ดังนี้

1) ขอบเขตของสัตว์มีชีวิต (ปาณะ) ที่ได้รับการคุ้มครองในสิกขาบทนี้คือ มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด เนื่องจากคำว่า “สัตว์” ในสิกขาบทนี้ใช้คำภาษาบาลีว่า “ปาณะ” แปลว่า สัตว์มีชีวิต หรือ สัตว์มีปราณหรือลมหายใจ โดยหมายเอามนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด (วคิน อินทสระ, 2540: 162) ที่หายใจ ที่มีชีวิตเป็นอยู่ ซึ่งหมายถึงทั้งมนุษย์ ทั้งดิรัจฉานทั่วไปที่ยังหายใจได้อยู่ หรือยังมีชีวิตอยู่ (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2542: 181-182) ไม่ว่าจะเป็นชีวิตอยู่ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ หรือในไข่ จนกระทั่งก่อนสิ้นลมหายใจ คือ ตาย (ปิ่น มุฑกันต์, 2539: 421) นั่นก็แสดงว่า สัตว์ที่เป็นข้อห้ามในสิกขาบทนี้คือมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด ไม่ว่าบุคคลฆ่ามนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉานใด ๆ ก็ตามให้ถึงแก่ความตายย่อมถือว่าเป็นการกระทำ

ปาณาติบาตเช่นเดียวกัน สิกขาบทนี้จึงให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในชีวิตของสัตว์และมนุษย์เหมือนกันและเท่าเทียมกัน การฆ่ามนุษย์คนหนึ่งย่อมเป็นปาณาติบาต ในขณะเดียวกัน การฆ่าสัตว์ตัวหนึ่งก็เป็นปาณาติบาตเช่นเดียวกัน จะเห็นว่าหลักการนี้สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ 1 ถือว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาจากสัตว์ในแง่ที่มนุษย์จึงอยู่ในฐานะเป็นญาติกับสัตว์อื่น ๆ ไม่ใช่เป็นนาย”

2) เจตนารมณ์ของสิกขาบทนี้ถือเอาธรรมชาติของสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ซึ่งรักชีวิต รักสุขเกลียดทุกข์ ไม่ต้องการให้ใครมาทำลายชีวิตตน ดังปรากฏใน เวฬุทวารายสูตร ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่ชาวเวฬุทวารคามไว้ว่า “พราหมณ์และคหบดีทั้งหลาย... อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘เราอยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์ ข้อที่บุคคลพึงปลงชีวิตเรา ผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์นั้น ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา อนึ่ง ข้อที่เราพึงปลงชีวิตผู้อื่น ผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์นั้น ก็ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจแม้ของผู้อื่น สิ่งใดไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ที่รัก ไม่ใช่ที่พอใจแม้ของผู้อื่น สิ่งใดไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา เราจะนำสิ่งนั้นไปผูกมัดกับผู้อื่นได้อย่างไร’ อริยสาวกนั้นพิจารณาอย่างนี้แล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วย กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วย กายสมาจารนี้ของอริยสาวกนั้นย่อมบริสุทธิ์ทั้ง 3 ส่วนดังที่กล่าวมานี้” (ส.ม. (ไทย) 19/1003/502)

3) โทษในแง่ศีลถือว่า การฆ่าสัตว์ทุกชนิดไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉาน ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ย่อมมีโทษสถานเดียวคือศีลขาด ข้อนี้เป็นการตีความจากโทษของการกระทำปาณาติบาตในแง่ศีล เนื่องจากการกระทำปาณาติบาตตามหลักเบญจศีลมีโทษในแง่ศีล คือ ศีลขาด หรือ ผิดศีล นั่นก็คือหากบุคคลมีเจตนาทำลายชีวิตบุคคลอื่น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นพ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติ ศัตรู หรือบุคคลใด ๆ ก็ตาม หรือสัตว์อื่น ไม่ว่าสัตว์นั้นจะเป็นสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ เป็นตัวพยาธิต่าง ๆ หนอนต่าง ๆ นก ปู ปลา สุนัข วัว หรือช้างก็ตาม เมื่อบุคคลหรือสัตว์เหล่านี้ถึงแก่ความตายด้วยความพยายามนั้น ในแง่ศีลถือว่าต้องโทษอย่างเดียวกัน คือ เป็นการละเมิดเบญจศีลข้อปาณาติบาต หรือภาษาทั่วไปเรียกว่า “ศีลขาด” หรือ “ผิดศีล” เสมอกัน และเท่าเทียมกัน (ส่วนจะเป็นบาปมากหรือน้อยเป็นการพิจารณาโทษในแง่ธรรมซึ่งจะไม่กล่าวในที่นี้) จะเห็นว่าหลักการนี้สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ 1 ด้วยเช่นเดียวกัน

4) แนวคิดกรณี “การฆ่า” ตามหลักเบญจศีลเรียกพฤติการณ์การฆ่าสัตว์ว่า “การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง หรือให้ถึงแก่ความตาย” ซึ่งมีได้หมายเอาเฉพาะการฆ่าให้ตายเท่านั้น แต่ยังมีความหมายครอบคลุมถึงการทำร้ายร่างกาย และการกระทำทารุณกรรม (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 8) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ความตาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำด้วยตนเองก็ดี ใช้ให้คนอื่นกระทำก็ดี หรือใช้อาวุธก็ดี ไม่ใช้อาวุธก็ดี ซึ่งผลของการกระทำนั้นทำให้มนุษย์และสัตว์ต้องตาย ถือว่าเป็นการฆ่า การฆ่านี้ผิดทั้งศีลและศีลธรรม (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 10) กระทำต่อมนุษย์เท่านั้น หมายถึง

การกระทำต่อบุคคลอื่นที่ไม่ถึงแก่ชีวิต แต่ทำให้ร่างกายบาดเจ็บ เจ็บปวด และทุกข์ทรมาน ได้แก่ การกระทำต่อไปนี้ (1) การทำให้พิการ คือ การทำให้อวัยวะบางส่วนเสีย หรือใช้การไม่ได้ ตามปกติ เช่น ทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา เป็นต้น (2) ทำให้เสียโฉม คือ การทำให้ร่างกายเสียรูป เสียงาม แต่ไม่ถึงพิการ เช่น มีดกรีดหน้าตา ทำให้ขาหัก แขนหัก เป็นต้น ซึ่งแขนหรือขาที่หักแม้จะสามารถรักษาได้แต่ก็เสียรูปเดิมไป (3) ทำให้เจ็บลำบาก คือ การทำร้ายร่างกายที่ไม่ถึงกับเสียโฉม แต่ทำให้เจ็บปวด เสียความสำราญ เช่น ตีให้เจ็บ หัวแตก ถลอก และบวม เป็นต้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 12) ต่อสัตว์เดรัจฉานเท่านั้น เพราะว่ามันุษย์ไม่เป็นวัตถุอันใคร ๆ จะพึงทารุณกรรมได้ทั่วไป การทารุณกรรม หมายถึง การประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์โดยไม่มีควมปราณี ตามหลักเบญจศีลถือว่า การกระทำใด ๆ ที่มีเจตนาทำให้สัตว์และคนที่มีชีวิตต้องตายลงไปจัดเป็นการฆ่า รวมถึงการทำร้ายร่างกายมนุษย์และการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์เดรัจฉานจนถึงแก่ความตายลงไป จัดเป็นการฆ่าเช่นเดียวกัน เป็นการกระทำที่ผิดศีลข้อปาณาติบาต ส่วนการทำร้ายร่างกายมนุษย์และการกระทำทารุณกรรมสัตว์เดรัจฉานทุกชนิดที่ไม่ถึงแก่ความตาย แม้ไม่ผิดศีล แต่ก็จัดเป็น “บาป” หรือเป็นการกระทำที่ผิดธรรม คือ ความเมตตากรุณา ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อว่าด้วยเบญจธรรม ดังนั้น การฆ่า การทำร้ายร่างกายมนุษย์ และการทารุณกรรม จัดเป็นข้อห้ามในสิกขาบทนี้ ซึ่งห้ามกระทำทั้งต่อมนุษย์และสัตว์เช่นเดียวกัน หลักการนี้จึงสอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ข้อที่ (2) ถือว่า “แม้มนุษย์จะเหนือกว่าสัตว์อื่นในด้านภาษาและเหตุผลก็ตาม แต่สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะทำลายชีวิต หรือประการแรก การฆ่า หมายถึง การทำลายชีวิตมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานให้ถึงแก่

ประการที่สอง การทำร้ายร่างกาย การทำร้ายร่างกายนี้หมายเอาเฉพาะการทำร้ายร่างกายเท่านั้น

ประการสุดท้าย การทารุณกรรม การทารุณกรรมนี้หมายเอาเฉพาะการกระทำทารุณกรรมสัตว์อื่นตามใจชอบได้

2. หลักเบญจธรรม คำว่า “เบญจธรรม” หรือ “เบญจกัลยาณธรรม” นี้ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่ปรากฏในคัมภีร์ชั้นหลังในอรรถกถาและฎีกา ซึ่งท่านผูกเป็นหมวดธรรมขึ้นภายหลัง จึงทำให้แปลกกันไปบ้าง แต่เมื่อว่าโดยที่มาส่วนใหญ่ ประมวลได้จากความท่อนท่ายของกุศลกรรมบถข้อต้น ๆ ได้แก่ 1) เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ และความสงสารคู่กับศีลข้อที่ 1 2) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อ 2 3) กามสังวร ความสังวรในกามารมณ์ คู่กับศีลข้อที่ 3 4) สัจจะ ความซื่อตรง คู่กับศีลข้อที่ 4 5) สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คู่กับศีลข้อที่ 5 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 175-176) คือ ธรรม 5 ประการ หรือธรรมที่ติงาม 5 ประการ (เบญจกัลยาณธรรม) หลักเบญจธรรมที่สนับสนุนสิทธิสัตว์ คือ ความเมตตาและความกรุณา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความเมตตา ความรัก กิริยาที่รัก ภาวะที่รัก ความเอ็นดู กิริยาที่เอ็นดู ภาวะที่เอ็นดู ความปรารถนาเกื้อกูลกัน ความอนุเคราะห์ ความไม่พยาบาท ความไม่ปองร้าย กุศลมูลคือ อโหสิในหมู่สัตว์ (ขุ.ม. (ไทย) 29/202/590) หมายถึง ความรักใคร่ (อภิ.สง.อ. (ไทย) 75/529) ความปรารถนาให้มีความสุข หรือความปรารถนาดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 324) หรือเจตนาดี หวังความดีงาม หวังความสุข หวังความเจริญก้าวหน้าให้แก่กันและกัน (สุเขาว์ พลอยชุม, 2539: 396) มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า จึงเป็นความปรารถนาดีต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ หรือต่อสังคมทั้งหมดทั่วทั้งโลก ดังมีพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุผู้มีจิตสหระคตด้วยเมตตา แผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนคนเห็นคนผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจแล้ว พึงรักใคร่ ฉะนั้น” (อภิ.วิ. (ไทย). 35/643/427)

ความเมตตานี้เรียกว่า “เมตตาอัปปมัญญา” คือ มีความรักความปรารถนาดีที่ไม่มีประมาณ ไม่จำเพาะจงเจอะสัตว์บุคคล นั่นคือ เป็นความรัก ความปรารถนาดีต่อมนุษย์และสัตว์ทุกชนิด ทุกจำพวก และทุกภพ บุคคลผู้มีจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตาจึงมักจะมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ตามคุณลักษณะของความเมตตา ที่สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ ได้แก่ (1) มีการคิด พูดและกระทำแต่สิ่งที่เป็นไปโดยอาการเกื้อกูลแก่คนสัตว์ทั้งหลาย (ลักษณะ) (2) มีการน้อมนำแต่สิ่งทีประโยชน์เข้าไปให้แก่คนสัตว์ทั้งหลาย (หน้าที่หรือรส) (3) หากมีความอาฆาตเคັนเคื่อง ก็สามารถกำจัดให้หมดไปจากใจได้ (ผลปรากฏ หรือปัจจุปัฏฐาน) (4) ยอยากเห็นภาวะที่น่าพอใจเจริญใจของสัตว์ทั้งหลาย (ปทัสสถาน) และ (5) มีจิตใจที่สงบจากความพยาบาทปองร้ายบุคคลและสัตว์เป็นสมบัติ (อภิ.สง.อ. (ไทย) 75/529)

2) ความกรุณา คือความสงสาร กิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลาย กรุณา เจโตวิมุตติ (จิตหลุดพ้นด้วยความกรุณา) (อภิ.วิ. (ไทย) 35/653/428) หมายถึง ภาวะแห่งจิตใจที่หวั่นไหวเพราะเห็นความทุกข์ความเดือดร้อนของคนสัตว์อื่น และการบำบัดช่วยเหลือทำให้ความทุกข์เหล่านั้นหมดไป (อภิ.สง.อ. (ไทย) 75/529) ความคิดปลดปล่อยทุกข์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (ขุ.เถร.อ. (ไทย) 53/227) ดังมีพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุผู้มีจิตสหระคตด้วยกรุณา แผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนบุคคลเห็นคนผู้หนึ่ง ซึ่งตกทุกข์ได้ยาก แล้วพึงสงสาร ฉะนั้น” (อภิ.วิ. (ไทย) 35/653/428)

ความกรุณานี้เรียกว่า “กรุณาอัปปมัญญา” คือ ความกรุณาที่ไม่มีประมาณต่อสัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลที่มีความกรุณาจะมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการตามคุณลักษณะความกรุณาที่สนับสนุนแนวคิดสิทธิสัตว์ ได้แก่ (1) มีการเป็นไปแห่งอาการช่วยบำบัดความทุกข์แก่คนสัตว์ทั้งหลาย (ลักษณะ) (2) มีการช่วยกำจัดความทุกข์ของผู้อื่นสัตว์อื่น (หน้าที่หรือรส) (3) มีความไม่เบียดเบียน หรือวิหิงสา (ผลปรากฏ หรือปัจจุปัฏฐาน) (4) มีการเห็นสัตว์บุคคลผู้ถูก

ทุกซ์ครอบงำแล้วไม่มีที่พึ่งพิง และ (5) มีจิตใจที่ความสงบจากความเบียดเบียนเป็นสมบัติ (อภิ.สง.อ. (ไทย) 75/529)

หลักเบญจศีลและเบญจธรรมทั้ง 2 ประการนี้ เป็นหลักการที่สนับสนุนและส่งเสริมหลักปาณาติบาต คือ ไม่ให้เกิดการกระทำปาณาติบาตหรือฆ่าสัตว์ เมื่อพิจารณาหลักการทั้ง 2 แล้วจะพบว่า ในขณะที่เดียวกันหลักเกณฑ์นี้ก็ยังสอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิสัตว์ ทุกข้อที่กล่าวมาและไม่มีส่วนใดเกี่ยวข้องกับแนวคิดเผ่าพันธุ์นิยม

5. สรุป

การนำเสนอของพอล วอลเดา ที่ว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับชีวิตสัตว์ต่ำกว่ามนุษย์ ไม่อาจยอมรับได้ ความเสมอภาคในชีวิตรมนุษย์ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบได้ว่าใครสูงต่ำกว่าใคร ทั้งนี้ทั้งนั้น สิ่งที่ควรพึงระลึกเสมอคือ คุณงามความดีของสิ่งมีชีวิต ไม่ได้มาจากการกำหนดความสำคัญทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนา มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมีโอกาสในการทำความดีเท่าเทียมกัน จากข้อกล่าวหาว่าพระพุทธศาสนาไม่คำนึงถึงคุณค่าในตนเองของโลกธรรมชาติ ให้ความสำคัญทางหลักศีลธรรมจากโอกาสในการตรัสรู้ธรรมะนั้นไม่เป็นความจริง พระพุทธศาสนาไม่มีแนวคิดให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ จากสถานที่เกิดการไปเกิดในภพภูมิหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นผลมาจากปัจจัยบางอย่าง ถ้าคิดในแง่ความ สุขสบายในชีวิตการได้เกิดใหม่เป็นเทวดา เป็นดีที่สุด อย่างไรก็ตาม ก็มีการโต้แย้งว่า การเกิดมาเป็นมนุษย์ดีกว่าเทวดา เพราะมนุษย์มีโอกาสเรียนรู้หลักคำสอนทางศาสนา แต่เทวดาไม่มีโอกาส สอดคล้องกับรูปแบบการกำหนดชีวิตมนุษย์ รูปแบบที่สองที่ว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถพัฒนา ตนเอง รู้แจ้งเห็นจริง และสามารถเข้าสู่ความสุขที่แท้จริงได้ จะได้รับการเคารพนับถืออย่างมาก ไม่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ทางออกเดียวจากการหลุดพ้นจากวงจรการถูกใช้เป็นเครื่องมือ คือการตรัสรู้และเข้าสู่นิพพาน

การเกิดเป็นมนุษย์และสัตว์ไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในเรื่องนี้สามารถทำความเข้าใจได้ในข้อเขียนของสมภาร พรหมทา เกี่ยวกับมนุษย์ สังคมและปัญหาจริยธรรมตอนหนึ่งที่กล่าวว่า “แม้ว่าในทางกายภาพและในทางชีววิทยามนุษย์จะมีโครงสร้างของชีวิตส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นส่วนใหญ่เสียด้วยซ้ำ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสัตว์ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ “เราเป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง” แต่บางส่วนในชีวิตเราดูเหมือนจะก้าวข้ามความเป็นสัตว์ไปแล้ว เรื่องนี้ดูเหมือนจะอยู่ในความสนใจของนักชีววิทยา เช่น ดาร์วิน ในหนังสือเล่มถัดมาจาก The Origin of Species อันได้แก่เรื่อง The Descent of Man ดาร์วินได้ใช้เนื้อที่จำนวนหนึ่งของหนังสือพิจารณาพัฒนาการของมนุษย์ที่ดูเหมือนจะก้าวข้ามความเป็นสัตว์มาแล้ว กล่าวคือ “สำนักทางศีลธรรม” จะอย่างไรก็ตาม งานของนักชีววิทยา แม้แต่ดาร์วินเองก็ตาม ดูจะวางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าเมื่อถึงที่สุดแล้ว พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์จะสามารถทอนลงเป็นพฤติกรรมของสัตว์เพราะเราคือสัตว์ เราต่างจาก หมู หมา หรือแมว ตรงที่มีพฤติกรรมซับซ้อนกว่าสิ่งเหล่านี้เท่านั้นเองแต่ทุกพฤติกรรมไม่ว่าจะซับซ้อนหรือง่าย ๆ ต่างก็เป็นประเภทเดียวกัน

พฤติกรรมมนุษย์ทุกอย่างไม่มีอะไรที่เป็นพิเศษหรือแตกต่างเป็นคนละประเภทกับพฤติกรรมของสัตว์ การกระทำทุกอย่างของเราเป็นการกระทำอย่างสัตว์ทั้งสิ้น (สมภาร พรหมทา, 2548: 180)

บทสรุปของพระพุทธศาสนาจึงไม่มีแนวคิดใดที่ให้ความสำคัญทางศีลธรรม หรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เหมือนกับปรัชญาตะวันตกเข้าใจ ดังนั้นบทวิจารณ์เชิงลบจาก วอลเตา และ สมิทเทอร์ เช่น ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเป็นเพียงความพยายามที่จะผนวกแนวคิดจากตะวันตกที่ไม่เหมาะสมเข้ากับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะแท้จริงแล้วชาวพุทธทุกฝ่ายก็เห็นร่วมกันว่า การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้สาวกกินเนื้อสัตว์ได้ ควรเข้าใจว่าเป็นคนละเรื่องกับการสนับสนุนให้กินเนื้อสัตว์ ระบบจริยธรรมของพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นระบบที่คิดเผื่อให้มีทางออก สำหรับสถานการณ์ที่เราไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ จึงไม่เหมือนกับระบบจริยธรรมตะวันตก พระพุทธองค์ทรงคิดเช่นนี้ จึงทรงอนุญาตให้ชาวพุทธบริโภคเนื้อสัตว์ได้ เราจะรู้ได้อย่างไรในอนาคตหลังจากที่ทรงปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนาจอาจแพร่เข้าไปในดินแดนที่อาหารหลักของผู้คนคือเนื้อสัตว์ (เช่นบริเวณขั้วโลกเหนือที่ปลูกพืชแทบจะไม่ได้เลย มีแต่ปลาและเนื้อเท่านั้นที่ผู้คนจะกินเป็นอาหารได้) การปิดประตูสนธิสำหรับการกินเนื้อสัตว์ จึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่การมีประตูออกที่โรงหนัง ไม่ได้แปลว่าเป็นการเชิญชวนให้ทุกคนออกมาจากโรงหนัง การมีอยู่ของประตูนั้น ควรเข้าใจว่ามีอยู่ในฐานะช่องทางสำหรับการเลือก จริยธรรมแบบที่ไม่มีช่องทางสำหรับการเลือกเลยนั้น พุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นจริยธรรมที่สุดโต่ง การที่ฝ่ายมหายานมีความปรารถนา ที่จะให้โลกนี้ลดการฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารมนุษย์นั้น ต้องถือว่าเป็นเจตนาดีอย่างไม่มีข้อสงสัย ยิ่งในโลกปัจจุบันที่อุตสาหกรรมอาหารที่มาจากเนื้อสัตว์ กระทำในรูปธุรกิจที่มีการเลี้ยงสัตว์ครวละมาก ๆ และฆ่าสัตว์เพื่อส่งตลาดครวละมาก ๆ ข้อเสนอของฝ่ายมหายานยังมีน้ำหนักมากขึ้นเป็นเงาตามตัวสิ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ การที่เรายังกินเนื้อสัตว์อยู่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความชั่วร้ายที่กลายเป็นระบบไปแล้วนี้ยังดำรงอยู่ต่อไป สัตว์จำนวนมหาศาลต้องถูกเลี้ยงในสถานที่ที่แออัด ถูกปฏิบัติอย่างไม่มีคุณค่าโดยเจ้าของธุรกิจและผู้ที่เกี่ยวข้อง รอวันหนึ่งเมื่อเนื้อของมันจะให้ค่าตอบแทนสูงสุดแก่ผู้ลงทุน พวกมันก็จะถูกกวาดต้อนไปเชือด นี่คือปาณาติบาตที่ทำอย่างเป็นระบบ เป็นวงจร และอย่างปราศจากความสำนึกทางศีลธรรมใด ๆ (สมภาร พรหมทา, 2547: 75-78)

จากบทสรุปในประเด็นต่าง ๆ ทำให้เราต้องหันมาทบทวนเรื่องของเผ่าพันธุ์นิยมกันอีกครั้ง ซึ่งผู้เขียนก็ได้พยายามอธิบายแยกแยะให้เห็นถึงแนวคิดทางตะวันตกและพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องเผ่าพันธุ์นิยมในหลากหลายมุมมอง จนทำให้เห็นความจริงว่า แท้จริงแล้วพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้มีแนวคิดเกี่ยวข้องใด ๆ กับเผ่าพันธุ์นิยมตามแบบตะวันตก แม้จะมีข้อความกล่าวถึงความประเสริฐของมนุษย์ แต่ก็เป็นการใช้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นสรรพสัตว์ที่สามารถเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาตนเองได้ มนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้วประเสริฐยิ่งกว่าเทวดา และมักจะกล่าวในทำนองกลับกันว่า หากมนุษย์ไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนเองแล้วหาประเสริฐไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่า พระพุทธศาสนาให้คุณค่ากับการกระทำของมนุษย์และสัตว์เท่า ๆ

กัน แม้จะมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องศีลในพระวินัยนั้นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง แต่พระพุทธศาสนาก็แยกแยะให้เห็นว่า การฆ่ามนุษย์ที่มีคุณธรรมสูงนั้น เลวร้ายยิ่งกว่าการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ที่ไร้คุณธรรม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า พระพุทธศาสนาสนับสนุนการฆ่าสัตว์อื่น และเป็นเผ่าพันธุ์นิยมตามแบบตะวันตก เพราะไม่ได้มุ่งไปที่สภาวะหรือรูปร่างลักษณะภายนอก แต่พระพุทธศาสนาเน้นไปที่สภาพทางจิตใจที่เป็นนามธรรม หรือให้คุณค่ากับการกระทำของคนและสัตว์ สัตว์ต่าง ๆ หากทำร้ายมนุษย์ก็ย่อมได้รับการตำหนิเช่นกันกับคนที่ไปฆ่าสัตว์หรือแม้กระทั่งพืช โลกทัศน์ของพระพุทธศาสนาจึงเด่นชัดในเรื่องดังกล่าวนี้

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- ปิ่น มุกกันต์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11/2 ขนาดตัวอักษรใหญ่. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **หลักพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กาญจนบุรี: สหทัยพัฒนาการพิมพ์, 2542.
- สมภาร พรหมทา. **มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2548.
- Singer, Peter. “All Animals Are Equal”. In *Environmental Philosophy. From Animal Rights to Radical Ecology*. edited by Michael Zimmerman et. al, 26-40. New Jersey: Prentice Hall, 1998.
- Colette Sciberras. **Buddhism and Speciesism: on the Misapplication of Western Concepts to Buddhist Beliefs**. *Journal of Buddhist Ethics*15, (2008).

พิธีแห่นาหะจุยประจำปีของปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว
อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

The “Saen Ahayajuy” Annual Ritual of Prasart Phosridhatu, Kuakeaw
Sub-district, Samrongtap District, Surin Province

กฤษณ์นัท แสงมาศ, ยโสธรา ศิริภาพระภากร
Kruedsanan Sangmad, Yasothara Siriphaphakorn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus
E-mail: ton_samroeng@hotmail.com

ได้รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 7 มิถุนายน 2562

Received: May 9, 2019; Revised: June 6, 2019; Accepted: June 7, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความสำคัญที่เป็นพื้นหลังของความเชื่อใน
ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ ซึ่งกลายเป็นพิธีกรรมประจำปีของการนมัสการดวงวิญญาณบรรพบุรุษใน
ปราสาทศรีธาตุ ในชุมชนหรือบ้านโพธิ์ศรีธาตุ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนมีความ
เชื่อเรื่องวิญญาณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาพันปี คนในชนบทมีวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับ
ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีของการจัดพิธีกรรมประจำปีเพื่อบูชาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ
ก่อนที่พืชจะเติบโต เป็นเทศกาลประจำปีของชุมชน ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ฐานคติความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติอันเป็นที่มาของประเพณีแห่นาหะจุย
ทำให้เกิดวัฒนธรรมเชิงพิธีกรรมและบวงสรวงเช่นไหว้ต่อวิญญาณที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีความ
เชื่อว่าอาจสถิตอยู่ในปราสาทอันเป็นเทวสถาน ตามลัทธิไสยกายที่บูชาพระศิวะ ซึ่งมีความเชื่อ
ว่าดวงวิญญาณมีมาตั้งแต่สมัยโบราณนับพันปี ให้ชุมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ อำเภอสำโรงทาบ
จังหวัดสุรินทร์ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องพึ่งพิงอาศัยธรรมชาติและฟ้าฝน ด้วยเหตุนี้เองจึงต้อง
จัดเครื่องพิธีกรรมบูชาแห่นาหะจุยประจำปีก่อนการลงทำการเพาะปลูกทุกปี คือ พิธีกรรม
แห่นาหะจุยบูชาเพื่อความอุดมสมบูรณ์จาก อาหะจุย ซึ่งสถิต ณ ปราสาทวัดโพธิ์ศรีธาตุ อัน
เป็นศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนแห่งนี้มานานนับพันปี

จุดประสงค์พิธีกรรมแห่นาหะจุยเพื่อความอุดมสมบูรณ์ และความเป็นสิริมงคลใน
การเพาะปลูก หรืออาจเป็นการบอกกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเคารพนับถือ และศรัทธา
พิธีกรรมการบวงสรวงทุกปีของกลุ่มชาวไทยภูเขา จัดประกอบขึ้นในข้างขึ้น 5 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

ก่อนการลงทำการเพาะปลูก และเป็นประเพณีเล็ก ๆ ที่ชาวชุมชนนี้ยังให้ความนับถือ และยังมี การรักษาสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: แชนอาหยะ, ปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

This article aims to present the important of back ground of super natural belief which becomes an annual ritual of worshipping to the Holy Spirit in Prasart Phosritard. In the community or Ban Phosritard Samrongtap District Surin province has a belief of spirit which inherited from ancestor for thousand years. The rural people have the way of life which depends on the natural resource, raining, it will be the case of holding an annual ritual of worshipping for the abundance of nature before to grow the plants, it is a festival in a year of the community to the belief which inherited to the present day.

The belief base of supernatural power, which is the origin of the San Ahya Jui tradition, creates a ritual culture and sacrifices to the spirits that are believed to be holy. People believed that soul was in the castle as a temple according to the Siva Sect of Hinduism which worshiped Shiva who is believed that the soul has existed since ancient times for thousands of years to Community of Banphosridhatu, Samrongtap District, Surin Province. There is a way of life that is dependent on natural habitat and rainy sky. For this reason, it is necessary to arrange the annual ritual worship of San Ahya Jui, which is performed every year as a ritual of San Ahya Jui worship for the abundance from Ahya Jui, who was present at the ceremony. Wat Phosridhatu Castle Which is a sacred place in this community for thousands of years

The purpose of the ritual “San Ahya Jui” for abundance and the prosperity of cultivation or may be a declaration of sacred things that are respected and faithful to the worshipping ritual of the Thai Kui group every year arranged in the half moon nights, 3 months of every year before planting And it is a small tradition which this community still respects and still have to maintain the present.

Keywords: San Ahya Jui, Prasat Banphosritard, Surin Province

1. บทนำ

ความเป็นมาของการแซนอาหะจุนั้น มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ถ้าจะอธิบายว่ามนุษย์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาท่ามกลางธรรมชาติ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องพึ่งพิงอาศัยและมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย การที่มนุษย์ต้องพึ่งพิงอาศัยธรรมชาติอยู่ตลอดเวลาตัวเอง ทำให้ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ความแปรปรวนของธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจหรืออธิบายได้ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกที่ว่าธรรมชาตินั้นมีพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ก่อทั้งคุณและโทษ ทำให้มนุษย์เกิดความยำเกรงและหวาดกลัว สิ่งนี้เองจึงเป็นมาของอำนาจที่เหนือมนุษย์ที่เรียกว่า เทพเจ้า เทวา อารักษ์ หรือพลังแห่งภูตผีปีศาจ ที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติคอยควบคุมอยู่ (พระมหาวิระ สุขแสง, 2550: 1) สามารถสรุปความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อพลังอำนาจที่ไม่สามารถอธิบายได้ (วิลาลินี ศรีนุเคราะห์, 2543: 1) ได้ดังนี้ ความเชื่อในอำนาจธรรมชาติ เชื่อว่าธรรมชาติมีอำนาจ สามารถดลบันดาลให้เกิดทุกข์ สุขแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงให้ความเคารพยำเกรงและพยายามเอาใจธรรมชาติเพื่อให้ธรรมชาติให้สิ่งที่ตนปรารถนา เชื่อในอำนาจวิญญาณ ผีสงฆ์เทวดา เป็นความเชื่อที่วิวัฒนาการมาจากความเชื่อแบบดั้งเดิม คือเชื่อว่าในธรรมชาติมีจิตวิญญาณครอง

วิญญาณเหล่านั้นสถิตอยู่ในธรรมชาติ และเป็นผู้ควบคุม ให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ ทั้งในด้านที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่มนุษย์ เชื่อในพลังอำนาจอันลึกลับว่าเป็นเทพเจ้า เทวดาที่รักษา ก้อนหิน ทางน้ำ ปราสาทเก่าแก่ ของโบราณรวมถึงสัตว์ที่อาศัยในป่าเขาถ้ำนาไพร เป็นความเชื่อที่พัฒนามาจาก ความเชื่อเรื่องวิญญาณอีกชั้นหนึ่ง คือเชื่อว่ามีวิญญาณ หรือ เทวดาประจำอยู่ในธรรมชาติทุกประเภท เทพเจ้าเหล่านั้นมีอารมณ์ รัก ชอบ โกรธ หลง แต่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นผู้ที่กระทำการประกอบพิธีกรรมในด้านนี้ จึงพยายามเพื่อเอาใจเทพเจ้า หรือ วิญญาณเหล่านั้น ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยวิธี เช่น ไหว้ สังเวย เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพยายามสร้างรูปเคารพขึ้นมา เพื่อเคารพบูชาอีกด้วย ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์ในสมัยโบราณจึงนับถือธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขา แม่น้ำ จอมปลวก เป็นต้น เป็นที่พึ่งหรือสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ด้วยความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ต้องมีอำนาจลึกลับสิ่งสถิตอยู่ และมีการทำพิธีกรรมการเช่นสรวง กราบไหว้บูชา เป็นต้น เพื่อเอาใจอำนาจลึกลับเหล่านั้นมิให้กระทำอันตราย และหวังผลให้ตนได้ในสิ่งที่ปรารถนาอีกประการหนึ่งด้วย แซนอาหะจุนกับความเชื่อเรื่องฝนฟ้าเพื่อความอุดมสมบูรณ์ บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากอดีต เป็นความเชื่อที่มีต่อปราสาทโบราณ ที่มีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองรักษา นั่นคือ วิญญาณอาหะจุน (วิญญาณผู้รักษาหมู่บ้าน) ที่เป็นอารักษ์ประจำ ปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ที่มีอิทธิพลต่อชุมชน กลุ่มประชากรที่พูดภาษาไทย โดยเฉพาะในพื้นที่บ้านโพธิ์ศรีธาตุ เป็นกลุ่มชาวไทยภูเขาที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อพิธีกรรม

ประเพณี ของกลุ่มได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะบ้านโพธิ์ศรีธาตุยังคงมีประชากรที่ใช้ภาษาญ้อยอยู่ประมาณร้อยละ 90 ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในอีสานตอนใต้เกิดผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยต้องยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนชาวไทยญ้อยที่นับถือพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันกลุ่มชาวไทยญ้อย ที่บ้านโพธิ์ธาตุ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมญ้อยของตนอย่างเคร่งครัด ทั้งการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของคนในพื้นที่ เช่น ประเพณีการแซนอาหะญู ประจำปี เป็นพิธีกรรมการแซนอาหะญูของชาวบ้านโพธิ์ศรีธาตุ เป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาเป็นมาแต่โบราณ ซึ่งเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ฝนฟ้า การเริ่มต้นในการประกอบพิธีกรรมจะมีการบอกกล่าวให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันก่อนที่จะจัดพิธีกรรมขึ้น โดยจะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเตรียมการ และจะให้ความสำคัญทุกครั้งที่ต้องกระทำพิธีกรรมในหมู่บ้าน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นระบบความเชื่อของกลุ่มชาวไทยญ้อยที่ควรศึกษา เพราะถือว่าเป็นระบบความเชื่อที่มีบทบาทในการสร้างคนให้ผูกพันกับท้องถิ่น สร้างความสามัคคีให้ชุมชนมีความสุข มีความใกล้ชิดและเคารพต่อธรรมชาติอันเกิดจากพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาวไทยญ้อยของหมู่บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ให้คงอยู่ต่อไปและเห็นคุณค่ามากขึ้น ให้ความสำคัญมากขึ้น และอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกกุลหลานต่อไป

น้ำคือชีวิต

น้ำคือชีวิตเป็นสิ่งที่น้ำพาความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ และการเกษตรกรรมทำนาทำไร่ ของผู้ที่ยังต้องทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา เป็นต้น มีโบราณสถานอันเป็นศาสนาสถาน ทางลัทธิไศวนิกาย (บูชาพระศิวะ) ตามศาสนาพราหมณ์ที่มีการเผยแผ่และมีอิทธิพลเมื่อพันปีก่อน แห่งนี้จัดเป็นจุดที่สำคัญมากในการสร้างเทวสถานขนาดใหญ่ เพื่อถวายแด่เทพเจ้า นั่นคือ พระศิวะนั้นเอง ตามคติทางศาสนาพราหมณ์นั้นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นจำเป็นต้องสร้างปราสาทเพื่อประทับเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่สถิตของดวงพระวิญญาณแห่งเทพเจ้าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามฐานคติของศาสนาพราหมณ์นี้เองจึงสมมุติว่าภูเขาปราสาทนี้เป็นดั่งเขาไกรลาส อันเป็นที่สถิตแห่งเทพเจ้านั้นคือ พระศิวะ นั้นเอง

ที่มาของภาพ: ผศ.ภุชงค์ แสงมาศ, 1 กุมภาพันธ์ 2560.

อธิบายภาพ ปราสาทโพธิ์ศรีธาตุ การจัดดอกไม้ เครื่องเซ่นไหว้โดยรอบเพื่อทำการบูชา วิญญาณศักดิ์เทพเจ้าตามที่ปรากฏว่าศาสนสถานแห่งนี้เป็นที่ประทับเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ การนำเครื่องเซ่นไหว้เพื่อนำมาบูชาสถานนี้ แสดงให้เห็นถึงชาวไทยภูยกึ่งที่มีการเคารพบูชาเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่มาแต่โบราณ

น้ำ นั้นหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ที่มนุษย์มีความต้องการในการทำการเกษตรกรรม ชาวไทยภูยกึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาเสียโดยมาก เมื่อถึงเวลาทำการบวงสรวงเซ่นไหว้ประจำปี สิ่งที่ปรารถนานั้นคือ น้ำท่า เพื่อความอุดมสมบูรณ์นั่นเอง ดังนั้นปราสาทโบราณของบ้านโพธิ์ศรีธาตุ จึงเปรียบเหมือนที่พึ่ง และมีความเชื่อว่า บรรพบุรุษของตนเอง ที่รู้จักกันนั้นคือ อาหะยง (เทพบริบาล) จะประทานความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นได้ จึงมีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่รักษาปราสาท มีนามว่า อาหะยง เป็นเทพบริบาลและรักษาตลอดจนเป็นเทพผู้ดูแลบ้านเมืองนี้

2. พัฒนาการประเพณีการบวงสรวงที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ได้มีการสืบทอดมาเป็นมรดกของชุมชน การสืบทอดความเชื่อของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ความเชื่อของมนุษย์ได้วิวัฒนาการ ซึ่งความเชื่อของมนุษย์มีลักษณะการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางศาสนาที่มีระบบมากขึ้น และมีเหตุผลมากขึ้นตามลำดับ พัฒนาการของความเชื่อของมนุษย์ที่แสดงออกเป็นพิธีกรรมการบวงสรวง ของอารยธรรมอินเดียโบราณ ในยุคก่อนพุทธกาลหมายเอาระบบความเชื่อที่คนในอินเดียยึดเอามาเป็นทั้งบัญญัติทางศาสนาและสังคม ซึ่งนักปราชญ์ทางภารตวิทยาได้กล่าวไว้ว่าเริ่มต้นเมื่อ ประมาณ 1,000 ปี ก่อนพุทธศักราช (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 760) และมีพัฒนาการทางด้านความเชื่อมาจนถึงการเสด็จอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า ประมาณ 45 ปี ก่อนพุทธศักราช มีการพัฒนาการมาจากความเชื่อเรื่องของพรหมลิขิต จึงหมายถึง อำนาจที่กำหนดความเป็นไปของชีวิต (สุนทร ณ รัชชี, 2545: 3) เชื่อกันว่า พระพรหมจะเขียนไว้ที่หน้าผากของเด็กซึ่งเกิดมาได้ 6 วัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 760) อธิบายความหมายของพระพรหมเอาไว้ว่า พระพรหม มีความหมายเป็นสองนัย ประการแรก คำว่า พรหม หรือ พรหมัน เป็นคำกลาง ๆ หมายถึง วิญญาณอันสูงสุดของจักรวาล ดำรงได้ด้วยตนเองเป็นนิรันดร์ เป็นที่เกิดและที่รวมของสรรพสิ่ง ไม่มีรูปร่าง ไม่ใช่วัตถุ ไม่สามารถเห็นได้ ไม่เกิด ไม่มีใครสร้าง ไม่มีเบื้องต้นและที่สุด ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่สามารถเข้าใจได้โดยประสาทสัมผัส ปรากฏทุกหนทุกแห่ง ทั้งในสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต หมายถึง พระพรหมนั้นเป็นต้นเหตุของสรรพสิ่ง ประการที่สอง พระพรหม หมายถึง เทพเจ้าผู้ชาย เกิดจากพรหมันซึ่งเป็นจิตวิญญาณสูงสุด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นบุคลาธิษฐานของพรหมนั่นเอง มีลักษณะพระวรกายสีแดง สีเขียวสี่เศียร มีหงส์เป็นพาหนะ

ในศตวรรษที่ ๑๖ กล่าวไว้ว่า เมื่อพระองค์ได้เกิดจากวิญญาณสูงสุดแล้ว พระองค์ก็ได้สร้างเทพเจ้าขึ้น แล้วก็รับสั่งให้ไปประจำสถานที่ต่าง ๆ เช่น ให้พระอัคนี ประจำพื้นโลก พระ

วายุ พระจำสวรค์ และพระสุริยะ ประจำท้องฟ้า ในสมัยพราหมณ์ พระพรหม ถูกสร้างขึ้นมาจากในสถานะเทพเจ้าสูงสุดซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกามารมณ์ เป็นเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งและกำหนดชะตากรรมชีวิตบนโลกมนุษย์ (दन्य षायोथा, 2538: 6) เมื่อความเชื่อของมนุษย์ถูกผูกติดกับความเชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง เป็นผู้กำหนดบทบาททั้งหมดของชีวิต และการบันดลในสิ่งที่พึงปรารถนา การกระทำทุกอย่างของมนุษย์จึงต้องขึ้นต่อพระพรหม ต้องประกอบการกระทำเพื่อให้พระพรหมพอใจ ความเชื่อในอมตภาพวิญญาน พัฒนาการเกี่ยวกับพิธีกรรมการบวงสรวง คือ ความเชื่อในเรื่อง อมตภาพวิญญาน คือ ความเชื่อในความไม่แตกดับของวิญญาน ซึ่งในศาสนาพราหมณ์เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า อาตมัน หรือ ชีวาตมัน ชีวาตมันนี้เป็นส่วนที่เป็นสาระของชีวิตและสิ่งสถิตอยู่ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทุกประเภท แม้เทวดาเองก็มีชีวาตมันสิงอยู่ ร่างกายนี้อาจแตกดับสลายได้และชีวาตมันจะยังคงอยู่ต่อไป (สุนทร ณ รัชชี, 2545: 40) ได้กล่าวกับเรื่องนี้ไว้ว่า มนุษย์แต่ละคนมีชีวาตมันเป็นแกนกลางของชีวิต ร่างกายมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและสลายไปในที่สุด ส่วนชีวาตมันนั้นจะคงอยู่ในสภาพเดิมตลอดไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือสลายตามไปด้วย ทั้งนี้ก็โดยที่ชีวาตมันเป็นส่วนหนึ่งแห่งอาตมัน ๆ เป็นส่วนหนึ่งแห่งกาลหรือปรมาตมัน ในเวลาที่คนตาย ชีวาตมันจะละทิ้งร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดเก่าไปชุดใหม่ (สุนทร ณ รัชชี, 2545: 40) ดังนั้นแนวความเชื่อเรื่องความไม่แตกสลายของวิญญานหลังการตายของสิ่งมีชีวิต จึงมีส่วนในพัฒนาการของพิธีกรรมการบวงสรวง เพราะธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องตายในที่สุด แต่เมื่อตายแล้วก็เชื่อว่าชีวิตจะจบสิ้นลงอยู่แค่นั้น เมื่อตายร่างกายสลายไปแต่วิญญานไม่ได้สลายไปด้วย แต่จะออกจากร่างเร่ร่อนไปตามกรรมสู่ภพชาติใหม่ หรือ อาจสิงอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งวิญญานเหล่านั้นอาจจะมากระทำสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดีแก่ตนได้ จึงมีการบูชาบวงสรวงเพื่อให้วิญญานเหล่านั้นพอใจ

3. ประวัติบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

ความเชื่อที่มีต่อปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ

ความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีแซนอาหะจุยของชาวชุมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ เป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน ที่มีความเชื่อพิธีกรรม ที่สวดสรงอยู่ในประเพณีแซนอาหะจุย นี้ด้วย การแซนอาหะจุย นี้สิ่งที่สำคัญซึ่งคิดว่าเป็นพิธีกรรมร่วมของกลุ่มคนที่ทำพร้อมกันทุกเรือนในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตรงกันคือประเพณีเช่นไหว้บรรพบุรุษที่เรียกว่า “แซนอาหะจุย” ประเพณีดังกล่าวนี้จะเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นหมุนเวียนเป็นประจำทุกปี เป็นกิจกรรมในระบบครอบครัว ปู่ย่า ตายาย และคนในชุมชนทั้งหมดจะให้ความสำคัญมาก ที่มาทำพิธีกรรมเช่นไหว้ร่วมกันผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิกของครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่นับถือ ปราสาทที่สถิตดวงวิญญานของอาหะจุย (วิญญานศักดิ์สิทธิ์) โดยจะมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรม คือ เรียกว่า เฒ่าจ้ำ หรือ ผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านที่มีความรู้ในการทำพิธีกรรมบูชา กล่าวเช่นไหว้ (สัมภาษณ์นายวัน ทองดาษ, 1/2/2560)

ตามฐานคติทางความเชื่อที่ปรากฏในปราสาทโบราณพันปี ชาวไทยภูเขา หรือชุมชนนี้มีความเชื่อมาตั้งแต่สมัยสร้างบ้านแปลงเมืองมาแล้ว มีความเชื่อว่าเป็นของเก่าของแก่ เป็นของโบราณที่มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เมื่อผู้ใดเกิดความเจ็บป่วย ไม่สบาย อยู่ไม่เย็นเป็นไม่สุขมีเรื่องเดือดร้อนก็จะมาบาบนของพร ปรากฏว่า หาย และได้รับสิ่งดี ๆ ทุกรายไป ชาวบ้านนี้มีความเชื่อมาก ถึงความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการเซ่นไหว้ประจำทุกปี และพิธีกรรมแซนอาหะจุยกับวิถีชีวิตชาวไทยภูเขาจะมีความผูกพันเกี่ยวเนื่องกับการทำการเกษตร น้ำ ฝน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายไม่ว่าจะประกอบกิจการใด ๆ ก็ตามชาวไทยภูเขาจะต้องมีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอ ในคติความเชื่อของชาวไทยภูเขาจะมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ เทวดาอารักษ์ ชาวบ้านเชื่อว่าผีวิญญาณเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจที่สามารถให้คุณหรือให้โทษได้แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมแซนอาหะจุย ก็อาจเกิดความแห้งแล้ง หรือข้าวปลาอาหารอาจไม่สมบูรณ์ได้ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าและเชื่อผีวิญญาณ นั้นจะตลบันดาล ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย (สัมภาษณ์ นายเลี่ยม ทองดาษ, 1/2/2560)

ชาวไทยภูเขา ได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้คนมีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยผ่านพิธีกรรมแซนอาหะจุย ที่ชาวไทยภูเขาให้ความเชื่อนับถือ ที่เป็นแบบวัฒนธรรมแบบเดียวกันที่ได้นับถือกันเรื่อยมาจากอดีตจนมาถึงปัจจุบันนี้

ความเชื่อที่มีต่อ ปราสาทโพธิ์ศรีธาตุ ที่เป็นโบราณสถานที่ถูกสร้างขึ้นตามที่ปรากฏในแผนป้าย ได้กล่าวว่า เป็นการสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 แห่งอาณาจักรขอมโบราณพันปี (สัมภาษณ์ นายเภา แสงอุ่น, 1/2/2560) ที่มีการสร้าง ปราสาท เพื่ออุทิศถวายแด่เทพเจ้าสูงสุดในสมัยนั้น ปราสาทวัดโพธิ์ศรีธาตุนี้เป็นโบราณสถานที่ถูกสร้างขึ้นมานาน (สัมภาษณ์ นายประภาส ทองดาษ, 1/2/2560) ความเชื่อที่มาต่อองค์ปราสาท ตามคติความเชื่อของชาวบ้าน ชุมชนนี้ มีความเชื่อว่า วิญญาณที่เรียกว่า อาหะจุย ที่ศักดิ์สิทธิ์ นั้นได้สิงสถิตประทับอยู่ที่ปราสาทนี้เมื่อถึงงานวาระ แซนอาหะจุย ของชาวไทยภูเขานั้นก็จะรวมกันมาที่นี้เพื่อทำการ บูชา ทำพิธีกรรมแซนอาหะจุย เพื่อความเป็นมงคลที่วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาจะมีการบวงสรวง เซ่นไหว้ ทุก ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี และเป็นประจำทุกปีจะทำพิธีกรรมนี้เมื่อถึงวาระเซ่นไหว้ปราสาทนี้

ความเชื่อที่มีต่อการ แซนอาหะจุย

ความเชื่อและพิธีกรรมนี้มีผลต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของชาวไทยภูเขาที่มีต่อความเชื่อใน ปราสาทโบราณและวิญญาณที่สถิตอยู่ในปราสาท นั่นคือ อาหะจุย ที่สถิตอยู่ในปราสาทโบราณ มีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทับอยู่ เป็นอารักษ์ที่มีความวิเศษมาก ในอดีตเคยมีผู้คนประสบพบเจอสิ่งเหนือธรรมชาติ และมีผู้คนมาบนบาน ศาลกล่าวในเรื่องราวต่าง ๆ

ก็เกิดผลสำเร็จ เมื่อเกิดความแห้งแล้ง ชาวชุมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุจะรวมกลุ่มกัน แห่ดอกไม้ ธูป เทียน เครื่องเซ่นไหว้ บายศรีต่าง ๆ ไปที่ปราสาทแสดงถึงความเชื่อที่มีความเชื่อว่า อาหะญูย ที่สิงสถิตอยู่ที่ปราสาท อธิฐานขอฝน ขอน้ำ เพื่อการทำไร่ไถนา ก็ปรากฏว่ามีฝนตกลงมาจึงเป็นที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของปราสาท (สัมภาษณ์ นายวัน ทองดาษ, 1/2/2560) และความเชื่ออย่างมากในชุมชนแถบนี้ เมื่อมีการเซ่นไหว้จะทำการประกอบพิธีกรรมวางเครื่องเซ่นไหว้นั้นไว้รอบปราสาท โดยจัดเครื่องเซ่นไหว้ตามความเชื่อท้องถิ่นนี้ เพราะเชื่อถือว่าเป็นจุดที่ศักดิ์สิทธิ์ และสามารถสื่อถึงวิญญาณ อาหะญูยได้

ที่มาของภาพ: ผศ.ภุชงค์ แสงมาศ, 1 กุมภาพันธ์ 2560.

พัฒนาการแซนอาหะญูย ของชาวไทยภูเขา บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอ ลำโพง จังหวัดสุรินทร์ มีพัฒนาการมาตามลำดับ การแซนอาหะญูยในปัจจุบันนี้มีการให้ความเห็นของความเชื่อและพิธีกรรมการแซนอาหะญูยมากขึ้นกระทั่งเห็นความสำคัญจึงมีการปฏิบัติตามกันมาจนถึงปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มชุมชน และมีการเพิ่มพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นความสำคัญต่อชุมชนที่บรรพบุรุษพาทำ ซึ่งมีความเชื่อว่า พิธีกรรมดังกล่าวจะนำมาซึ่งความสำเร็จอุดมมงคลของพิธีกรรมนั้น คือ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาจิต พิธีกรรมมีความสำคัญมากในทางศาสนา หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงเรื่องพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องที่มีอำนาจสำหรับมนุษย์ได้ใช้สร้างความยิ่งใหญ่ (Denny sergeant, Global Ritualism, พิธีกรรมของโลก แปลโดยทิพย์อาภา, 2542: 243-253) พิธีกรรมจึงเป็นของทั้งไม่ได้ในทางจิตวิทยาการประกอบพิธีกรรมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มุ่งใจชุมชนได้ในขณะประกอบพิธีทางศาสนาทุกคนจะเฝ้าบริบทและทำในสิ่งเหมือนกันพร้อมเพรียงกันซึ่งดูแล้วน่าเลื่อมใสพอทำบ่อย ๆ เข้าก็จะให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ทางใจขึ้น

พิธีกรรมมักเกิดจากประสบการณ์และความเชื่อของมนุษย์นำไปสู่การสร้างสิ่งเคารพบูชาจากนั้นก็กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาจึงกล่าวได้ว่าความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมขึ้น พระพุทธศาสนามีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายซึ่งมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกทางศาสนามีผลกระทบต่อบรร่างกายจิตใจของมนุษย์ การบูชาดอกไม้ธูปเทียน เมื่อมีจิตที่สมนึกที่ดีในศาสนาจะเห็นได้ว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่พึ่งทางใจเป็นหลักใช้ในการจัดทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์มุ่งทำดี โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นสิ่งที่มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นการกระทำในสิ่งที่คิดว่าจะเป็นผลดีแก่ส่วนรวมเป็นการสร้าง

ความรู้สึกทางด้านดีเกี่ยวกับศาสนาจึงควรสร้างด้วยการมีพิธีกรรม เช่น สวดมนต์ ทำบุญ เป็นสิ่งที่จะขาดเสียมิได้ ให้เป็นหน่วยเดียวกันมีความรู้สึกร่วมกันทำให้ศานามั่นคงและอยู่คู่มนุษยชาติต่อไป (นภาจรี นำเบญจพล, 2537: 3) การประกอบพิธี การแห่นาหะจุยของชาวไทยภูมิมชนนี้ความเชื่อของชาวมชนที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งบรรพบุรุษพาทำ ซึ่งมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น วิญญาณ เทวดา อารักษ์ ที่ประจำปราสาทโบราณ และตามต้นไม้ขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นโดยรอบ วัดโพธิ์ศรีธาตุ ที่มีความเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาลได้ เพื่อให้ชาวนามีน้ำทำนาเพื่อการเกษตรนั่นเอง ความเชื่อนี้ยังมีอยู่ในปัจจุบันนี้ และยังมี การประกอบพิธีกรรมแห่นาหะจุยอยู่ในชุมชน บ้านโพธิ์ศรีธาตุ แม้ทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาที่ถูกผสมผสานเข้ากับศาสนาความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นทำให้เนื้อหาของเรื่องพิธีกรรม มีความสลับซับซ้อนแตกต่างไปจากพุทธกาลมาก แต่ถึงอย่างนั้น เรายังสามารถเห็นถึงอิทธิพลและร่องรอยของความเชื่อของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพิธีกรรมดังกล่าวอยู่ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการแห่นาหะจุยของชาวมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ (สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 1/2/2560) ที่ชาวมชนได้จัดให้มีการทำบุญ และเจริญพระพุทธมนต์หลังจากการเซ่นไหว้ ปราสาท เสร็จชาวบ้านจะมีพิธีทำบุญด้วย ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิม กับพระพุทธศาสนาและมีความสัมพันธ์กันได้อย่างลงตัว มีระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องเพราะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องเคารพและยังสืบทอดปฏิบัติกันมาในสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะสังคมชาวไทยภูมิมชนนี้ของวัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ทั้งในพิธีกรรมทั้งที่เกี่ยวกับชีวิตและพิธีกรรมเป็นมงคลนั้นส่วนใหญ่จะมีรายละเอียดที่คล้ายกันแต่จะแตกต่างบ้านในรายละเอียด (ศิริพร สุเมธรัตน์, 2535: 367) ที่บ่งชี้เจตนารมณ์ของความสำเร็จในพิธีกรรมนั้น จึงต้องมีการจัดสิ่งของเครื่องใช้เพื่อเป็นการเตรียมการ สิ่งของที่ต้องเตรียม และการเตรียมการในบริบทอื่น ๆ ที่จำเป็นในการประกอบพิธีกรรมแห่นาหะจุย นั่นคือ มีการจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้มีพิธีกรรมความเชื่อและ ขั้นตอนการประกอบพิธีแห่นาหะจุยด้วย

อาหะ ตามความเชื่อของชาวไทยภูมิมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ

ความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีแห่นาหะจุยของชาวมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทับ จังหวัดสุรินทร์ เป็นความเชื่อพิธีกรรมประเพณีที่มีการสืบทอดมาจากสมัยบรรพบุรุษ มีความเชื่อว่า อาหะนี้ คือ วิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็น ปู่ตา ผู้รักษา ชุมชน บ้านเมือง ลูกหลานของชาวไทยภูมิมชนนี้ มีวิวัฒนาการความเชื่อว่าเป็นวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถให้คุณ และโทษได้ เป็นใหญ่ในหมู่บ้านชุมชน ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงในการควบคุมดูแลรักษาให้เกิดความเป็นสิริมงคลในพื้นที่ด้วย และอีกความเชื่อหนึ่งของชาวไทยภูมิมชนนี้คือ อาหะจุยนี้เป็นเทพ หรือ เทพารักษ์ ที่ให้ฝน ฟ้าตกต้องตามฤดูกาลด้วย และให้ข้าน้ำ อุดมสมบูรณ์ด้วยการแห่นาหะจุยนี้สิ่งที่สำคัญซึ่งคิดว่าเป็นพิธีกรรมร่วมของกลุ่มชุมชนที่ทำพร้อมกันทุกเรือนใน

ระยะเวลาที่กำหนดไว้ตรงกันคือประเพณีเช่นไหว้บรรพบุรุษที่เรียกว่า “แซนอาหะประจำปี” ประเพณีดังกล่าวนี้เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน ที่มาทำพิธีกรรมเช่นไหว้ร่วมกันผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิกของครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่นับถือ อาหะจุย เหมือนกัน โดยจะมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรม คือ อาจารย์ประจำชุมชน หรือ ผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่ และผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทั้งหมด สิ่งของที่ใช้ในการเช่นไหว้ประกอบด้วยเครื่องบูชา เครื่องเช่นไหว้ซึ่งหาได้ตามท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีก๋อข้าว ที่ใช้ใบขนุนรอง แล้วใส่ข้าวบนใบขนุนที่ใช้เป็นเครื่องเช่นไหว้ในพิธีกรรมเพื่อจะใช้ไว้สำหรับบูชาพระแม่โพสพ ข้าวของ ปลา ไก่ เป็ด และเตรียมสถานที่ในการประกอบพิธี (สัมภาษณ์ นายประสงค์ แสงอุ่น, 1/2/2560)

อาหะจุย วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยกูย

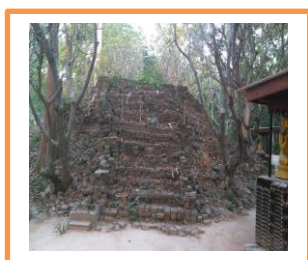
กำเนิดจากความเชื่อในอำนาจเทพเจ้า ความเชื่อของมนุษย์ที่เริ่มสร้างจินตนาการต่อเบื้องหลังของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติที่เกิดขึ้น โดยมนุษย์เกิดจินตนาการต่อสิ่งนั้นว่าต้องมีผู้บันดาลให้เป็นไป อันเดียวเป็นความคิดที่เกิดจากแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพราหมณ์ในยุคแรก ๆ คือยุคพระเวท ประมาณ 1,500 – 900 ปีก่อนคริสตกาล เกิดจากสภาพธรรมชาติ คือ มนุษย์เห็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ กลางวัน กลางคืน ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า น้ำ ไฟ เป็นต้น จึงเกิดความอัศจรรย์ใจ เกิดจินตนาการว่าเบื้องหลังของธรรมชาติเหล่านั้นต้องมีผู้มีอำนาจ คือ มนุษย์ใส่ความรู้สึกให้แก่ธรรมชาติ ลักษณะของเทพเจ้าในพระเวทนี้ถือว่ามียูปร่างเหมือนมนุษย์ แต่เนื่องจากการที่เทพเจ้าเหล่านั้นวิวัฒนาการขึ้นมาจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ จึงมีการพรรณนารูปร่างของเทพเจ้าในแง่ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ว่าเป็นจากธรรมชาติที่มีตัวตน (พรพรหม ชลรัตน์, 2544: 14) คนพื้นเมืองของอินเดียนับถือและบูชาโลกธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม รวมทั้งต้นไม้ใหญ่และภูเขา แนวความคิดและความเชื่อนี้มีลักษณะเป็นวิญญาณนิยม (Animism) แบบคนในสมัยโบราณทั่วไปนั่นก็คือ ถือและเข้าใจว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ

วิญญาณเช่นกล่าวนี้ สามารถที่จะให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงมีพิธีบูชาเช่นสรวงเพื่อเอาอกเอาใจไม่ให้บันดาลสิ่งที่มีโทษเป็นภัยพิบัติเกิดขึ้นแก่มนุษย์ เมื่อเวลาผ่านไปวิญญาณเหล่านั้นได้ถูกยกย่องขึ้นเป็นเทพเจ้า (สุนทร ณ รัชชี, 2545: 13) กำเนิดจากความเชื่อในอำนาจภูตผี การเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูต ผี ปีศาจนั้นมีมาตั้งแต่มนุษย์เกิดมาในโลก และยังไม่มีศาสนาหรือลัทธิ ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับว่ามีอำนาจทำให้เกิดเหตุการณ์ได้ สามารถถ่ายทอดกันไปจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่งได้ และถ่ายทอดจากธรรมชาติสู่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงทำการอ่อนนอบบูชาเพื่อให้วิญญาณ ภูต ผี ปีศาจ ซึ่งมีอำนาจลึกลับลึกลับพอใจจะได้ช่วยเหลือตนให้พ้นจากอันตรายหรือประสบความสำเร็จได้ (พระมหาหมวด สุภกมโม, 2547: 15) ฐานคติในความเชื่อที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พยายามที่จะอธิบายว่า สิ่งทั้งหลายที่เป็นอาณาบริเวณที่ปรากฏอารยธรรม

ประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาที่จำต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นเสมอ อำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคือ จุกเหนือ หรือสิ่งที่เหนือสุดที่ไม่ควรจำต้อง หรือ ทำลาย แต่เป็นสถานะที่ควรยกย่องเชิดชู เป็นสิ่งสะอาด มีพลัง มีอำนาจวิเศษ ด้วย สิ่งเหล่านี้เองที่มนุษย์มีแนวคิดว่าสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งสูงส่ง และมีอำนาจในอาณาบริเวณนั้นด้วยเมื่อผู้ใดไปกระทำการที่ดั่งาม หรือ กระทำไม่ถูกยอมเกิดมีอันเป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเป็นต้น

พิธีการแซนอาหะจุย

การประกอบพิธีกรรมแซนอาหะจุย นั้นมีการจัดการประกอบพิธีแบบท้องถิ่น และมีการกำหนด กับการต้องจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ดวงสงวของทุกปีด้วย วัน เวลา เดือน สถานที่ที่กำหนด ในการประกอบพิธีกรรมแซนอาหะจุย นั้น ในชุมชนบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทับ จังหวัดสุรินทร์ ในการกำหนดการนั้นในการประกอบพิธีคือ การทำพิธีในการแซนอาหะจุย แบบที่เป็นทางการ ในลักษณะเช่นจะมีการกำหนด วัน เวลา เดือน สถานที่อย่างชัดเจน โดยในการประกอบพิธีกรรมแซนอาหะจุย ดังนี้ งานแซนอาหะจุย ประจำปีของชาวชุมชนที่จะจัดพิธีกรรมแซนอาหะจุย นั้นมี การใช้ คำ การประกอบพิธีกรรมคือ ขึ้น 5 คำ เดือน 3 ของทุกปี และเดือนมกราคมของทุกปี เป็นวันงานทำพิธีแซนอาหะจุยของชาวไทยภูยประจำปี เวลาในช่วงเช้าจะเป็นการเตรียมเครื่องเช่นไหว้ และการเริ่มการเช่นไหว้จะเป็น ในเวลา 06.30 ถึง 07.00 น.

ที่มาของภาพ: ผศ.กฤษณ์ท์ แสงมาศ, 1 กุมภาพันธ์ 2560.

ในการที่จะอธิบาย ถึงการประกอบพิธีกรรมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อของบุคคลในสังคม ที่แสดงออกในรูปแบบลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามจุดประสงค์ โดยแบ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต และ พิธีกรรมที่เป็นมงคล ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตจะเป็นพิธีกรรมที่มุ่งความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรง มุ่งที่จะบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีฤทธิ์เดชบันดาลให้ความคุ้มครองดูแลปกป้องรักษาให้ปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีสิ่งชั่วร้ายมารบกวนให้เกิดภัยอันตราย ให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีอายุยืน รวมทั้งให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ (ศิริพร สุเมธรัตน์, 2535: 400) พิธีกรรมในอีกความหมายหนึ่ง คือ เป็นส่วนประกอบของศาสนาซึ่งประชาชนให้ความสนใจมาก และพยายามปฏิบัติอย่างเคร่งครัด พิธีกรรมบางอย่างอาจมีลักษณะผสมผสานระหว่างศาสนาและไสยศาสตร์หรือมีส่วนประกอบของหลายศาสนาผสมกันทั้งในด้าน

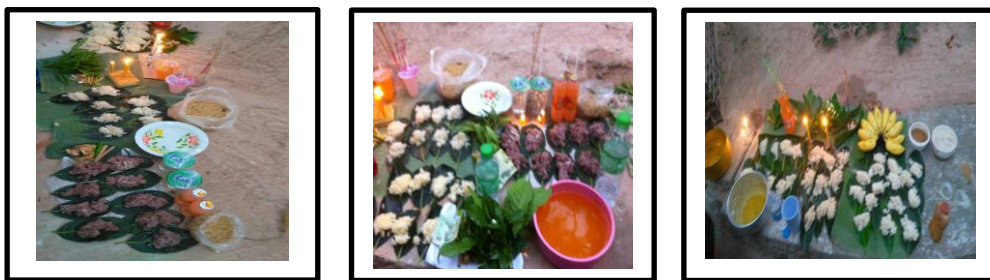
ความเชื่อและการปฏิบัติ หรือการประสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเกือบจะเป็นเนื้อเดียวกัน (สมพร สุขเกษม, 2526: 46) พิธีกรรม เป็นการบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 788) เป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่าง ๆ และคำว่า พิธีการ (Rite) พิธีตามประเพณีทางศาสนาหรือในโอกาสสำคัญพิธีกรรมจะก่ออำนาจพิเศษขึ้นมาเป็นการเพิ่มพลังและสืบอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิต (Richard Lawrence, Unlock Your Psychic Powers ศาสตร์แห่งพลัง, แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, 2542: 206-207) เป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี (Denny sergeant, Global Ritualism, พิธีกรรมของโลก แปลโดยทิพย์อาภา, 2542: 29-35)

สรุปได้ว่าพิธีกรรมแขนงอาหะจุย นั้นคือ พฤติกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัย หรือเพื่อความสูงส่งทางจิตวิญญาณซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมายประเพณีการสั่งสมของวัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน จะต้องเป็นการกระทำที่ปลุกเร้าหรือเรียกร้องให้เกิดปฏิกิริยาหรือ อารมณ์ได้ (พระเทพวิสุทธิ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), 2548: 2) หรืออาจเป็นที่รวมอำนาจบางอย่างที่มนุษย์ให้ความเชื่อถือโดยจิตวิญญาณ จึงเป็นสิ่งที่รวมพลรวมอำนาจ รวมหมู่ รวมคณะเพื่อการกระทำพิธีกรรมบางอย่างเพื่อความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมแขนงอาหะจุยในอดีตผู้วิจัได้ (สัมภาษณ์นางสมใจ บัวทอง, 1/2/2560) ได้กล่าวถึงสภาพบริบทในอดีตว่า ในสมัยแต่ก่อนนั้นบนภูเขาพนมรุ้งนี้มีป่าเยอะมาก ไม่มีใครกล้าขึ้นไป ถ้าจะขึ้นก็เพียงที่ต่ำ ๆ เท่านั้นเพราะมีป่าดงดิบหนาแน่น แต่อดมไปด้วยธรรมชาติ สัตว์เช่นเสือ ช้าง งู และอื่น ๆ อีกมากมาย ตามพนมในจุดที่ประกอบพิธีกรรมก็เช่นกัน มีน้ำไหลผ่านขนาดใหญ่มาก เหตุที่มาของการเช่นไฉนนี้ นั้น เมื่อชาวบ้านเกิดไม่มีฝนทำนา หรือไม่มีน้ำในการเพาะปลูก ลำบากมาก เมื่อรวมกลุ่มไปทำพิธีกรรมบวงสรวง ขอน้ำ ขอฟน เพื่อความอุดมสมบูรณ์แก่การเกษตรของชาวชุมชนด้วย เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการบวงสรวงขอฝนต่อปราสาทโบราณวัดโพธิ์ศรีธาตุ ด้วยเชื่อว่ามีวิญญาณของ อาหะจุยนี้ปกปักรักษาอยู่ และให้ฝนตามที่ชุมชนมีความต้องการ

เครื่อง แขน อาหะ ชาวไทยกูย

1. การจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมแขนงอาหะจุยของชาวไทยกูย จะมีการจัดเตรียมสถานที่ คือ ลานวัดโพธิ์ศรีธาตุ ที่เป็นจุดบริเวณที่ตั้งปราสาทโบราณ ที่มีชื่อเรียกว่า ปราสาทวัดโพธิ์ศรีธาตุ เป็นจุดที่จะทำการบวงสรวงเช่นไฉนบูชาจะมีที่ลาดปูนโดยรอบ ปราสาทที่สามารถวางเครื่องเช่นไฉนได้ ในบริเวณปราสาทโพธิ์ศรีธาตุนี้จะมีพระพุทธรูป ทั้งปาง วางอยู่โดยรอบ และมีพระพุทธรูปวางตั้งอยู่บนปราสาทด้วย แต่สิ่งที่ชาวไทยกูยให้ความเชื่อถือนั้นคือวิญญาณที่รักษาปราสาทแห่งนี้ ที่เรียกโดยรวมตามวัฒนธรรมของชาวไทยกูยว่า อาหะจุยนั่นเอง การเรียกนี้เป็นสัญลักษณ์แทนวิญญาณ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการจัดเตรียมเครื่องสังเวทและเจ้าที่ มีขันครูบูชาอาจารย์ที่จะประกอบพิธีกรรม

2. เครื่องประกอบพิธีกรรมแห่นาหะจุยของชาวไทยภูเขา บ้านโพธิ์ศรีธาตุนี้ ประกอบด้วยข้าวสวยที่รองด้วยใบขนุน ดอกไม้ 1 คู่ หมากพลู 2 คำ บุหรี่ 1 คู่ เทียนจุด 2 เล่ม จุดรูป 3 บ้าง 5 บ้าง 9 บ้าง อาหารคาว เช่น ปลาปิ้ง ไก่ต้ม หมูปิ้ง ของหวาน เช่น ขนมนางเล็ด เหล้าขาว ผลไม้ ขนมห้าตัวต้ม

ที่มาของภาพ: ผศ.กฤษณ์ สว่างมาศ, 1 กุมภาพันธ์ 2560.

4. สรุป

ในความจำเป็นของพิธีกรรมแห่นาหะจุย หรือวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในปราสาทโพธิ์ศรีธาตุ เป็นการบูชาเพื่อวัตถุประสงค์ ฝนฟ้าที่ตกต้องตามฤดูกาล ความอุดมสมบูรณ์ สุขภาพร่างกายแข็งแรง คนในชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขด้วย เป็นวัฒนธรรมความเชื่อชาวไทยภูเขาที่มีความต้องการอย่างหนึ่งของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และมีความเชื่อว่ามีเทพวิเศษ ที่มีอยู่จริงในโลกและปราสาทศักดิ์สิทธิ์นี้ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ยังมีความเชื่อกับสิ่งเหนือธรรมชาตินั้น ยังพึ่งพิงอำนาจภายนอกจากสิ่งเหล่านี้อยู่ ความเชื่อจึงเกิดจากมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นและมีปัญหาในการดำเนินชีวิตมนุษย์จึงคิดว่าน่าจะมีพิธีกรรมบางอย่างที่สามารถเพิ่มพูนด้วยการเซ่นไหว้บูชาหรือประกอบพิธีกรรม ฉะนั้นความจำเป็นในการประกอบพิธีกรรมบูชาปราสาทโบราณ หรือ อาหะจุย จะมีการประกอบพิธีกรรมหนึ่งก่อนลงทำการเพาะปลูก เพื่อความอุดมสมบูรณ์จึงมีความจำเป็นมากทั้งในด้านจิตใจ เนื่องด้วยมนุษย์ต้องการกำลังใจ และพิธีกรรมบางอย่างให้ตนรู้สึกว่าได้รับสิ่งเป็นสิริมงคลบางอย่างเข้ามา เพื่อการสร้างพลังกับปราสาทเชื่อดังศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อการคุ้มครอง ซึ่งประโยชน์ของพิธีกรรมของพิธีการบูชาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ได้เกิดความสุขสบายใจ มีความสามัคคีในครอบครัวและชุมชนให้เวลากับครอบครัว มีการให้ความสำคัญกับผู้เฒ่าในชุมชน เกิดประเพณีวัฒนธรรม ด้วยเป็นสิ่งล้ำค่ามิใช่เป็นเพียงความเชื่อพิธีกรรมนี้เท่านั้น แต่ยังหมายถึง มนุษย์มีจิตใจที่งดงาม ตลอดถึงจิตใจที่งดงามที่ผู้คนมีให้ต่อกัน สิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมที่โลกไม่ได้สร้างขึ้นใหม่แต่ มนุษย์ผู้มีอารยธรรม และภูมิปัญญาเท่านั้นที่สามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้ ฉะนั้น สิ่งเหล่านี้มีค่าในสายตาของผู้วิจัย และ มีคุณค่าทางสังคม ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดี จากการเก็บข้อมูล และเข้าสังเกตการณ์ เป็นความทรงจำที่มีอาจลืมเลือนได้

เอกสารอ้างอิง

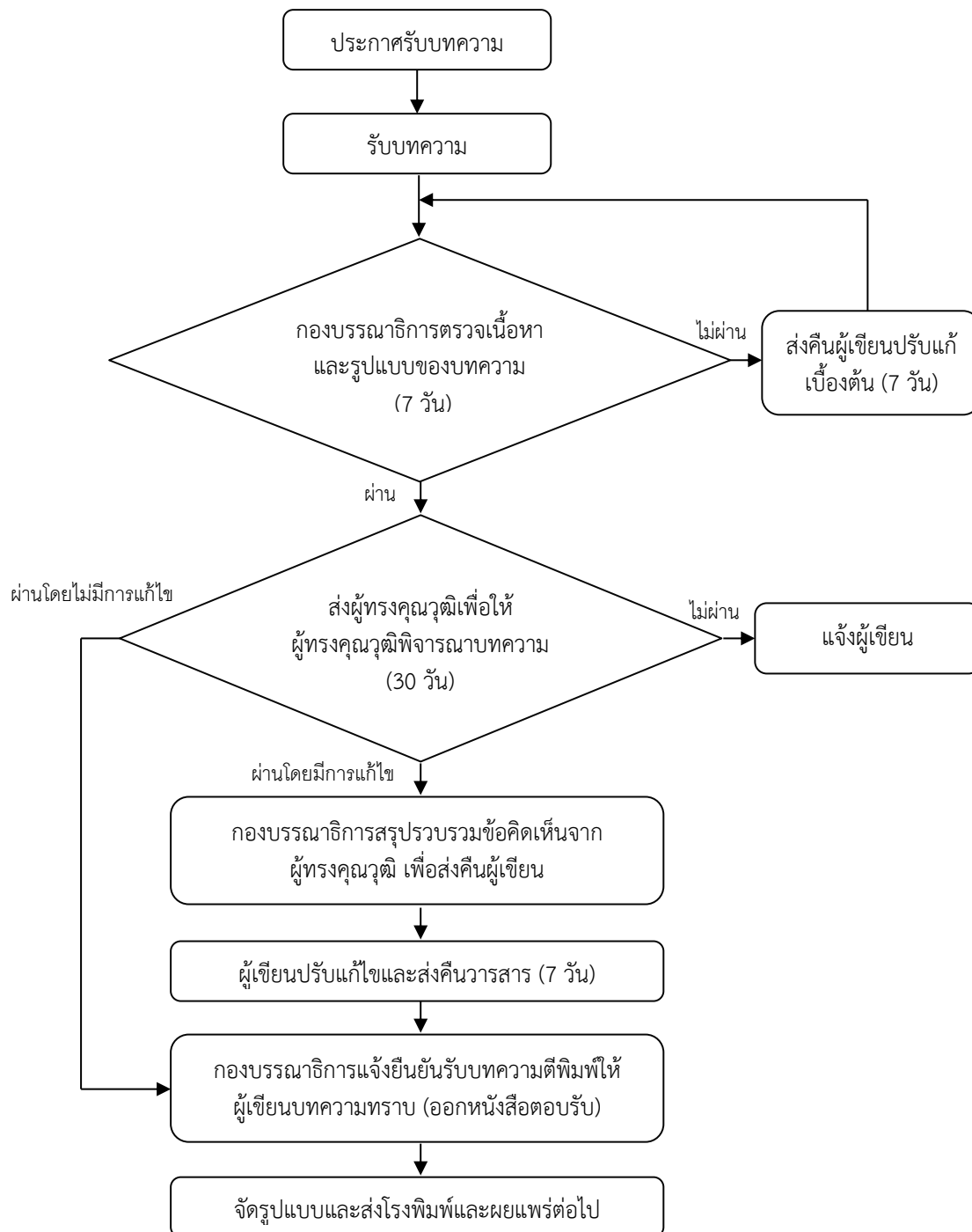
- สมพร เกษมสุขจรัสแสง. การผสมทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งหรือ ไทยโซ่ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2526.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2546.
- Richard Lawrence, Unlock Your Psychic Powers **ศาสตร์แห่งพลัง**, แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์ พริ้งดิ่ง, 2542.
- Denny sergeant. Global Ritualism. **พิธีกรรมของโลก** แปลโดยทิพย์อาภา (นามแฝง). กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, 2542.
- พระเจียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์). “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.
- พระมหาหมวด สุภกธมโม. “ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.
- ศิริพร สุเมธรัตน์. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ, 2535.
- พรพรหม ชลารัตน์. “อภิปรายในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- นภาพารี นำเบญจพล และอมรรัตน์ จันทรเพ็ญสว่าง. **จิตวิทยาศาสนา และความเชื่อและความจริง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กองทุน ปี. ทราเวน, 2537.
- พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ วิฑฒโน). ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.
- สุนทร ณ รังษี. **ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- दनัย ไชยโยธา. **ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, 2538.

วิลาสินี ศรีนุเคราะห์. “ปันโຈล: กรณียศึกษาพิธีการไหว้ครูเพื่อสืบทอดพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อของชาวไทยเขมรสุรินทร์”. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์, 2543.

พระมหาวิระ สุขแสง. “มะมั่วด: พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

โทรศัพท์ 06-4946-1595

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็น นักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อัน เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจาก วารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่ น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://ojs.mcu.ac.th/index.php/jmbsb> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อม ส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้ การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตารางให้มีเพียงและ 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อ องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม

แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก, 27/855/191)

1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามนำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014: 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่าง ด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ภาคสุวรรณ และ ไชยรังสี, 2524: 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981: 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552: 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009: 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525: 100)

(Ratsin, et al., 1982: 100)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อหนังสือ / (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)) / เมืองที่พิมพ์ / : / สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / ชื่อวารสาร, / ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**. 16(2), 298.

3. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / ระดับวิทยานิพนธ์, / ชื่อคณะ / : / ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

4. สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

5. สืบเสาะการค้นคว้า:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/ชื่อเว็บไซต์/(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

ตัวอย่าง

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. <http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.00230; jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>. (12 February 2014).

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์” สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารสัจจานุรักษ์ ชั้น 2

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31000

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

โทรศัพท์ 065 108 4746 ดร.บรรพต แคะโฮสง

064 946 1595 นายมงคล สอนไธสง

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
2. สถานภาพผู้เขียน
 - อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
 - โปรแกรม.....คณะ.....
 - บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....
3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....
.....
ภาษาอังกฤษ.....
.....
4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....
5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....
เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....E-mail.....
6. สิ่งที่ส่งมาด้วย
 - แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
 - เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหาก
ยังไม่ผ่านอีก ข้าพเจ้ายอมรับและไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน
ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

วันที่...../...../.....